

Roosa Solkinen

**YLISUKUPOLVINEN OPPIMINEN JA
EMPAATTINEN KOHTAAMINEN
KESTÄVYYSMURROKSEN AALLOKOSSA**
Narratiivinen tutkimus maaseudun näkökulmasta

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2024

Ohjaajat:
Kirsi Pauliina Kallio
Vilhelmiina Vainikka

TIIVISTELMÄ

Roosa Solkinen: Ylisukupolvinen oppiminen ja empaattinen kohtaaminen kestävyysmurroksen aallokossa –
Narratiivinen tutkimus maaseudun näkökulmasta

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Elinikäinen oppiminen ja kasvatus

Huhtikuu 2024

Tässä tutkimuksessa tavoitteena on ymmärtää maaseutumaisella paikkakunnalla asuvien, kahden sukupolven – nuorten ja seniiori-ikäisten – käsityksiä kestävästä toiminnasta keinoista ja esteistä. Lisäksi tavoitteena on ymmärtää narratiivisen eläytymisen keinoin toteutetun ylisukupolvisen oppimistilanteen rakentumista, sekä ylisukupolvisen oppimisen ja empatian yhteyttä. Ihmisten toiminnasta johtuvat maailmanlaajuiset ympäristökatastrofit vaikuttavat merkittäväällä tavalla niin luontoon kuin ihmisiin ja muihin elollisiin, jonka takia kestävyysmurroksen tarve on kriittinen. Ajattelu- ja toimintatapojen nopea ja laajamittainen muutos vaatii toteutuakseen ylisukupolvista kohtaamista ja oppimista, jolla pyritään kohti kestävämpää ja yhtenäisempää tulevaisuutta, sekä empatiaa ja empaattista ymmärtämistä, joka on välttämätöntä muiden ymmärtämiselle.

Tutkimusaineisto kerättiin nuorilta ja senioreilta, jotka asuvat maaseutumaisella paikkakunnalla. Nuorten ryhmässä oli 10 ja senioreiden ryhmässä 12 osallistujaa. Tutkimusaineisto kerättiin kaksiosaisesti, eläytymismenetelmän ja ryhmäkeskustelun avulla. Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia.

Kestävästä toiminnasta keinoista käsitettiin eläytymistarinoiden perusteella liittyvän liikkumiseen, ruokaan, kulutukseen, asumiseen, kasvatukseen ja työhön. Molemmille sukupolville yhteiset kestävästä toiminnasta esteet kuvattiin liittyvän liikkumiseen, taloudelliseen tilanteeseen, hyvinvointiin sekä tottumuksiin ja muutoksen suuruuteen. Lisäksi nuoret kuvasivat arjen mukavuuteen ja helppouteen liittyviä esteitä, ja seniorit aikaan liittyviä esteitä. Narratiivisen eläytymisen keinoin toteutettu ylisukupolvinen oppiminen rakentui pääosin oppimiseksi toisistaan, mutta myös oppimista toisiltaan tapahtui. Ylisukupolvisessa oppimistilanteessa havaittiin paikoitellen empaattista ymmärtämistä ja paikoitellen sen puutetta.

Tutkimuksessa huomattiin sukupolvien käsitysten kestävästä toiminnasta keinoista ja esteistä olevan yllättävän samanlaiset. Narratiivinen eläytyminen vaikutti soveltuvan ylisukupolvisen oppimisen toteutukseen, sillä se mahdollisti kohtaamisen ja tutustumisen toisen sukupolven käsityksiin. Myös empaattinen ymmärtäminen mahdollistui, mutta narratiivisen eläytymisen keinoin toteutetussa ylisukupolvisessa oppimistilanteessa ei saavutettu dialogis-hermeneuttista empaattista ymmärtämistä, jonka takia olisi tärkeää tutkia empatian ja ylisukupolvisen oppimisen yhteyttä ja mahdollisuuksia kestävyysmurroksen kontekstissa vielä syvällisemmin.

Avainsanat: Ylisukupolvinen oppiminen, empatia, empaattinen ymmärtäminen, kestävyysmurros, kestävä toiminta, narratiivinen eläytyminen

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

ABSTRACT

Roosa Solkinen: Intergenerational learning and empathic encounter in the waves of sustainability transformation – A narrative study from a rural perspective

Master's Thesis

Tampere University

Lifelong Learning and Education

April 2024

The aim of this study is to understand the perceptions of two generations - young people and seniors - living in a rural area about the means and barriers to sustainable action. In addition, the aim is to understand the construction of an intergenerational learning situation through narrative empathy, and the link between intergenerational learning and empathy. Global environmental disasters caused by human activities have a significant impact on nature, humans and other living things, making the need for a sustainability transformation critical. The rapid and large-scale change in thinking and behaviour will require an intergenerational encounter and learning towards a more sustainable and integrated future, as well as the empathy and empathic understanding are necessary to understand others.

The data was collected from young people and seniors living in a rural community. There were 10 participants in the youth group and 12 in the senior group. The data was collected in two parts, using the method of empathy-based stories and group discussion. Theory-driven content analysis was used as a method of analysis.

The means of sustainable action were seen as related to locomotion, food, consumption, housing, education and work. Barriers to sustainability common to both generations were described as related to locomotion, economic situation, well-being, and habits and magnitude of change. In addition, young people described barriers related to comfort and ease of daily life, and seniors described barriers related to time. The intergenerational learning that was conducted through narrative empathy was mainly structured as learning about one another but learning from each other also took place. In the intergenerational learning situation, empathic understanding was observed in some places and a lack of it in others.

The study found that the generations' perceptions of the means and barriers to sustainable action are surprisingly similar. Narrative empathy seemed to be suitable for the implementation of intergenerational learning, as it allowed for encountering and learning about the perceptions of the other generation. Empathic understanding was also possible, but the intergenerational learning situation using narrative empathy did not achieve a dialogic-hermeneutic empathic understanding, which is why it would be important to further explore the connection and possibilities of empathy and intergenerational learning in the context of the sustainability transformation.

Keywords: Intergenerational learning, empathy, empathic understanding, sustainability transformation, sustainable action, narrative empathy

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

SISÄLLYS

1	SUKUPOLVIEN KOHTAAMISELLA KOHTI KESTÄVYYSMURROSTA	5
1.1	Johdanto	5
1.2	Tutkimustehtävä ja -kysymykset	8
2	KESTÄVYYSMURROS TOIMINTANA	10
2.1	Kestävyysmurros.....	10
2.2	Kestävä toiminta.....	12
3	YLISUKUPOLVINEN OPPIMINEN JA EMPATIA	18
3.1	Sukupolvien väliset suhteet	18
3.2	Ylisukupolvinen oppiminen	21
3.3	Empatia ja empaattinen ymmärtäminen	25
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	29
4.1	Tutkimuksen metodologia	29
4.2	Eläytymismenetelmä	29
4.3	Ryhmäkeskustelu.....	31
4.4	Tutkimusaineisto	32
4.5	Aineiston analyysi	36
4.6	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	37
5	YLISUKUPOLVISTA YMMÄRTÄMISTÄ ETSIMÄSSÄ	40
5.1	Toiminnan keinot kestävyysmurroksessa	40
5.2	Toiminnan esteet kestävyysmurroksessa	47
5.3	Tunteet ja arvot ohjaavat toimintaa kestävyysmurroksessa	51
5.4	Ylisukupolvinen oppiminen narratiivisessa eläytymisessä	54
5.5	Empatia ylisukupolvisessä oppimisessä	63
6	SUKUPOLVIEN VÄLISTÄ KOHTAAMISTA JA EMPATIAA TARVITAAN	68
6.1	Tutkimuksen johtopäätökset	68
6.2	Tutkimusprosessin aikana heränneitä pohdintoja.....	70
6.3	Mahdollisia jatkotutkimusaiheita	73
	LÄHTEET	75
	LIITTEET	83
	Liite 1: Ryhmäkeskusteluiden keskustelurunko	83
	Liite 2: Tiedote tutkimuksesta ja suostumus	86
	Liite 3: Tietosuojailmoitus.....	88
KUVIOT		
KUVIO 1.	TOIMINNAN KEINOT KESTÄVYYSMURROKSESSA MAASEUDULLA	40
KUVIO 2.	TOIMINNAN ESTEET KESTÄVYYSMURROKSESSA MAASEUDULLA	47

1 SUKUPOLVIEN KOHTAAMISELLA KOHTI KESTÄVYYSMURROSTA

1.1 Johdanto

Maailman tilanne on huolestuttava. Ihmisten toiminnan aiheuttamat ympäristökriisit, kuten ilmastonmuutos, luontokato ja ympäristön saastuminen ovat maailmanlaajuisia ongelmia. Ylikansallisen ilmastonmuutospaneelin *Intergovernmental Panel on Climate Change* (IPCC) vuonna 2023 julkaiseman raportin mukaan ilmasto lämpiää kiihtyvällä tahdilla ja vuoteen 2030 mennessä maapallon keskilämpötila tulee nousemaan 1,5 celsiusasteella. IPCC:n raportissa todetaan ilmastonmuutoksen vaikuttavan esimerkiksi merenpinnan nousuun, luonnon ekosysteemien toimintaan, ruokaturvaan sekä veden saatavuuteen. Ympäristökatastrofit ja ilmaston ääri-ilmiöt siis vaikuttavat luonnon lisäksi ihmisten ja muiden elollisten elinmahdollisuuksiin. Ilmastonmuutoksen hillitseminen vaatiikin syvällistä, nopeaa ja kestävää toimintaa (IPCC, 2023), sillä ihmisten nykyinen toiminta ei ole kestävä. Kestävyysmurroksen tarve on siis kriittinen.

Vaikka nopeiden ja laajojen kestävien toimien omaksumisen tarve on maailmanlaajuisesti tunnistettu, Käpin ja kollegoiden (2021) mukaan ympäristövastuuta toisille siirtävä argumentointi ja ajattelutapa vaikuttaa yleistyneen, ja tällainen vastuunsiirto toimii kestävyysmurroksen hidasteena yhteiskunnan eri tasoilla. Vastuunsiirron ”En minä, mutta muut” -ajattelussa ilmastonmuutoksen torjunta ja ympäristöongelmiin puuttuminen koetaan tavoitteiksi, joista ei olla itse vastuussa. Etenkin sosiaalisen median alustoilla on havaittavissa vastuunsiirtoa ja keskustelu tuntuu usein menevän hyvän maun ulkopuolelle. Ihmisillä ei siis vaikuta olevan pyrkimyksenä ymmärtää tai kohdata toisiaan.

Kestävyyismurros ja sen toteuttaminen kuitenkin vaatii yhteen hiileen puhaltamista niin yhteiskuntien, yhteisöjen kuin yksilöidenkin puolesta. Kestävyyismurros ei täten ole vain jonkin tietyn ryhmän tai yhden sukupolven harteilla. Ei siis voida ajatella, että vain kouluttamalla lapsia ja nuoria toimimaan paremmin, ympäristökriisit saataisiin kuriin. Kestävyyismurros vaatii Hayesin ja kumppaneiden (2022) mukaan ylisukupolvista keskustelua, kohtaamista, emootiota, toimintaa, toivoa ja empatiaa. Sukupolvien välisen kohtaamisen, empatian ja toisten ymmärtämisen voidaankin siis nähdä olevan avainasemassa abstraktien asioiden, kuten kestävyyismurroksen, muuttamisessa yhteiskunnalliseksi todellisuudeksi, sillä muutos edellyttää ihmisten välistä dialogia ja rakentavaa arvokeskustelua (Siivonen ym., 2022). Myös Smaling (2007) korostaa empatian ja empaattisen ymmärtämisen olevan välttämätöntä muiden ymmärtämiselle ja ihmisyyhteiskunnan säilymiselle. Avoimella, kunnioittavalla ja ymmärtävällä sukupolvien välisellä keskusteluyhteydellä voidaan siis nähdä olevan merkittävä rooli kestävyyismurroksessa.

Mannionin (2016) mukaan ylisukupolvista oppimista pidetään nykyään tärkeänä kehityssuuntauksena, jolla pyritään kohti kestävämpää ja yhtenäisempää tulevaisuutta. Hän huomauttaa tietojen, arvojen ja valmiuksien paremman siirtämisen sukupolvelta toiselle edistävän sosiaalisten ja ympäristökysymysten käsittelyä. Ylisukupolvisen oppimisen on nähty myös monissa tutkimuksissa toimivan ympäristökasvatuksen kentällä ja aihetta on tutkittu kansainvälisesti melko paljon (esim. Chineka & Yasukawa, 2020; Hayes ym., 2022; Istead & Shapiro, 2014). Kuitenkaan kestävyyismurrokseen liittyvää ylisukupolvisen oppimisen tutkimusta ei ole tutkittu empatian näkökulmasta, ja näen tässä olevan tutkimusaukko. Aihetta on näkemykseni mukaan tärkeää tutkia nimenomaan tästä näkökulmasta, sillä empaattinen ymmärtäminen ja sukupolvien välinen yhteys voi olla ratkaisevassa asemassa kestävyyismurroksen toteutumisessa.

Tunnistan kestävyyismurroksessa vaadittavan suuria rakenteellisia muutoksia yhdessä ihmisten kestävä toiminnan kanssa. Tässä tutkimuksessa käytän yksilön käsitteen sijaan toiminnan käsitettä. Toiminnan käsitteellä pyrin välttämään yksilökeskeistä retoriikkaa kestävyyismurroksessa, jotta suurinta vastuuta ei nähtäisi olevan yksilöillä, sillä kestävyyismurros tarvitsee sekä rakenteellista muutosta että toimijoiden itsenäistä ja yhteistä toimintaa. Tässä

tutkimuksessa pyrin ymmärtämään narratiivista eläytymistä hyödyntäen kahden sukupolven käsityksiä maaseudulla asuvan aikuisen kestävän toiminnan keinoista ja esteistä. Kiinnostukseni nimenomaan maaseudun näkökulmaan kestävyysmurroksessa on herännyt varmasti omasta taustastani maaseudulla syntyneenä, pitkään asuneena ja tulevana paluumuuttajana.

Kestävyysmurros ja toimet sen eteen voivat näyttäytyä erilaisina riippuen missä päin maapalloa asuu tai asuuko esimerkiksi kaupungissa vai maaseudulla, sillä kestävyysmurroksessa on kyse ekologisen kestävyuden lisäksi myös sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta (Soininen, 2022). Kestävyysmurroksen sosiaalista oikeudenmukaisuutta voi tarkastella paikallisesti yhteiskuntatasolla kaupunkien ja maaseudun näkökulmasta tai globaalisti huomioiden esimerkiksi globaalin pohjoisen ja globaalin etelän vaikutusvallan, toimien ja seurausten eroavaisuudet ja keskinäiset suhteet.

Kuhmosen ja kumppaneiden (2022) mukaan maaseudun rooli fossiilitalouden jälkeisessä yhteiskunnassa on merkittävä, sillä he näkevät kaupungit aliomavaraisina kulutus- ja hallintokeskuksina, jotka tulevat olemaan entistä enemmän riippuvaisia kotimaisesta maaseudusta, kun fossiilisista energianlähteistä on luovuttu. He tuovatkin yhtenä suuntana kestäväälle yhteiskunnalle siirtymän kohtuutalouteen, johon nimenomaan maaseudulla on paremmat mahdollisuudet kuin kaupungissa, sillä maaseudulla on mahdollista hankkia osa omasta ravinnosta, energiasta ja materiasta lähiympäristöstä. Heidän mukaansa myös fossiilitaloutta korvaavista raaka-aineista, tuotteista, palveluista, asumismalleista sekä elämäntavoista useat sijaitsevat nimenomaan maaseudulla. Maaseudulla ja sen toimijoilla voidaan siis nähdä olevan suuri rooli kestävyysmurroksessa. Tästä syystä on myös mielenkiintoista ja tärkeää kuulla maaseudulla tai maaseutumaisella paikkakunnalla asuvien ihmisten käsityksiä kestävyysmurroksen toiminnan keinoista ja esteistä.

Kestävien toiminnan keinojen ja esteiden lisäksi, pyrin tutkimuksessani ymmärtämään narratiivisen eläytymisen keinoin toteutetun ylisukupolvisen oppimisen rakentumista ja yhteyttä empatiaan. Tutkimuksessa ylisukupolvinen oppimistilanne rakentuu narratiivisen eläytymisen kautta, jossa käsitellään toisen sukupolven käsityksiä kestävän toiminnan keinoista ja esteistä. Näen empaattisen ymmärtämisen ja ylisukupolvisen oppimisen voivan olla tärkeässä roolissa kestävyysmurroksen toteutumisessa. Tästä syystä tutkimukseni tavoite

on lisätä ymmärrystä eri sukupolvien käsityksistä kestävyysmurroksesta sekä ymmärtää ylisukupolvisen oppimisen ja empatian suhdetta. Saamalla laajempi käsitys siitä, kuinka näistä aiheista ajatellaan tai voitaisiin ajatella, voi mahdollisesti tulevaisuudessa edistää siirtymää kohti ymmärtävämpää ja kestävämpää ihmiskuntaa.

1.2 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Tässä tutkimuksessa käsittelen ylisukupolvista oppimista ja empatiaa kestävyysmurroksen kontekstissa. Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää maaseutumaisella paikkakunnalla asuvien, kahden eri sukupolven – nuorten ja seniori-ikäisten – käsityksiä toiminnan keinoista ja esteistä kestävyysmurroksessa. Lisäksi tavoitteenani on lisätä ymmärrystä ylisukupolvisen oppimisen mahdollisuuksista, tarkastellen ylisukupolvista oppimista narratiivisen eläytymisen keinoin toteutettuna, sekä ymmärtää ylisukupolvisen oppimisen yhteyttä empatiaan.

Kestävyysmurroksessa vakiintuneiden ajattelu- ja toimintamallien murtamisella pyritään nopeaan ja kokonaisvaltaiseen muutokseen kohti kestävyttä, jonka toteutumisen yhdeksi vaikuttavaksi tekijäksi on nostettu sukupolvien välinen keskustelu ja toisten ymmärtäminen, joiden kautta sukupolviin liitettyjä normeja ja vastakkainasetteluja voitaisiin purkaa. Tässä tutkimuksessa jäsenän sukupolven käsitettä elämänvaiheen näkökulmasta. Ylisukupolvisessa oppimisessa on parhaimmillaan kyse toisen sukupolven näkemysten ymmärtämisestä ja omien käsitysten reflektomisesta, joka voi johtaa ymmärryksen kokonaisvaltaisempaan uudistumiseen. Näenkin tämän tutkimuksen yhteydessä ylisukupolvisen oppimisen nimenomaan tällaisena toisistaan oppimisena. Toisten ihmisten todellinen kohtaaminen ja ymmärtäminen tarvitsee toteutuakseen myös empatiaa. Nojaudun tässä tutkimuksessa Smalingin (2007) näkemykseen empaattisesta ymmärtämisestä, jossa on kyse toisen kokemusten, näkemysten ja tunteiden ymmärtämisestä empatian kautta eläytyen toisen tilanteeseen, kuitenkin ilman samastumista ja välttämätöntä toisen näkemysten omaksumista.

Tutkimuksessa käytän aineistonkeruuseen eläytymismenetelmää ja ryhmäkeskustelua. Menetelmät muodostavat narratiivisen eläytymisen keinon,

jonka ajatuksena on, että eläytymistarinoiden kirjoittamisessa toisen asemaan eläytyminen ja ryhmäkeskustelu, jossa ennen keskustelua luetaan toisen sukupolviryhmän eläytymistarinat, täydentävät menetelminä toisiaan. Ja näin osallistujat pääsevät kohtaamaan toisensa narratiivien avulla. Tämä asetelma luo ylisukupolviselle oppimiselle alustan, ja ylisukupolvinen kohtaaminen tapahtuu ilman, että ryhmät fyysisesti kohtaavat toisensa.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- 1) Mitä käsityksiä nuoret ja seniorit kuvaavat maaseudulla asuvan aikuisen toiminnan keinoista ja esteistä kestävyysmurroksessa?
- 2) Mitä mahdollisuuksia narratiivinen eläytyminen luo ylisukupolviselle oppimiselle?
- 3) Miten empaattinen ymmärtäminen ilmenee narratiivisen eläytymisen keinoin toteutetussa ylisukupolvisessa oppimisessä?

Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä pyrin ymmärtämään nuorten ja seniori-ikäisten käsityksiä maaseudulla asuvan aikuisen kestävästä toiminnasta. Millaisia keinoja ja esteitä kestävään toimintaan voi liittyä maaseudulla asuttaessa? Toisella tutkimuskysymyksellä pyrin rakentamaan ymmärrystä narratiivisen eläytymisen mahdollisuuksista ylisukupolvisessa oppimisessä. Mahdollistaako narratiivinen eläytyminen ylisukupolvisen oppimisen? Millaista ylisukupolvinen oppiminen on narratiivisen eläytymisen keinoin? Kolmannella tutkimuskysymyksellä pyrin hahmottamaan, näkyykö narratiivisen eläytymisen keinoin rakentuneessa ylisukupolvisessa oppimistilanteessa empaattisen ymmärtämisen piirteitä. Ja miten empaattinen ymmärtäminen mahdollisesti näkyy narratiivisen eläytymisen keinoin toteutuneessa ylisukupolvisessa oppimistilanteessa?

2 KESTÄVYYSMURROS TOIMINTANA

2.1 Kestävyysmurros

Kestävästä kehityksestä on puhuttu jo melko pitkään. Yhdistyneiden kansakuntien Brundtlandin komissiossa kestävä kehitys määriteltiin olevan ”kehitystä, jolla vastataan nykyhetken tarpeisiin ilman, että vaarannetaan tulevien sukupolvien kykyä vastata omiin tarpeisiinsa” (YK, 1987, luku 2). Kestävälle kehitykselle on luotu tavoitteita, kuten nykyinen Agenda 2030 -ohjelma, jossa on yhteensä 17 päätavoitetta liittyen ihmisiin, planeettaan, vaurauteen, rauhaan sekä kumppanuuteen (YK, 2015). Mensahin (2019) mukaan kestävä kehitys on herättänyt paljon huomiota ja monenlaiset toimijat ovat näyttäneet omaksuvan kestävä kehityksen suuntaviivat yhteiskunnallisen kehityksen suunnaksi. Hänen mukaansa kestävä kehitystä ei kuitenkaan saavuteta erillisillä aloitteilla, vaan tarvitaan eri tasojen yhteisiä ponnisteluja niin ekologisista, sosiaalisista kuin taloudellisistakin näkökulmista. Hän huomauttaa myös, että saadaksemme kestävä kehityksen ja sen tavoitteet toiminnaksi, julkista osallistumista tulisi lisätä. Hän painottaa, että vaikka kestävä kehitys rakentuu ihmisten sitoutumiselle ja täten se on jokaisen asia, organisaatioiden, hallitusten ja kansalaisyhteiskunnan odotetaan omaksuvan ja edustavan johtajuutta ja kansalaisuutta.

2000-luvulta saakka keskusteluihin on tullut mukaan kestävyys siirtymän käsite (*sustainability transition*), jolla viitataan yksittäisiin järjestelmien tai sektorien hallintarakenteisiin, eikä niinkään yksittäisiin toimintoihin tai toimintatapoihin (Soini & Salo, 2022). Kestävyys siirtymällä tähdätään vähittäiseen muutokseen eri osa-alueilla (Soininen ym., 2022).

Viime vuosina keskusteluun mukaan on tullut myös isomman harppauksen ja muutoksen käsite, kestävyys murros (*sustainability transformation*) (Soini & Salo, 2022). Termit kestävyys murros ja -siirtymä ovat osin toistensa kanssa päällekkäisiä ja niitä käytetäänkin toisinaan jopa synonyymeina (Soininen ym.,

2022). Kestävyysmurroksella kuitenkin tarkoitetaan laajamittaista yhteiskunnan uudelleenorganisointia, joka edellyttää perustavanlaatuisia muutoksia muun muassa maailmankuvassa, merkityksenannoissa, valtasuhteissa sekä ajattelu- ja toimintatavoissa (Feola, 2015). Myös Soinisen ja kumppaneiden (2022) mukaan kestävyysmurros on laaja ja syvä, radikaali yhteiskunnallinen muutos, jossa ajattelu- ja toimintatavat tulevat muuttamaan kestäviksi. Kestävyysmurroksella tavoitellaan laajuuden ja vaikuttavuuden lisäksi nopeaa muutosta. Keskeistä kestävyysmurroksessa on, että kansalaiset ja yritykset oppivat tekemään kestävämpiä tuotanto- ja kulutusvalintoja, valtiot ohjaavat luopumaan ympäristöä kuormittavista toimintatavoista sekä tavoitellaan globaalia ja paikallista sosiaalista oikeudenmukaisuutta.

Voisi siis ajatella, että kestävyysmuutoksella viitataan enemmän asteittaiseen muutokseen yksittäisten hallintarakenteiden muutosten kautta, kun taas kestävyysmurroksella viitataan nopeampaan, laajempaan ja kokonaisvaltaisempaan muutokseen, vakiintuneiden toimintamallien murtumisena. Vaikka kestävyysmurros on käsitteenä suhteellisen tuore, se rakentuu eri tieteenalojen tutkimuksen pohjalle, jotka ovat keskittyneet viheliäisten globaalien ongelmien ohjaamana jo pitkään sosiaaliseen ja ympäristön muutokseen (Salomaa & Juhola, 2020).

Soinisen ja kollegoiden (2022) mukaan kestävyysmurros-käsitettä käytetään politiikassa ja hallinnon asiakirjoissa harvemmin kuin kestävyysmuutos-käsitettä. Heidän mukaansa tämä mahdollisesti johtuu siitä, että se voidaan kokea liian radikaaliksi ja muutoshakuisiksi. He huomauttavat, että kestävyysmurroksen termiä käytetään kuitenkin erityisesti osallistavien tutkimusprojektien tai tiiviisti tutkimukseen kytköksissä olevien hankkeiden yhteydessä. Kestävyysmurroksessa tarvitaan sekä yksittäisten toimijoiden, yhteisöjen että rakenteiden ja koko systeemin ajattelun muutosta. Käytän tutkimuksessani kestävyysmurroksen käsitettä, sillä haluan tarkastella maalla asuvan henkilön toiminnan keinojen ja esteiden näkökulmaa nimenomaan moniulotteiseen, syvään ja kokonaisvaltaiseen muutokseen, joka ei kohdistu vain johonkin tiettyyn osa-alueeseen. Toimijoiden kestävät toimet kestävyysmurroksessa ovat vain yksi osa koko muutosprosessia, mutta jokaisella osalla on oma tärkeä roolinsa murroksen onnistumiseen. Tästä syystä on relevanttia keskittyä vain tiettyyn osa-alueeseen.

Kestävyytieteen tutkimussuuntausten mielipiteet eroavat hieman siinä, mistä kestävyysmurroksen katsotaan lähtevän liikkeelle, toisten painottaessa eri toimijoiden yhteistoimintaa ja toisten vipuvaikutuskohtia (*leverage points*) (Soininen ym., 2022). Vipuvaikutuskohdat ovat sellaisia kohtia, jossa yhden pienenkin asian muutos voi vaikuttaa suuresti isommassa mittakaavassa (Meadows, 1999). Vipuvaikutuskohdista on tehty useita erilaisia malleja, joista monia yhdistää näkemys siitä, että ajatusmallien ja maailmankatsomuksen sekä yhteiskunnallisten tavoitteiden muutos voi johtaa radikaaliin ja nopeaan murrokseen (Soininen ym., 2022). Tällaiset vipuvaikutuskohdat kuten ajatusmallien tai maailmankatsomuksen muuttuminen voisivat siis mahdollisesti olla avaimet kestävyysmurroksen lukkoon. Tämä keskustelu herättääkin kysymyksen, voisiko ylisukupolvisen oppimisen ja empaattisen kohtaamisen ja ymmärtämisen kautta päästä ajatusmallien ja maailmankatsomuksen muutokseen?

Kestävyysmurroksessa haetaan ajattelu- ja toimintatapojen muutosta. Ensin tulee saada muutosta ajattelutapoihin, mutta ilman toimintaa, muutosta ei tapahdu. Kestävyysmurroksessa haastavaa onkin se, että sitä on tarkasteltava ja edistettävä sekä järjestelmätasolla että kansalaisyhteiskunnan tasolla, jotta kestävyystavoitteissa onnistuttaisiin (Soininen ym., 2022). Siivosen ja kumppanien (2022) mukaan kestävyysmurroksen tulisi koskettaa jokaista ihmistä ja motivoida heitä edistämään kestävää tulevaisuutta heidän jokapäiväisessä elämässään yhteiskunnan ja omien yhteisöjensä jäsenenä. Heidän mukaansa on tärkeää kuitenkin huomata, että yksittäisen ihmisen valinnat ovat aina kytköksissä ja osittain myös riippuvaisia monista muista toimijoista ja tekijöistä. Täten kestävät toimintatavat eivät ole vain yksittäisten ihmisten tekoja, vaan suurempi kokonaisuus.

2.2 *Kestävä toiminta*

Tässä tutkimuksessa keskityn rakenteellisen ja järjestelmätason sijaan arjen kestäväen toiminnan näkökulmaan kestävyysmurroksessa. Vaikka tarkastellaan arjen kestäväen toiminnan näkökulmaa, on tärkeää huomata, että toimintamahdollisuuksia osaltaan ohjataan ja niihin vaikutetaan erilaisten rakenteiden ja hallinnon kautta (Siivonen ym., 2022). Kaikkein toimijat eivät

välttämättä voi arjessaan suuresti vaikuttaa, mutta on kuitenkin monia keinoja, joita voi toteuttaa tai viedä osaltaan eteenpäin. Kestävää toimintaa voi tarkastella ympäristövastuullisuuden näkökulmasta, jossa on tärkeää ottaa huomioon ympäristökäyttäytyminen ja -toiminta (Aarnio-Linnanvuori, 2019).

Stern (2000) määrittelee klassikkoartikkelissaan ympäristökäyttäytymistä (*environmentally significant behaviour*) kahdella tapaa; sen tarkoituksen ja vaikuttavuuden kautta. Hänen mukaansa on tärkeää huomata, ettei tarkoitusperäisellä ympäristökäyttäytymisellä välttämättä aina ole ympäristövaikutuksia. Stern on myös jakanut ympäristökäyttäytymisen neljään eri tyyppiin; ympäristöaktivismiin (*environmental activism*), ei-aktivistiseen julkiseen käyttäytymiseen (*nonactivist behaviours in the public sphere*), yksityiseen ympäristömyönteiseen käyttäytymiseen (*private-sphere environmentalism*) ja muuhun ympäristömyönteiseen käyttäytymiseen (*other environmentally significant behaviours*).

Ympäristöaktivismilla Stern (2000) tarkoittaa sitoutunutta sosiaalista toimintaa, kuten aktiivinen osallistuminen ympäristöjärjestötoimintaan tai mielenosoituksiin. Ei-aktivistinen julkinen käyttäytyminen puolestaan on hänen mukaansa välillistä, mutta mahdollisesti suurestikin vaikuttavaa toimintaa, jossa osoitetaan tukea ja hyväksyntää julkisille toimille. Tällaista toimintaa on esimerkiksi julkinen hyväksyntä ympäristömääräyksille tai halukkuus maksaa korkeampia veroja ympäristönsuojelua varten. Yksityinen ympäristömyönteinen käyttäytyminen hänen mukaansa on yksittäisen toimijan henkilökohtaista käyttäytymistä, jolla on suoria, mutta usein varsin pieniä ympäristövaikutuksia kokonaisuudessaan. Merkittävä vaikutus saadaan, kun useat toimijat tekevät samat asiat, jolloin vaikutus kertaantuu. Yksityistä ympäristömyönteistä käyttäytymistä on Sternin mukaan esimerkiksi vastuullinen ja harkittu kuluttaminen, kodin energiakulutuksen muuttaminen ja ylläpito, vapaa-ajan matkailutottumusten muuttaminen sekä kotitalouden jätehuollon kuntoon laittaminen. Muulla ympäristömyönteisellä käyttäytymisellä hän viittaa esimerkiksi työorganisaatiossa tapahtuvaan toimintaan ja vaikuttamiseen.

Ympäristötoiminta puolestaan viittaa nimenomaan aktiiviseen ja tietoiseen toimintaan ympäristön hyväksi (Aarnio-Linnanvuori, 2019). Ympäristökäyttäytymisen tavoin ympäristötoiminta voi olla yksin tai yhdessä tapahtuvaa suoraa tai epäsuoraa toimintaa (Jensen, 2002). Aarnio-Linnanvuoren

(2019) mukaan ympäristövastuussa on ympäristökäyttäytymisen ja -toiminnan lisäksi kyse oikeasta ja väärästä, sekä kenen vastuulla toiminta on. Middlemiss (2010) tuo esiin, että ympäristövastuu usein mielletään yksilön velvollisuudeksi. Hänen mukaansa omasta toiminnasta voidaan tuntea syyllisyyttä, jos ympäristövastuullisia velvollisuuksia ei pystytä täyttämään syystä tai toisesta. Tässä tutkimuksessa viitataan kestäväällä toiminnalla sekä ympäristökäyttäytymiseen että ympäristötoimintaan.

Ympäristökäyttäytymisen ja ympäristötoiminnan taustalla olevia vaikuttavia tekijöitä voi olla monia erilaisia, esimerkiksi tunteet ja arvot. Tunteiden on huomattu vaikuttavan merkittävästi ympäristöystävälliseen käytökseen, kuten ilmastonmuutosta hidastavaan toimintaan (Brosch, 2021). Pihkalan ja kumppaneiden (2022) mukaan kielteisten tunteiden sijaan ympäristötunteista puhuttaessa monesti käytetään mieluummin termiä vaikeat tunteet, sillä vaikeat tunteet eivät tuota vain kielteisiä asioita, vaan ne voivat olla tärkeitä tekijöitä elämän eri osa-alueilla. Heidän mukaansa sekä vaikeat että myönteiset tunteet voivat olla yhteydessä toimintaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Boumanin ja kollegoiden (2020) tutkimuksen mukaan vaikeisiin tunteisiin luokiteltava huoli voi olla suuri ilmastonmuutosta hidastavaan toimintaan motivoiva tekijä, silloin kun se yhdistyy ympäristöarvoihin. Heidän mukaansa huoli ilmastonmuutoksesta on yhteydessä henkilökohtaiseen kokemukseen ympäristövastuusta. Pihkalan ja kumppaneiden (2022) tutkimuksessa myönteisellä tunnekokemuksella eli tässä tapauksessa kestävästä valinnoista tulleella hyvän olon tunteella oli kaikista voimakkain yhteys kestävään toimintaan. Kolme neljäs osaa heidän tutkimuksensa vastaajista ilmoitti saavansa hyvän olon kestävien valintojen tekemisestä. Kestävästä valinnoista näyttäisi siis syntyvän usein hyvää mieltä, joka edesauttaa kestävien toimien jatkamista.

Boumanin ja kumppanien (2021) mukaan arvot ovat yleensä yksilöiden ilmastotoimien ytimessä. Heidän mukaansa ympäristöarvot, joiden tavoitteena on pitää huolta luonnosta ja ympäristöstä, ovat yhteydessä todennäköisimmin ilmastotoimiin ja niiden tukemiseen. Ympäristöarvot eivät heidän mukaansa kuitenkaan takaa suuria ilmastotoimia, sillä myös ympäristöarvoja kannattavat ihmiset voivat kohdata erilaisia esteitä, jotka estävät arvojen mukaisen toiminnan. Egoistiset arvot, jotka liittyvät asemaan ja rahaan, eivät yleensä edistä kestäviä toimia, mutta Boumanin ja kumppanien mukaan poikkeuksena voi olla

ilmastotoimet, jotka liittyvät taloudellisiin säästöihin. Eli raha voi toimia toisinaan myös arvona, joka lisää kestäviä toimintatapoja.

Siivonen ja kollegat (2022) näkevät yksittäisillä toimijoilla olevan paljon keinoja vaikuttaa kestävyysmurrokseen rakenteista huolimatta, sillä he myös toimivat osana rakenteita. Heidän mukaansa yksilöillä on mahdollisuuksia vaikuttaa kestävyysmurrokseen vaikuttamalla asumiseen, liikkumiseen, ruokaan sekä kulutukseen. He nostavat esille myös yksittäisen toimijan keinoina konkreettisten omien elämäntapojen muuttamisen lisäksi sosiaalisemmat keinot. Tällaisia ovat yhteisöllisyys, kuten naapuriapu, aktiivinen kansalaisuus ja työssä vaikuttaminen. Toimijoilla on siis mahdollisuus edistää kestävyysmurrosta esimerkiksi äänestämällä, osallistumalla järjestötoimintaan ja mielenosoituksiin, sekä omassa työssään edistää kestäviä toimintatapoja. He myös tuovat esiin oppimisella ja kasvatuksella olevan suuri rooli kestävyysmurroksessa, sillä siinä on omaksuttava uusia ajattelu- ja toimintatapoja.

Oinonen ja Paloniemi (2023) määrittelevät kestävyystoiminnan olevan vapaaehtoista, suunnattua ja tarkoituksellista toimintaa kohti kestävyysmurrosta. He tutkivat mitä nuoret tekevät kestävä kehityksen edistämiseksi ja huomasivat, että yleisimmin nuoret tekivät toimia, jotka kuuluvat henkilökohtaisten käytäntöjen eli Sternin (2000) jaottelun mukaisesti yksityisen ympäristömyönteisen käyttäytymisen alle. Esimerkiksi jätteiden lajittelu ja hyötyliikunta autoilun sijaan olivat yleisimpiä toimia, joita nuoret heidän tutkimuksensa mukaan tekivät. Julkinen ei-aktivistinen toiminta ja ympäristöaktivistinen toiminta eivät näyttäneet olevan nuorilla kovin suuressa roolissa Oinosen ja Paloniemen tutkimuksen perusteella, ja vähiten yleinen toiminnan muoto nuorilla olikin osallistua tai järjestää mielenosoitus. Myös Vainion ja kumppanien (2020) mukaan yksityinen ympäristömyönteinen käyttäytyminen oli yleistä 17–75-vuotiaiden suomalaisten keskuudessa tutkiessaan kestävää energiakäyttämistä. Yksityistä ympäristömyönteistä käyttäytymistäkin yleisempää kuitenkin oli ei-aktivistinen julkinen käyttäytyminen. Heidän mukaansa ympäristöaktivistinen käyttäytyminen oli huomattavan harvinaista tutkimukseen osallistuneiden keskuudessa.

Kuhmonen ja kollegat (2022) esittävät maaseudulla asuvien ihmisten kestävä toiminnan keinojen voivan liittyä esimerkiksi kotimaisen kalan ja luonnontuotteiden käyttöön, kiinteistöjen energiahuoltoon, maatalouden ravinnehuoltoon, metsänomistamiseen, puurakentamiseen, tuulivoimaan sekä

vaihtoehtoihin proteiinilähteisiin. Häyrysen ja kumppaneiden (2023) mukaan puun polttaminen energiaksi on määritelty epäkestäväksi toiminnaksi siitä vapautuvien pienhiukkaspäästöjen ja hiilidioksidin takia. He kuitenkin nostavat esiin, että puun polttaminen energiaksi syrjäseuduilla voi olla kokonaiskestävämpi energian tuotantomuoto kuin keskitetty sähkön- ja lämmöntuotanto, sillä puun poltto lisää syrjäseudulla asuttaessa energiaomavaraisuutta ja mahdollisten poikkeustilanteiden kestävyttä. On siis huomattava, että kestävä toiminta voi riippua siitä, missä asuu. Kestävä toiminta ei aina ole yksiselitteinen asia, vaan siinä pitää huomioida koko kokonaisuus.

Kestävää toimintaa ja maaseudulla asumisen hiilijalanjälkeä on kritisoitu esimerkiksi pitkien välimatkojen vuoksi (Häyrynen ym., 2023). Maaseudulla asumisessa on omat haasteensa kestävä toiminnan kannalta. Kuhmonen ja Kuhmonen (2015) ovat tutkimuksessaan hahmotelleet neljä erilaista maaseudun tulevaisuuskuvaa; hajautunut biotalous, siirtomaatalous, museomaaseutu ja saarekemaaseutu. Näistä tulevaisuuskuvista siirtomaatalous, museomaaseutu ja saarekemaaseutu pohjautuvat kestävämmille, ensisijaisesti taloudellisille ja hallinnallisille muutostekijöille. Hajautuneen biotalouden tulevaisuuskuva puolestaan kuvaa kestävä yhteiskuntaa, jossa on huomioitu monipuolisesti eri muutostekijöitä. Hajautuneen biotalouden tulevaisuuskuvasa kestävä yhdyskuntarakente saavutetaan niin sanotusti hajautuneen mallin kautta, jossa tärkeää on paikallislähtöinen suunnittelu ja monipuoliset asumis- ja elämäntapavaihtoehdot. Rakennukset ja energiaomavaraiset yhdyskunnat lämpiävät uusiutuvalla energialla ja liikenteessä hyödynnetään fossiilisten polttoaineiden sijaan biopolttoaineita, jonka vuoksi hajautunut yhdyskuntarakente on mahdollinen, eikä ole enää ympäristö- ja ilmasto-ongelma. Kuhmonen ja Kuhmonen tuovat kuitenkin esille, että tulevaisuuskuvat eivät toteudu sellaisenaan, vaan luultavasti ne sekoittuvat osin keskenään.

Kestävä toiminnan keinojen lisäksi toiminnalla on myös moninaisia esteitä tekijöitä. Cantellin ja Larnan (2006, 63–65) mukaan ympäristövastuullisen toiminnan esteenä ei välttämättä aina ole tiedon tai tahdon puute, vaan esteet voivat olla hyvin inhimillisiä, kuten mukavuudenhalu, tottumus ja kiire. Tilanne siis voi olla, että tietoa ympäristövastuullisesta toiminnasta on ja haluakin toimia kestävästi, mutta toisinaan omat halut tai jaksamattomuus muodostuu esteeksi kestävämmille toimille. Cantellin ja Larnan mukaan tällainen tilanne saattoi

aiheuttaa ristiriitaisia tunteita ja huonoa omaatuntoa. Myös Gasparin ja kumppanien (2017) mukaan mieltymys mukavuuteen ja tietynlaiseen hyvinvointiin voi toimia kestävän toiminnan esteenä. Heidän tutkimuksessaan esteenä toimi myös ajatus siitä, että tekee pienin teoin jo riittävästi tai kaikkensa. Tällainen ajattelu oli ristiriidassa osallistujien raportoimaan myönteiseen ympäristöasenteen kanssa ja he toteavatkin, että myönteinen ympäristöasenne ei välttämättä aiheuta kestävää toimintaa. Giffordin (2011) mukaan esteet voivat olla rakenteellisten esteiden, kuten joukkoliikenteen puuttumisen, lisäksi psykologisia. Psykologisia esteitä voivat olla hänen mukaansa esimerkiksi erilaiset sosiaaliset normit, sosiaalinen vertailu tai kieltäminen. Myös taloudellinen tilanne voi toimia ympäristövastuullisen toiminnan esteenä (Cantell & Larna, 2006, 63—65; Gifford, 2011).

Siivosen ja kumppaneiden (2022) mukaan vanhemmilla ja muilla kasvatusvastuussa olevilla on tärkeä rooli kestävyysmurroksessa, sillä he vaikuttavat siihen, että lapset oppivat ottamaan kestävyuden huomioon kaikissa arjen toimitissaan. Heidän näkevät transformatiivisen eli uudistavan oppimisen mahdollistavan kestävyysmurroksessa vaadittavat muutosvoimaiset oppimisen taidot. Uudistavassa oppimisessä keskiössä on ymmärryksen muutos ihmisen suhteessa ympäröivään todellisuuteen eli tarkastellaan ja reflektoidaan kriittisesti omia käsityksiä, tunteita ja toimintaa suhteessa ympäröivään maailmaan, joka johtaa tietoisuuden uudistumiseen ja muuttaa ymmärrystämme muun muassa ihmisyydestä sekä luonnon ja ihmisen keskinäisestä riippuvuudesta (Laininen, 2019). Oppimista ja kestävyysajattelun muutosta tarvitaan kaikissa ikäryhmissä ja elämänvaiheissa, ei vain lapsuudessa ja nuoruudessa (Siivonen ym., 2022). Tästä syystä ylisukupolvinen oppiminen voisi olla yksi uudistavan oppimisen tapa, sillä ylisukupolvisessa oppimisessä parhaimmillaan on kyse toisen sukupolven näkemysten ymmärtämisestä ja omien käsitysten refleктоimisesta, joka voi johtaa ymmärryksen kokonaisvaltaisempaan uudistumiseen.

3 YLISUKUPOLVINEN OPPIMINEN JA EMPATIA

3.1 Sukupolvien väliset suhteet

Ikä on ihmisten laatima järjestelmä. Kallion ja Thomasin (2019) mukaan iällä osoitetaan elämän ajallista etenemistä. Eri ikävaiheisiin oletetaan liittyvän erilaisia asioita ja valtasuhteita muihin nähden. Iät ovat siis normitettuja kategorioita, joita arvioidaan sosiaalis-kulttuuristen hierarkkisten odotusten mukaan käytöksen, saavutusten ja edistyneisyyden suhteen. Eri ikäluokilla oletetaan olevan esimerkiksi tietynlaista käyttäytymistä, tietynlaisia saavutuksia tai valtaa. Elämän siirtymävaiheet usein on jaoteltu nimenomaan ikäluokittain, vaikka nykyään tiedossa on myös esimerkiksi elinikäisen oppimisen mahdollisuus, johon yhteiskunta myös toiminnallaan ohjaa. Opiskelu ei ole vain nuoruuteen kuuluva siirtymävaihe kohti aikuisuutta, vaan opiskelua ja oppimista tapahtuu läpi elämän. Tästä huolimatta opiskelu edelleen usein liitetään hyvin voimakkaasti nuoruuden ikäkategoriaan. Tällaiset ikästereotypiat peittävät helposti alleen ihmisen muut ominaisuudet tai identiteetit (Kallio & Thomas, 2019).

Sukupolven käsitettä on mahdollista lähestyä eri näkökulmista. Semin (2010) mukaan sukupolvea voidaan jäsentää joko perheen, kohortin, yhteiskunnallisuuden tai elämänvaiheen näkökulmasta. Perhesukupolvella hän viittaa sukupolvikäsitteeseen, jossa sukupolvet jaotellaan isovanhempiin, vanhempiin ja lapsiin. Kohorttikeskeisessä jäsenystavassa hän näkee sukupolvien muodostuvan biologisen syntymän mukaan eli tietyn sukupolven edustajat ovat syntyneet tietyssä ajanjaksona. Yhteiskunnallisilla sukupolvilla Semi viittaa sukupolvien rakentuvan jonkin tietyn historiallisesti ja yhteiskunnallisesti merkittävän tapahtuman kautta. Sukupolven käsitettä voidaan hänen mukaansa jäsentää myös elämänvaiheen näkökulmasta, jolloin sukupolvi konkretisoituu tiettyyn elämänvaiheeseen, kuten nuoruuteen tai vanhuuteen.

Schmidt-Herthan (2014) mukaan kuuluminen tiettyyn sukupolveen merkitsee roolien määrittämistä, jotka vaihtelevat elämän aikana useita kertoja. Hänen mukaansa ihmisen liittäminen ja yksilön kokemus kuuluu tiettyyn sukupolveen, ei liity syntymävuoteen, vaan elämänvaiheeseen. Tässä tutkimuksessa sukupolven käsitettä jäsennetään nimenomaan elämänvaiheena.

Ikä koetaan aina suhteessa muihin ja se konkretisoituu ja muotoutuu kohtaamisten kautta (Kallio & Thomas, 2019). Ylisukupolvisissa kohtaamisissa haasteena saattaa olla, että toista osapuolta ei nähdä hänen omien ominaisuuksiensa ja identiteettien määrittämänä, vaan normatiiviset oletukset ikäluokkaan liittyen ohjaavat kohtaamistilannetta ja täten käsityksiä ja ymmärrystä toisen kokemusmaailmasta. Ylisukupolvisissa kohtaamisissa läsnä on aina myös valtasuhteet, jotka ilmenevät eri tavoin eri yhteyksissä ja sosiaalisissa tilanteissa (Kallio & Thomas, 2019). Näen, että ylisukupolvisen kohtaamisen valtasuhteet muotoutuvat eri tavoin riippuen esimerkiksi historiallisista tapahtumista, kulttuurista ja yhteiskunnasta, sillä eri maantieteellisesti sijoittuneissa paikoissa ikään liittyvät normit ja valta-asetelmat voivat vaihdella todella paljonkin.

Mediassa ja julkisessa keskustelussa tuodaan paljon esiin ylisukupolvisia suhteita ja monesti ylisukupolvisista suhteista puhuttaessa käytetään sukupolvien välinen kuilu -termiä, jolla viitataan sukupolvien ja sukupolvisten suhteiden erkaantumiseen toisistaan. Sukupolvien välinen kuilu juontaa juurensa useammasta ilmiöstä, kuten kaupungistumisesta, muuttoliikkeestä sekä perheiden sirpaloitumisesta (Cortellesi & Kernan, 2016). Sarpilan (2012) mukaan keskustelut sukupolvista ja heidän suhteistaan toisiinsa ovat usein tunteita herättäviä, sillä sukupolviin viitataan usein poliittisissa keskusteluissa. Näissä keskusteluissa hänen mukaansa sukupolvet nähdään täysin erillisinä ja sukupolvet asetetaan vastakkain. Hänen mukaansa koska julkisessa, nimenomaan poliittisessä keskustelussa, sukupolvien välillä on vahva vastakkainasettelu, ajatus sukupolvien välisestä konfliktista elää vahvana.

Mannionin (2016) mukaan länsimaissa teollisuuden alkuajoista alkaen perheet ovat pienentyneet ja yhä vähemmän perheenjäseniä asuu saman katon alla tai lähellä toisiaan. Hän tuo esiin väestön maailmanlaajuisen ikääntymisen ja samaan aikaan perhekokojen pienentymisen vaikuttavan sukupolvien välisiin suhteisiin ja yhtenäisyyteen. Erityisesti länsimaissa perheet ovat muuttuneet

isoista ja pysyvistä perhe- ja sukuyhteisöistä pienemmiksi ja hajanaisemmiksi. Tämä on johtanut siihen, ettei eri sukupolvien kesken vietetä perheiden sisällä yhtä paljon aikaa kuin ennen. Ylisukupolvisia kohtaamisia on siis perheiden arjessa vähemmän kuin ennen, joka on voinut vaikuttaa sukupolvien välisen kuilun muodostumiseen. Myös Hämäläisen ja kumppanien (2021) Väestöliitolle tekemän suurten ikäluokkien ja heidän jo aikuisten lasten suhteita tutkineen pitkittäistutkimuksen mukaan perhekoot ovat pienentyneet, verrattaessa näitä kahta sukupolvea. Sukupolvien välillä pidetään yhteyttä erityisesti lähimpiin sukulaisiin eli omiin vanhempiin, sisaruksiin, lapsiin ja lapsenlapsiin, ja sukupolvet auttavat toinen toisiaan pääasiassa käytännön avun keinoin, kuten lasten hoitoapuna.

Suomalainen yhteiskunta on muuttunut suhteellisen lyhyessä ajassa todella paljon. Länsimaiden kaupungistumisen ja teollistumisen myötä kehitys on lähtenyt hurjaan nousukiitoon, jossa globalisaatio ja digitalisaatio ovat tuoneet hurjat muutokset ihmisten jokapäiväiseen elämään. Yhteiskunnan ja perheiden suhteellisen nopeat muutokset ovat ymmärrettävästi vaikuttaneet sukupolvien välisiin suhteisiin. Sillanpään (1999, 126, 134) mukaan vielä 1950-luvulla etenkin maaseudulla oltiin pitkälti omavaraisia ja perheissä kasvatettiin, tuotettiin ja tehtiin tarvittava ruoka alusta loppuun itse. Kaupasta ostettiin hänen mukaansa tuolloin lähinnä mausteet, sokeri, kahvi, kuivatut hedelmät sekä juhlaruokia varten tarkoitettu riisi. Kuitenkin kaupungistumisen myötä omavaraistaloudesta on luovuttu lähes täysin ja siirrytty ostotalouteen. Seniori-ikäiset ihmiset, jotka ovat eläneet lapsuuttaan ja nuoruuttaan ovat siis luultavasti useimmiten tottuneet omavaraiseen ja hyvin erilaiseen elämään kuin tämän ajan nuoret, jotka ovat tottuneet ostamaan ruoan kaupasta. Tällaiset suuret muutokset väistämättä vaikuttavat sukupolvien väliseen kuiluun ja näkemuseroihin, sillä toisen sukupolven näkökulmaa voi olla haasteellista ymmärtää, muutoksen ollessa näinkin mittava.

Kallion ja Thomasin (2019) mukaan sukupolvien välisiä suhteita ja valtasuhteita voi yrittää muuttaa ja parantaa esimerkiksi tietoisesti sijoittamalla kohtaamisen osapuolet uusiin asemiin ja rooleihin. He näkivät tärkeänä myös vallitsevien normien kyseenalaistamisen ja empaattisen ymmärtämisen, josta kirjoitan tarkemmin hieman myöhemmin. Ylisukupolvinen kohtaaminen ja

oppiminen voi olla yksi mahdollinen tapa lähteä purkamaan ikään liitettyjä normeja ja julkisessa keskustelussa esiin nostettuja vastakkainasetteluja.

3.2 Ylisukupolvinen oppiminen

Elinikäinen oppiminen on kattokäsite, joka kattaa koko eliniän ajan tapahtuvan oppimisen ja siten sillä voidaan viitata hyvin monenlaiseen oppimiseen. Elinikäinen oppiminen käsittää oppimista tapahtuvan kaikkialla, ei vain formaalin koulutusjärjestelmän kautta. Toisin sanoen elinikäisen oppimisen näkökulmasta kaikki eliniän aikana tapahtuva oppiminen, tapahtui se sitten luokkahuoneessa, kotona, työpaikalla tai harrastuksissa, on arvokasta. Boströmin ja Schmidt-Herthan (2017) mukaan elinikäisen oppimisen käsitettä ei ole käytetty vain yhdellä ainoalla tavalla, vaan sillä on ollut erilaisia käyttötarkoituksia ympäri maailmaa. He nostavat esiin elinikäisen oppimisen alkuperäisen tarkoituksen olleen kasvattaa yksilöiden inhimillistä pääomaa työpaikkojen käyttöön, mutta 2000-luvulle siirryttäessä elinikäinen oppiminen on enenevässä määrin liitetty sosiaaliseen pääomaan ja sosiaaliseen koheesioon. Saari (2016) kuvailee elinikäisen oppimisen olevan jälkitekollisen, markkinavetoisen ja kiihtyvän muutoksen yhteiskunnan keskeinen koulutuspoliittinen käsite, joka edistää sekä yksilön elämänlaatua ja työmarkkinakuntoisuutta että toimii valtioiden kilpailukyvyyn edellytyksenä. Hänen mukaansa elinikäisen oppimisen läpäisee hallintavalta, jonka avulla rohkaistaan yksilöitä kantamaan vastuuta omasta oppimisesta aina vain kiihtyvän muutoksen keskellä. Yksilöillä on siis samaan aikaan vapaus ja vastuu elinikäiseen oppimiseen. Elinikäisen oppimisen käsite ei täten liity vain sosiaaliseen pääomaan tai yksilön vapauteen opiskella läpi elämän, vaan taustalla on myös poliittiset ja taloudelliset intressit.

Ylisukupolvinen oppiminen on olennainen osa elinikäistä oppimista (Boström, 2003). Kattaahan elinikäinen oppiminen koko eliniän ja ylisukupolvisessa oppimisessa tärkeää on eri sukupolvien kohtaaminen ja yhdessä toisiltaan ja toisistaan oppiminen. Ylisukupolvisen oppimisen muoto on vanha, mahdollisesti jopa kaikkein vanhin oppimisen muoto ja sillä viitataan nimensä mukaisesti oppimiseen sukupolvien kesken. Kuitenkaan ylisukupolvisesta oppimisesta ei ole yhtä yksiselitteistä käsitystä, mitä se todella

tarkoittaa, mitä pitää sisällään ja kuinka sitä tulisi soveltaa (Schmidt-Hertha, 2014). Isteadin ja Shapiron (2014) mukaan *European Map of Intergenerational Learning* liittyy ylisukupolvisen oppimiseen sekä tiedon, ajatusten, tunteiden että kokemusten jakamisen sukupolvien välillä. Ylisukupolvinen oppiminen on siis tapa, jolla opitaan, saadaan ja jaetaan uutta tietoa, taitoja ja arvoja yhdessä eri-ikäisten ihmisten kesken. Näkemykseni mukaan ylisukupolvisessa oppimisessa yhdistyy kognitiivisen oppimisen ja affektiivisen oppimisen ulottuvuuksia. Kognitiivisella oppimisella viitataan uusien asioiden oppimista yhdistämällä uutta tietoa itsellä jo olleeseen tietoon. Affektiivisessa oppimisessa puolestaan oppiminen koskettaa oppijaa tunnetasolla ja siihen liittyy arvot ja asenteet (Shephard, 2008). Ylisukupolvista oppimisprosessia tulisi kuitenkin aina ohjata sukupolvitausta ja sen tulisi sisältää eri sukupolvien kokemuksia ja tulkintamalleja, jotta oppimisprosessia voidaan kutsua ylisukupolviseksi oppimiseksi (Schmidt-Hertha, 2014).

Niin oppimista yleisesti kuin ylisukupolvista oppimistakin tapahtuu eri paikoissa ja tilanteissa. Erilaiset oppimistilanteet on jaettu formaaliin, non-formaaliin ja informaaliin oppimiseen. Formaalisessa oppimisessa on kyse koulutusjärjestelmän järjestämästä todistukseen tähtäävästä oppimisesta, non-formaalisessa oppimisessa ei tähdätä todistuksiin ja opetusta järjestää jokin muu taho kuin virallinen koulutusjärjestelmä, ja informaalisessa oppimisessa on kyse arjessa tapahtuvasta oppimisesta (UNESCO, 2009, 27). Sekä formaali että non-formaali oppiminen ovat jollakin tapaa järjestettyä toimintaa, mutta on hyvä huomata informaalin oppimisen olevan tällä saralla laajempaa, sillä informaali oppiminen sisältää myös suunnittelemattoman oppimisen (Rogers, 2014, 16). Formaali oppiminen tapahtuu siis koulujärjestelmän järjestämänä esimerkiksi päiväkodissa, koulussa tai korkeakoulussa, non-formaalia oppimista tapahtuu esimerkiksi vapaan sivistystyön kautta ja informaali oppiminen voidaan nähdä enemmänkin arkioppimisena, jota tapahtuu niin arjessa perheen kanssa, vapaa-ajalla kuin työpaikallakin.

Ylisukupolvista oppimista tapahtuu niin formaalisessa, non-formaalisessa kuin informaalisissakin oppimismuodossa. Formaaliin oppimiseen ylisukupolvista oppimista on yhdistetty peruskoulussa muun muassa opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen, kuten ympäristökasvatukseen, lukutaidon, tietotekniikan tai historian opetukseen, mutta myös oppituntien ulkopuoliseen toimintaan, kuten

lounastunteihin ”*Lunch Buddies*” -ohjelman kautta (Hanmore-Cawley & Scharf, 2018; Kaplan, 2002). Myös muun muassa päiväkodeissa, esikouluissa ja yliopistokontekstissa on käytetty ylisukupolvista oppimista (Cortellesi & Kernan, 2016; Newman & Hatton-Yeo, 2008). Non-formaalissa oppimisessa ylisukupolvista oppimista on yhdistetty esimerkiksi järjestettyihin oppimistilanteisiin kirjastoissa, puistoissa ja yhteisötaidekeskuksissa sekä yhteisöpuutarhoissa (Cortellesi & Kernan, 2016; Hake, 2014). Informaalia ylisukupolvista oppimista tapahtuu esimerkiksi perheessä ja työpaikalla (Ropes, 2013; Stephan, 2021).

Schmidt-Hertha (2014, 148) tuo esiin Siebertin ja Seidelin (1990) ehdotuksen, jossa he jakavat ylisukupolvisen oppimisen kolmeen eri muotoon; yhdessä oppimiseen, oppimiseen toisiltaan ja oppimiseen toisistaan. Yhdessä oppimisella he tarkoittavat oppimistilannetta, jossa eri ikäiset ihmiset oppivat yhdessä ja oppimisessa toisiltaan keskeistä on se, että opettaja ja oppijat kuuluvat eri sukupolviin eli ovat eri ikäisiä ja oppiminen tapahtuu heidän välillään. Oppiminen toisiltaan on usein liitetty nimenomaan formaalin oppimisen piiriin, mutta sitä voi tapahtua myös non- ja informaalisissa oppimisessa. Viimeinen muoto eli oppiminen toisistaan on heidän mukaansa ylisukupolvisen oppimisen todellinen muoto, jossa sukupolvien näkökulmat ja ajatusmallit eivät ole vain välineitä, vaan osa oppimissisältöä. Oppiminen toisistaan usein liittyy informaaliin oppimiseen, mutta sitä voi myös tapahtua formaalissa ja non-formaalissa oppimisessa. Tässä ylisukupolvisen oppimisen muodossa siis pyritään oppimaan toisen sukupolven näkökulmista, kokemuksista, käsityksistä ja tulkintamalleista. Mahdollisuus oppia eri sukupolvien erilaisista näkökulmista, pohtia omia sukupolvikohtaisia asenteita ja saada näin syvempi ymmärrys muista sukupolvista muuttaa oppimisen luonnetta sellaiseksi, jossa oppiminen on paljon enemmän kuin vain eri sukupolvien yhteinen oppimisympäristö (Schmidt-Hertha, 2014). Tässä tutkimuksessa näen ylisukupolvisen oppimisen nimenomaan tällaisena toisistaan oppimisena.

Schmidt-Hertha (2014) on luonnostellut ylisukupolvisen oppimisen kolme keskeistä periaatetta, jotka ovat 1) oppiminen omasta ja muista sukupolvista 2) oppimisen vastavuoroisuus ja tasa-arvo sekä 3) yhteinen sitoutuminen ja tavoitteet oppimisprosessissa. Periaatteiden mukaan ylisukupolvisessa oppimisessa tärkeässä roolissa on vuorovaikutuksen sukupolvitausta,

näkökulmat sekä asenteet, oppimisprosessin vastavuoroinen ja tasa-arvoinen toiminta, jossa kaikki sukupolvet pääsevät sekä opettamaan että oppimaan, sekä osallistujien yhteiset tavoitteet ja päämäärät yhdistettynä oppimisprosessiin. Nämä periaatteet liittyvät laajasti ylisukupolviseen oppimiseen keskittyen kuitenkin suunniteltuihin oppimisympäristöihin, kuten kouluun. Stephan (2021) lisäisi keskeisiin periaatteisiin neljännen periaatteen, jotta ylisukupolvisen oppimisen periaatteet kuvaisivat paremmin myös perheissä tapahtuvaa ylisukupolvista oppimista. Hänen tutkimuksessaan neljänneksi periaatteeksi muodostui suhteen rakentaminen, jossa tärkeää on syvemmän yhteyden luominen.

Ylisukupolvisen oppimisen on nähty olevan kytköksissä elinikäisen oppimisen tavoin sosiaaliseen pääomaan ja täten yksilöiden hyvinvointiin (Boström, 2014). Taubaumin (2023) mukaan harkitut ylisukupolvisen oppimisen ohjelmat ovat saavuttaneet positiivisia tuloksia. Hänen mukaansa ylisukupolvinen oppiminen voi tukea nuoren henkilökohtaista kehitystä ja vahvistaa heidän haluaan osallistua yhteisöiden toimintaan. Vanhempien osallistujien joukossa hänen mukaansa on huomattu, että vuorovaikutus nuorten kanssa voi osaltaan ehkäistä yksinäisyyttä ja luoda tunnetta arvokkuudesta. Sen lisäksi, että ylisukupolvisen oppimisen kautta on mahdollista oppia uusia asioita ja kartuttaa ymmärrystä toisen sukupolven ajatuksista ja kokemuksista, sen avulla voi myös mahdollisesti vaikuttaa yksilöiden sosiaaliseen pääomaan.

Myönteisten vaikutusten lisäksi Schmidt-Herthan (2014) mukaan ylisukupolviseen oppimiseen kuitenkin liittyy myös haasteita. Hänen mukaansa eri ikäisten ihmisten saaminen mukaan toimintaan voi olla haasteellista, kun sukupolvien totuttua roolijako muutetaan. Hän nostaa esiin yhtenä haasteena myös ylisukupolvisen oppimisen tilanteen, joihin osallistujat joutuvat mukaan omasta tahdosta riippumatta. Esimerkiksi, kun koulun oppitunnille tulee eri sukupolven edustajia osallistumaan keskusteluun oppitunnin aiheesta. Tällaisissa tilanteissa on hänen mukaansa havaittu, että omasta tahdosta riippumatta osallistuvan osapuolen eli oppijoiden kiinnostus on vähäisempää ja motivointiin tarvitaan ulkoisia motiiveja. Ylisukupolvista oppimista onkin siis tärkeää toteuttaa harkitusti ja huolella, jotta siitä olisi kaikille osapuolille hyötyä.

Ylisukupolvinen oppiminen avaa ja mahdollistaa tilan oppia ymmärtämään toisten sukupolvien näkökulmia ja ajatusmalleja ilman niiden välttämätöntä

omaksumista (Boström & Schmidt-Hertha, 2017). Näen, että ylisukupolvisessa oppimisessa on kysymys toisen ymmärtämisestä, joka on myös empatiassa tavoitteena. Tästä syystä lähestyn ylisukupolvista oppimista empatian näkökulmasta.

3.3 Empatia ja empaattinen ymmärtäminen

Empatiaa on käsitelty laajasti julkisessa keskustelussa ja tutkittu eri tieteenaloissa kahden viime vuosikymmenen aikana (Marino, 2022). Aaltolan (2017) mukaan empatiasta puhuttaessa voidaan tarkoittaa lähes vastakkaisia asioita, joten on tärkeää määritellä, mitä empatialla tarkoitetaan. Luultavasti monella empatiasta tuleekin mieleen myönteisiä miellelyhtymiä myötäelämisestä ja mahdollisesti jopa sympatiasta, johon empatia usein sekoitetaan. Empatia ja sympatia ovat erillisiä, mutta kuitenkin läheisesti yhteydessä toisiinsa. Yhtenä sympatian ulottuvuutena voidaan nähdä olevan käsitys ylemmyyden tunteesta, joka on yhteydessä myötätuntoon ja sääliin, kun taas empatialle rakentuvassa myötäelämisessä on kyse paljon muustakin, kuten affektiivisesta tunnistamisesta ja eroavuuden kunnioittamisesta (Marino, 2022). Toisin sanoen empatiassa kyse on yksilön pyrkimyksestä ymmärtää toisen henkilön tunteita tai tilannetta tunnepohjaisesti, kun taas sympatiassa, silloin kun myötäeläminen ei ole empaattista, yksilö ainoastaan jakaa toisen tunnekokemuksia hänen kanssaan (Smaling, 2007). Empatia ei ole yksinkertainen käsite, vaan se on monitahoinen ja -tulkintainen ilmiö, josta on useita eri käsityksiä. Empatian käsite ei myöskään ole yksinkertainen avain onneen, sillä joidenkin empatiatyyppien moraaliset seuraukset eivät ole tavoiteltavia (Aaltola, 2017). Juuri monitulkintaisten määritelmien ja kulttuuristen ristiriitojen vuoksi empatian käsite on saanut osakseen myös paljon kritiikkiä (Marino, 2022).

Pedwell (2016) tarkastelee empatiaa kriittisesti muun muassa erilaisia valtarakenteita ja -suhteita ylläpitävänä ja uudelleen tuottavana voimana. Hänen mukaansa empatiaa on käytetty affektiivisena ja poliittisena välineenä erilaisten valtasuhteiden salakavalassa rakentamisessa. Esimerkiksi ikään ja sukupolvien välisiin suhteisiin voi sisältyä erilaisia oletuksia ja valtasuhteita, joita voidaan pitää yllä tietynlaisella empatiaretorikalla. Yleisesti Pedwellin (2016) mukaan empatia ymmärretään inhimillisenä ominaisuutena ja affektiivisena sillanrakentajana

yksilöiden, kulttuurien ja yhteiskuntien välillä olettaen, että empatiaa ymmärretään, tuotetaan ja koetaan samalla tavalla yhteyksistä ja asemista riippumatta. Tällaisella samankaltaisuuden oletuksella ja tarkoituksenmukaisella retoriikalla valtasuhteita pidetään yllä.

Smalingin (2007) mukaan pyrkimys toisen todellisten tunteiden omistamiseen eli samastumiseen voi johtaa epätosiin ja jopa vaarallisiin empatian irvikuviin. Hän käyttää termiä 'kammottava teeskennelty empatia' (*gruesome sham-empathy*). Hänen mukaansa tällainen teeskennelty empatia on ymmärtämisen sijaan säälimistä ja sillä voi olla vieraannuttava vaikutus, sillä teeskentelevää empatiaa osoittava henkilö ottaa toisen tunteet haltuunsa jättäen toisen yksin. Teeskennelty empatia voi näennäisesti vaikuttaa pyrkimykseltä empatiaan, mutta ei sitä todellisuudessa ole, sillä sitä voidaan käyttää omiin tarkoitukseen esimerkiksi käyttämällä teeskenneltyä empatiaa manipulaatioon. Pedwellin (2016) mukaan on tärkeää pohtia empatian luonnetta ja luoda vaihtoehtoisia empatian muotoja, joissa erilaisuutta arvostetaan ja siitä pyritään oppimaan. Empatian tulisi oletuksien sijaan perustua affektiivisiin näkökulmiin ja käytäntöihin, jotka vaativat ottamaan vastuun omasta osallisuudesta valtasuhteiden ylläpitämisessä (Zembylas, 2018). Eli oma valta-asema tulisi tunnistaa ja pyrkiä purkamaan sitä, jotta empaattisessa kohtaamisessa ihmiset tulevat kohdatuiksi ja nähdyiksi itsenään, statusten sijaan.

Monitulkintaisuuden vuoksi on erittäin tärkeää määritellä ja pohtia empatian luonnetta ja tarkoitusta tutkimuksen kontekstissa. Marino (2022) käsittelee artikkelissaan LaCapran ajatuksia empatiasta historian ja historian tutkimuksen kontekstissa. LaCapra määrittelee empatian tavaksi tietää ja ymmärtää menneisyyden ihmisten ajatuksia ja tunteita. Hän ajattelee empatian eroavan identifikaatiosta ja sympatiasta, sekä korostaa empatian viittaavan tunnistamisen affektiiviseen luonteeseen ja erilaisuuden kunnioittamiseen.

Tässä tutkimuksessa nojaudun pitkälti Smalingin (2007) käsitykseen empatiasta ja empaattisesta ymmärtämisestä. Smaling näkee empatian olevan kykyä asettaa itsensä kuvitteellisesti toisen kokemusmaailmaan tuntien hänen kokemuksiaan, kuten ajatuksia, ideoita, haluja, mutta erityisesti motiiveja, tunteita sekä tunteita. Toisin sanoen empatia on kykyä eläytyä ja tuntea toisen kokemuksia. Empaattisen ymmärtämisen Smaling määrittää tarkoittavan toisen ymmärtämistä empatian kautta eli eläytymistä toisen kokemusmaailmaan

tuntien hänen kokemuksiin, tarkoituksena ymmärtää näitä kokemuksia. Empatia ei kuitenkaan ole alkuperäinen kokemus, vaan sen avulla ikään kuin saatetaan alkuperäinen kokemus tietoon. Toisin sanoen empatia ei ole psyykkistä samastumista eli siinä ei koeta toisen tunteita omiksi. Empaattinen ymmärtäminen eroaa ykseyden tunteesta ja ulkoisesta havainnoinnista. Empaattisessa ymmärtämisessä nimenomaan on kyse toisen kokemusmaailmaan eläytymisestä ja hänen kokemusmaailmansa ymmärtämisestä. Empaattisessa ymmärtämisessä omia mahdollisia tunteita yhdistetään toisen todellisten tunteiden kanssa, ajatuksena, että kyseinen asia voisi tapahtua myös minulle ja miltä se tuntuisi.

Empatia tai empaattinen ymmärtäminen ei tarkoita kritiikkittömyyttä tai kyseenalaistamatonta tukea (Smaling, 2007). Empaattisessa ymmärtämisessä ei siis tarvitse olla tai ole pyrkimys välttämättä olemaan niin sanotusti samalla puolella, vaan pyrkimyksenä on ymmärtää toisen näkökulmia asioihin. Vaikka ymmärtäisi toista, itse voi olla asioista täysin päinvastaista mieltä, eikä se poista toisen ymmärtämistä. Empaattinen ymmärtäminen ei näin ollen välttämättä tarkoita toisen näkökulmien tai kokemusmaailman hyväksyntää.

Optimaalisinta empaattinen ymmärrys on Smalingin (2007) mukaan silloin, kun siinä yhdistyy vuorovaikutteisuus ja tulkitseva ote. Tätä hän kutsuu dialogis-hermeneuttiseksi empaattiseksi ymmärtämiseksi (*dialogical-hermeneutical empathic understanding*), jossa hermeneuttisen kehän ajatus on merkittävä pohja-ajatus. Empaattinen ymmärtäminen nähdään siis prosessina, jossa jatkuvasti ikään kuin testataan, uudelleen muotoillaan ja kehitetään ymmärrystä sekä henkisesti että sosiaalisesti vuorovaikutuksen kautta. Vuorovaikutuksen ja hermeneuttisen ajattelutavan lisäksi Smalingin mukaan kognitiivisuudella, tulkinnallisuudella ja affektiivisuudella on omat roolinsa optimaalisen empaattisen ymmärtämisen prosessissa. Empatian kognitiivisella osa-alueella tarkoitetaan tietoista toisen tunteiden tulkitsemisen ja ymmärtämisen prosessia, ja affektiivisella osa-alueella puolestaan prosessia, joka helpottaa toisen emotionaalisten tilojen jakamista (Ze ym., 2014).

Sinquefield-Kankaan (2019) mukaan empatia ja empaattinen ymmärtäminen ei kuitenkaan aina välttämättä tarvitse fyysistä kohtaamista toteutuakseen. Hänen mukaansa luovuus on keskeisessä roolissa pyrittäessä kohti kulttuurien ja ihmisten empaattista ymmärtämistä. Myös Jarvis (2012)

tunnistaa fiktion olevan yhteydessä empatiaan ja oppimiseen. Hänen mukaansa empatia on tärkeässä roolissa aikuisten oppimisessa, jossa fiktion, kuten kaunokirjallisuuden, lyhyiden tarinoiden, elokuvien ja televisiosarjojen, on nähty mahdollistavan ja edistävän empatiaa ja kehittävän muun muassa erilaisuuden ymmärtämistä. Jarvisin mukaan empatialla on olennainen osa henkilökohtaisessa kehityksessä ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Hänen mukaansa empatian on nähty olevan myös merkityksellistä transformatiivisessa oppimisessa, sillä esimerkiksi Mezirowin (2000, 21) mukaan näkökulman muutos tapahtuu kokeilemalla jonkun toisen näkökulmaa. Empatialla ja empaattisella ymmärtämisellä on siis yhteys myös oppimiseen.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen metodologia

Pro gradu -tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa käytän aineistonkeruumenetelminä eläytymismenetelmää ja ryhmäkeskustelua. Tutkimuksen pyrkimyksenä on ymmärtää nuorten ja seniorien käsityksiä maaseudulla asuvien henkilöiden toiminnan keinoista ja esteistä kestävyysmurroksessa, sekä ymmärtää narratiivisen eläytymisen keinoin tapahtuvaa ylisukupolvista oppimisprosessia empatian näkökulmasta. Koska tavoitteenani on ymmärtää sekä nuorten ja seniorien käsityksiä että ylisukupolvista oppimista empatian näkökulmasta, kiinnityn humanistisen tutkimusmetodologian piiriin.

Heikkilän ja Niiniluodon (2023) mukaan humanistisessa tutkimuksessa pyrkimys on ymmärtää ihmistä ja ihmisen toimintaa. Heidän mukaansa humanistiseen tutkimukseen liittyy vahvasti tulkinnallisuus ja täten se onkin aina myös aikaan sidonnaista. He nostavat esille humanistisella tutkimuksella olevan myös tärkeä rooli ihmiskunnan suurten haasteiden ja pirullisten ongelmien, kuten ilmastonmuutoksen ja luontokadon, ratkaisemisessa, sillä nämä ilmiöt tyypillisesti liittyvät ihmisen ja ympäristön vuorovaikutukseen. On siis perusteltua lähteä tutkimaan aihetta nimenomaan humanistisen tutkimuksen näkökulmasta.

4.2 Eläytymismenetelmä

Eläytymismenetelmällä halusin saada paremman ymmärryksen eri sukupolvien käsityksistä liittyen yksilön keinoihin ja esteisiin kestävyysmurroksessa. Eskolan ja kumppaneiden (2017) mukaan eläytymismenetelmässä osallistujat kirjoittavat kehyskertomuksen eli lyhyen orientoivan tekstin pohjalta tarinan. Heidän mukaansa kokeelliseen ajatteluun pohjautuvassa menetelmässä on vähintään kaksi kehyskertomusta, jotka eroavat toisistaan yhden muuttujan verran, jotta voidaan selvittää, miten kyseinen muuttuja vaikuttaa tutkittavaan asiaan.

Kahdesta kehyskertomuksesta yleensä osallistujille jaetaan vain toinen vastattavaksi (Wallin ym., 2019), kuten tässäkin tutkimuksessa. Osallistujille siis jaetaan joka toiselle eri kehyskertomus, jotta saadaan suurin piirtein saman verran tarinoita molemmista kehyskertomuksista.

Vaikka eläytymismenetelmätarinat ovat kuvitteellisia, Härkösen ja kumppaneiden (2022) mukaan niiden nähdään kuvastavan fiktion sijaan kulttuurisesti jaettuja käsityksiä ja merkityksiä, joiden kautta ovat yhteydessä olemassa olevaan maailmaan. Heidän mukaansa juuri kuvitteellisuus ja eläytyminen tekevät eläytymismenetelmästä erityisen hyvin soveltuvan menetelmän tarkastelemaan tulevaisuusvisioita tai muuttuvia ja uusia toimintatapoja ja -ympäristöjä, joita tutkimuksessani tarkastelen maaseudulla asuvan aikuisen toiminnan osalta kestävyysmurroksessa. Kestävyysmurroksessa pyrkimys on uusiin ja kestävämpiin toimintatapoihin, joten tulevaisuusvisioita ja muuttuvia toimintatapoja on relevanttia tutkia eläytymismenetelmän avulla. Härkösen ja kumppaneiden (2022) mukaan eläytymismenetelmän yhtenä suurimpana vahvuutena nähdään olevan sen kyky kuvata vaihtoehtoisia ajattelumalleja, mahdollisuuksia sekä näkökulmia. Eläytymismenetelmällä heidän mukaansa pyritäänkin faktojen tai objektiivisen tiedon sijaan laajentamaan ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Myös Wallin ja kumppanit (2019) ovat yhtä mieltä siitä, että totuuden sijaan eläytymistarinat kuvaavat mahdollisia ja potentiaalisia näkökulmia ja oivalluksia. He painottavat eläytymismenetelmän eroa muihin narratiivisiin menetelmiin juuri tässä, sillä eläytymistarinoiden tarkoitus ei ole keskittyä henkilökohtaisiin elämäkokemuksiin, vaan tarinat voivat olla myös täysin mielikuvituksen tuotetta.

Pohdin pitkään, mitä haluan eläytymistarinoissa painottaa. Päädyin rakentamaan eläytymistarinat pohjautuen maaseutuun ja toiminnan keinoihin ja esteisiin kestävyysmurroksessa. Vaikka kestävyysmurros on kokonaisvaltainen muutos, päädyin juuri toiminnan keinoihin ja esteisiin kestävyysmurroksen osa-alueena. Eläytymistarinan ei tulisi olla liian monimutkainen ja ajattelen, että jokaisella on toiminnan keinoista ja esteistä jonkinlainen käsitys. Tai niihin ainakin olisi helpompi lähteä pohtimaan mahdollisia skenaarioita tarinan kautta, kun taas suuret yhteiskunnalliset rakennemuutokset voisivat olla hyvin haastava lähtökohta aloittaa tarinoiden kirjoittaminen, jos osallistujalla ei ole valmiita ennakkotietoja aiheesta. Pyrin siis tekemään tarinoista houkuttelevat ja helposti

läheystyttävät, jotta kirjoittaminen ei jäisi ainakaan siitä kiinni. Päädyin, että tarinan henkilö on perheellinen, mutten määritellyt ikää sen tarkemmin. Kehyskertomuksesta voisi kuitenkin olettaa henkilön olevan aikuisen sukupolven elämänvaiheessa. Näin molemmat sukupolviryhmät pääsivät eläytymään saman sukupolven rooliin, joka ei kuitenkaan ollut kummankaan tämänhetkinen sukupolvi. Halusin kehyskertomuksien muuttujien olevan toiminnan keinot ja esteet kestävyysmurroksessa, iän sijaan. Kehyskertomuksissa halusin myös ottaa mukaan tunnepuolen, sillä koin siitä olevan hyötyä ryhmäkeskusteluihin. Testasin muutamalla eri ikäisellä henkilöllä kehyskertomuksia, joiden pohjalta vielä muokkasinkin kehyskertomuksia hieman. Kehyskertomukset olivat:

- 1) *Tintti on kahden lapsen vanhempi, joka asuu perheensä kanssa vanhassa talossa maaseudulla pitkän matkan päässä koulusta ja työpaikasta. Tintti on alkanut pohtia perheen elämäntavan kestävyyttä ympäristön näkökulmasta ja on huomannut keinoja, joilla muuttaa elämäntapaa kestävämmäksi. Eläydy Tintin asemaan ja kirjoita tarina Tintistä, mitä keinoja Tintti on huomannut ja miksi hänellä on mahdollisuus toteuttaa elämäntavan muutos. Voit myös kirjoittaa, miltä Tintistä tuntuu.*
- 2) *Tintti on kahden lapsen vanhempi, joka asuu perheensä kanssa vanhassa talossa maaseudulla pitkän matkan päässä koulusta ja työpaikasta. Tintti on alkanut pohtia perheen elämäntavan kestävyyttä ympäristön näkökulmasta ja on huomannut esteitä, joiden takia elämäntapaa on hankala muuttaa kestävämmäksi. Eläydy Tintin asemaan ja kirjoita tarina Tintistä, mitä esteitä Tintti on huomannut ja miksi hänellä ei ole mahdollista toteuttaa elämäntavan muutosta. Voit myös kirjoittaa, miltä Tintistä tuntuu.*

4.3 Ryhmäkeskustelu

Ryhmäkeskustelulla halusin saada ylisukupolvista kohtaamista ja keskustelua kestävyysmurroksen käsityksiin liittyen, jota analysoin ylisukupolvisen oppimisen ja empatian näkökulmasta. Ryhmäkeskustelu pohjautui ryhmähaastattelun ajatukseen, mutta käytän menetelmästä nimitystä ryhmäkeskustelu, sillä tarkoitukseni oli luoda enemmänkin keskustelu aiheen ympärille kuin perinteinen haastattelu, jossa olisi kysymys—vastaus -malli. Näin myös Alasuutari (2011)

näkee ryhmäkeskustelun ja perinteisemmän haastattelun eron. Hän toteaa ryhmäkeskustelussa tutkijan voivan jäädä ajoittain sivuun, kun ryhmän jäsenet keskustelevat, kyselevät toisiltaan ja pohtivat aihetta yhdessä. Hänen mukaansa tutkijan tulee kuitenkin osata ottaa huomioon tutkimuksen ja analyysin aikana ryhmäkeskustelun luonne, jossa ryhmän jäsenet ovat osa ryhmää, ja vuorovaikutus rakentuu eri ryhmissä eri tavoin. Kallisen ja Pirskasen (2022) mukaan erityisesti nuorille ryhmäkeskustelussa ryhmä voi toimia tukea antavana elementtinä, joka antaa rohkeutta osallistua keskusteluun. Ryhmäkeskustelussa tutkijan ja tutkimuksen osallistujien valtaerot ovat pienemmät, joka saattaa helpottaa etenkin nuorten osallistumisjännitystä. Heidän mukaansa ryhmäkeskusteluissa tutkijalla on tärkeä rooli luoda keskusteluun rohkaiseva ilmapiiri.

Valmistelin eläytymistarinoiden pohjalta keskustelurungon (liite 1), jota käytin ryhmäkeskusteluiden pohjana ikään kuin puolistrukturoidun ryhmähaastattelun tapaan. Puolistrukturoidussa haastattelussa edetään ennalta määritettyjen kysymysten mukaan, mutta haastattelussa voidaan esittää tarkentavia kysymyksiä (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Suorien kysymysten lisäksi tutkijan on mahdollista esittää ryhmälle pohdittavaksi tekemiään alustavia pohdintoja (Alasuutari, 2011). Tässä tutkimuksessa laadin valmiin keskustelurungon, jossa oli kysymysten lisäksi tekemiäni pohdintoja eläytymistarinoiden pohjalta. Keskustelurungossa oli pääkysymyksiä ja -pohdintoja, jotka käsittelin jokaisen ryhmän kanssa. Lisäksi oli lisäkysymyksiä keskustelun herättämiseksi, ja ryhmäkeskustelun aikana tein myös tarkentavia lisäkysymyksiä keskustelun pohjalta.

4.4 Tutkimusaineisto

Halusin tutkia kahta eri sukupolviryhmää ylisukupolvisen oppimisen näkökulmasta ja päädyin valitsemaan nuoret sekä seniori-ikäiset tutkimukseeni osallistuviksi sukupolviryhmiksi. Päädyin kyseisiin sukupolviryhmiin siksi, että ryhmät eivät ole sukupolvisesti vierekkäiset ja täten he eivät olisi yhtä paljon tekemisissä arjessaan kuin esimerkiksi nuoret ja aikuiset, jotka oletettavasti usein vielä asuvat samassa taloudessa. Halusin tutkimukseen osallistuvien asuvan

pienemmällä paikkakunnalla, jossa he joko itse asuvat maaseudulla tai ainakin oletettavasti ymmärtävät, millaista maaseudulla asuminen on. Tutkimukseeni osallistuvat sukupolviryhmät olivat kahdelta vierekkäiseltä paikkakunnalta, joissa molemmissa on keskusta-alueen lisäksi paljon maaseutua. Näin ollen oletan tutkimuksessani, että osallistujat ymmärtävät maaseudulla asumiseen liittyviä asioita eri tavalla kuin esimerkiksi suurissa kaupunkikeskuksissa asuvat henkilöt. Valitsin maaseutumaiset paikkakunnat, sillä siellä toiminnan keinot ja esteet kestävyysmurroksessa saattavat näyttäytyä hyvin erilaisena kuin kaupungissa asuessa.

Laitoin toisen paikkakunnan ainoan lukion rehtorille viestiä marraskuussa 2023 ja kysyin, olisiko heillä nuorisoryhmää, joka voisi olla kiinnostunut osallistumaan tutkimukseeni. Rehtorin vastattua, että mahdollista kiinnostusta voisi olla, lähetin tutkimuslupahakemuksen rehtorin viralliseen käsittelyyn. Tutkimusluvan hyväksymisen jälkeen olin yhteydessä lukion opettajaan, jonka kurssille pääsin keräämään aineistoni. Kurssilla oli yhteensä 12 opiskelijaa, joista 10 osallistui tutkimukseeni.

Seniori-ikäisten ryhmää etsiessä tutkimuksen aineistonkeruun ajankohta osoittautui melko haasteelliseksi, sillä useammassa paikassa oli jo alkanut senioriryhmien joulutauko. Haasteiden takia tutkimukseni seniorisukupolvi koostuu kahdesta pienemmästä ryhmästä. Toinen on samalta paikkakunnalta kuin nuorten ryhmä ja toinen on viereiseltä paikkakunnalta. Toinen senioriryhmä on osa ryhmää, joka kokoontuu yhdessä muun muassa kutomaan ja tekemään käsitöitä. Heidän ryhmässään oli mukana yhteensä 6 osallistujaa. Toinen senioriryhmä puolestaan koostuu kahden kotiseutuyhdistyksen toiminnassa mukana olevista henkilöistä ja heitä oli 7 osallistujaa. Sekä nuorten että seniori-ikäisten ryhmissä oli edustettuna eri sukupuolia, mutta koska en kerännyt osallistujilta taustatietoja, en pysty sen tarkemmin erittelemään sukupuolijakoa ryhmissä. En tarkastele aineistoa sukupuolen näkökulmasta, joten sitä ei ollut relevanttia selvittää osallistujilta. Aineistonkeruumenetelmänä käytin kahta menetelmää, eläytymismenetelmää ja ryhmäkeskustelua.

Aineistonkeruu tapahtui joulukuun 2023 ja tammikuun 2024 aikana. Tapasin kaikki kolme osallistujaryhmää kaksi kertaa. Joulukuussa 2023 keräsin eläytymistarinat. Nuorten ryhmä oli lukion opiskelijaryhmä, joten keräsin aineiston heidän oppituntiansa aikana, joissa myös opettaja oli paikalla,

kuitenkaan muuten osallistumatta tutkimuksen kulkuun. Eläytymistarinoita kerätessäni oppitunnilla oli 10 opiskelijaa, joista yksi oli etäyhteydellä. Olin lähettänyt lukion rehtorille etukäteen tiedotteen, joka heidän oli tarkoitus välittää ryhmän opiskelijoille ja heidän huoltajilleen etukäteen. Tämä oli kuitenkin vahingossa unohtunut, joten tiedote lähetettiin hieman ennen oppitunnin alkua. Ennen aineistonkeruuta tiedotin opiskelijoita sekä suullisesti että kirjallisesti tutkimuksen tarkoituksesta, kulusta ja heidän oikeuksistaan. Pysin painottamaan osallistumisen vapaaehtoisuutta, anonymiteettia, mahdollisuutta keskeyttää sekä osallistumisen ja vastausten riippumattomuutta heidän opintoihinsa. Tutkimuksen kirjallisen tiedotteen ohessa pyysin halukkaita osallistujia allekirjoittamaan suostumuslomakkeen (liite 2), jonka kaikki 9 läsnä paikan päällä ollut allekirjoitti. Jätin opettajalle vielä tiedote- ja suostumuslomakelappuja sekä linkit kehyskertomusten Forms-lomakkeelle, jossa oli ohjeistukset eläytymistarinoiden kirjoittamiseen. Näin myös poissaolijoilla oli halutessaan mahdollisuus osallistua jälkikäteen tutkimukseen. Yksi opiskelija kirjoitti eläytymistarinan jälkikäteen ja sain opettajalta hänen allekirjoittamansa suostumuslomakkeen. Yhteensä sain nuorilta 10 eläytymistarinaa, joista puolet käsittelivät keinoja ja puolet esteitä.

Myös senioriryhmät kirjoittivat eläytymistarinat joulukuussa 2023. Ennen aineistonkeruuta senioriryhmissä tiedotin osallistujia samalla tavalla kuin nuoria, sekä suullisesti että kirjallisesti. Kerroin tutkimuksen tarkoituksesta, kulusta ja heidän oikeuksistaan. Pysin painottamaan osallistumisen vapaaehtoisuutta, anonymiteettia sekä mahdollisuutta keskeyttää osallistuminen missä vaiheessa tahansa. Myös senioriryhmäläisiltä keräsin kirjalliset suostumukset ennen aineistonkeruun aloittamista. Ensimmäisessä senioriryhmässä osallistujia oli yhteensä 6, joista viisi kirjoitti eläytymistarinan. Yksi osallistujista koki tarinan kirjoittamisen sillä hetkellä liian haasteelliseksi. Toisessa senioriryhmässä osallistujia oli 7. Yhteensä sain seniori-ikäisiltä 12 eläytymistarinaa, joista puolet käsittelivät keinoja ja puolet esteitä.

Annoin osallistujille mahdollisuuden valita halusivatko he kirjoittaa eläytymistarinat käsin vai sähköisesti. Nuorista kaikki kirjoittivat tarinat sähköisesti. Ensimmäisessä senioriryhmässä kaikki kirjoittivat tarinat käsin paperille, kun taas toisessa senioriryhmässä 3 osallistujaa kirjoitti käsin ja 4 osallistujaa sähköisesti. Sähköiset tarinat keräsin Microsoft Forms -lomakkeen

avulla, johon osallistujat saivat joko suoraan kirjoittaa tai liittää kirjoittamansa tarinan. Forms-lomake oli anonymi, joten osallistujien anonymiteetti oli täten varmistettu. Paperille käsin kirjoitetut tarinat keräsin itselleni myös ilman tunnistetietoja. Nuorilla oli käytössään 45 minuuttia tarinoiden kirjoittamiseen, sillä sen verran heidän oppituntiaan oli jäljellä alun tutkimuksesta kertomisen ja suostumusten keräämisen jälkeen. Nuoret käyttivät aikaa tarinoiden kirjoittamiseen Forms-lomakkeen mukaan 12–41 minuuttia. Molemmissa senioriryhmissä käytössä ollut aikaa ei ollut tarkemmin rajattu. Ensimmäisessä senioriryhmässä aikaa käytettiin 15–35 minuuttia ja toisessa senioriryhmässä aikaa käytettiin 15–40 minuuttia. Ryhmissä käytettiin siis suurin piirtein saman verran aikaa tarinoiden kirjoittamiseen, ja tästä voin päätellä, ettei nuorten ryhmän ajan rajaaminen vaikuttanut vastauksiin.

Ryhmäkeskustelut pidettiin tammikuussa 2024 omissa ryhmissä eli sukupolviryhmät eivät tavanneet fyysisesti toisiaan, joten ylisukupolvinen kohtaaminen tapahtui tarinoiden välityksellä. Tähän päädyin aikataulullisista syistä, mutta myös siksi, että halusin rakentaa keskusteluihin mahdollisimman turvallisen ilmapiirin. Ryhmät koostuivat siis pääsääntöisesti tutuista henkilöistä, jonka ajattelin luovan turvallista ilmapiiriä ja edistävän ryhmäkeskustelun sujumista. Turvallista ilmapiiriä ja osallistumisen helppoutta pyrin luomaan myös siten, että ryhmäkeskustelut järjestettiin yhteisen pöydän äärellä tai piirissä. Ryhmäkeskustelutilanteissa tarjolla oli osallistujille myös pientä tarjottavaa.

Ryhmäkeskustelut pohjautuivat toisen sukupolviryhmän kohtaamiseen heidän tarinoidensa välityksellä ja olin valmistellut sekä nuorien että seniori-ikäisten tarinoista ”tarinapaketit”, jotka jaoin ryhmäkeskustelun alussa osallistujille luettaviksi. Kaikki eläytymistarinat olivat mukana luettavien tarinoiden joukossa, mutta kaikki eivät lukeneet kaikkia tarinoita, sillä arvioin, että siinä olisi ollut liian paljon luettavaa. Jokainen sai ryhmäkeskustelun alussa luettavakseen kahdesta kolmeen toisen sukupolviryhmäläisen kirjoittamaa tarinaa molemmista kehyskertomuksista. Osallistujat saivat rauhassa lukea ja tehdä papereihin muistiinpanoja. Kun kaikki osallistujat olivat ehtineet lukea tarinat, kerroin toiveeni kuulla kaikenlaiset ajatukset ja näkemykset, sillä tarkoitukseni oli ymmärtää ja oppia. Ryhmäkeskustelujen nauhoittamisesta olin kertonut jo tutkimustiedotteessa, mutta kerroin osallistujille asiasta vielä uudelleen ennen nauhoituksen aloittamista. Tallensin ryhmäkeskustelun Microsoft Teams -

sovelluksen avulla. Käytössäni oli kokousmikrofoni, jotta saisin varmasti jokaisen osallistujan äänen kuuluviin. Lisäksi tallensin varalta myös puhelimellani keskustelun, mahdollisten ääniteongelmien vuoksi. Ryhmäkeskustelut olivat kestoiltaan 50—70 minuuttia.

4.5 Aineiston analyysi

Analysoin aineistoni käyttämällä abduktiivista eli teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Sisällön analyysi on tekstianalyysia, jolla pyritään kuvaamaan kerätty aineisto tiiviisti ja yleistasoisesti (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Aineiston analyysilla tavoittelin erityisesti parempaa ymmärrystä tutkimukseni aiheesta, jonka takia teoriaohjaava sisällönanalyysi sopii aineistoni analyysimenetelmäksi. Ruusu vuori ja kollegat (2010) tuovat esiin myös laadullisen sisällönanalyysin heikkouden. Heidän mukaansa sisällönanalyysilla usein viitataan analyysin luokitteluvaiheeseen, sillä luokittelun jälkeinen varsinainen analyysi jää keskeneräiseksi. Luokittelun ei tule siis olla tutkimuksen tulos, vaan luokiteltua aineistoa tulee vielä tulkita ja analysoida, sekä keskusteluttaa esimerkiksi aiempien tutkimustulosten kanssa. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan keskeistä teoriaohjaavassa analyysissa on, että aineistoa lähestytään aineiston ehdoilla ja analyysin edetessä sitä aletaan yhdistelemään tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen.

Aloitin aineiston analyysin litteroimalla eläytymistarinat ja ryhmäkeskustelut. Eläytymistarinoita oli tuotettu sekä sähköisesti että kirjallisesti. Sähköiset tarinat siirsin Microsoft Forms -lomakkeelta Word-tiedostoon ja käsin kirjoitetut tarinat kirjoitin sähköiseen muotoon samaiseen tiedostoon. Jaottelin tarinat heti litterointivaiheessa kehyskertomusten mukaisesti keinoihin ja esteisiin liittyviin tarinoin. Tarinat litteroin sanatarkasti siten, kuin ne oli alun perin kirjoitettu, jotta en vahingossakaan muuta kirjoittajan alkuperäisiä ajatuksia. Tarinat ovat siis litteroitu kirjoitusvirheineen ja murre-sanoineen sanatarkasti. Koodasin tarinat, jotta niistä tunnistaa, mikä on nuorten ja mikä seniorien kirjoittama tarina. Nuorten tarinat on koodattu N1-N10, ja seniorien S1-S12. Litteroitua eläytymistarina-aineistoa kertyi yhteensä 15,5 sivua (Arial, fonttikoko 12, riviväli 1,5).

Ryhmäkeskustelut nauhoitin Microsoft Teams -sovelluksella, joka loi minulle litteraatin keskustelusta, jonka siirsin Word-tiedostoon. Kuuntelin jokaisen

ryhmäkeskustelun nauhoitteet, tarkistin ja korjasin sovelluksen tekemän litteraatin huolellisesti. Koska analysoin aineiston sisällönanalyysilla, ryhmäkeskusteluiden litteroinnissa tärkeimpänä pidin keskustelun asiasisältöjen säilyttämistä. Täten en litteroinut ryhmäkeskusteluja sanatarkasti. Poistin täytesanat, kuten esimerkiksi ”niinku”, luettavuuden ja selkeyden vuoksi. Poistin myös tunnistetiedot, kuten paikkakunnan tai perheenjäsenten nimet, litteraateista anonymiteetin säilyttämiseksi. Muuten pyrin säilyttämään puhetyylit sellaisina kuin ne olivat. Hakasulkeisiin merkitsin joihinkin kohtiin omia huomioitani esimerkiksi puheen sävystä, naurahduksista tai jos muut ryhmäläiset myötäilivät puhujaa ja olivat samaa mieltä. Tällaisilla huomioilla arvioin olevan merkitystä keskustelun sisällön kannalta. Litteroinnissa en erotellut kuka ryhmänjäsenistä sanoi mitään, sillä en analysoi ryhmäkeskustelun aineistoa yksilöiden näkökulmasta. Yhteensä ryhmäkeskusteluista litteroitua tekstiä tuli 77 sivua (Arial, fonttikoko 12, riviväli 1,5).

Luin litteraatit useamman kerran läpi, jonka jälkeen koodasin alleviivaustyyllillä aineistosta tutkimuskysymyksieni kannalta relevantteja tekstinpätkiä. Koodauksen jälkeen aloin teemoitella koodaamiani tekstiosuuksia, jossa siis muodostin kategorioita koodaamastani aineistosta. Esimerkiksi eläytymistarinoista koodasin ensin kestävän toiminnan keinoihin liittyvät tekstiosuudet. Koodaamisen jälkeen aloin teemoitella toiminnan keinoja kategorioihin, kuten kulutus, ruoka ja liikkuminen. Yläkategorioihin teemoittelun jälkeen teemoittelin niihin liittyvät keinot vielä alakategorioihin, kuten kulutuksen vähentäminen, omavaraisuus tai liikkumistarpeen vähentäminen. Tein saman toiminnan esteiden sekä tunteiden ja arvojen suhteen. Analyysini eteni samalla periaatteella muidenkin tutkimuskysymysten osalta.

4.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Eettisesti kestävän tutkimuksen, kuten tämänkin tutkimuksen, lähtökohdaksi asetin ihmisarvon kunnioittamisen, joka ilmeni pyrkimyksenä turvata osallistujien itsemääräämisoikeus, vahingoittumattomuus sekä yksityisyys (Kuula, 2011). Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja ennen aineistonkeruuta kerroin osallistujille tutkimuksesta, sen tarkoituksesta, aineiston käsittelystä sekä osallistujien oikeuksista sekä suullisesti että kirjallisesti. Tutkimukseen osallistui

sekä aikuisia että alaikäisiä henkilöitä. 15 vuotta täyttäneiltä nuorilta tutkimukseen osallistumiseen riittää heidän oma suostumuksensa, mutta huoltajia tulee kuitenkin tiedottaa tutkimuksesta mahdollisuuksien mukaan (Rutanan & Vehkalahti, 2019). Alaikäiset osallistujat olivat lukioikäisiä, joten heiltä riitti heidän oma suostumuksensa tutkimukseen osallistumiseksi. Lähetin tutkimuksen tiedotteen, joka oli lukion puolesta tarkoitus lähettää huoltajille etukäteen tiedoksi. Kiireiden keskellä lukiolle lähettämäni tiedotetta ei ollut kuitenkaan muistettu välittää huoltajille etukäteen. Tutkimuksen tiedote välitettiin huoltajille kuitenkin juuri ennen ensimmäistä aineistonkeruukertaa. Osallistujat allekirjoittivat suostumuslomakkeen ennen aineistonkeruuta ja heillä oli mahdollisuus keskeyttää osallistuminen missä tahansa vaiheessa tutkimusta. Nuorille painotettiin, ettei tutkimukseen osallistuminen tai osallistumatta jättäminen vaikuta heidän opintoihinsa.

Osallistujien tietosuoja ja anonymiteetti ovat erittäin tärkeitä tutkimuksessa (Kuula, 2011). Olin laatinut tietosuojailmoituksen (liite 3), jonka osallistujat saivat halutessaan lukea. En kerännyt osallistujilta henkilötietoja. Eläytymistarinat kerättiin nimettömästi ja ryhmäkeskustelu litteroitiin ilman tunnisteita. Allekirjoitettuja suostumuslomakkeita ei missään vaiheessa tutkimusta yhdistetty eläytymistarinoihin tai ryhmäkeskusteluihin. Suostumuslomakkeet säilytettiin erillään aineistosta ja kaikki aineisto säilytettiin siten, ettei asiattomat päässeet niihin käsiksi. Kaikki aineisto ja suostumuslomakkeet tuhoetaan tutkimuksen valmistuttua.

Cohenin ja kumppaneiden (2018) mukaan tutkijan ja osallistujien väliset valtasuhteet ovat usein epäsymmetriset, sillä tutkija määrittää esimerkiksi mitä tutkitaan, miten tutkitaan sekä kuinka kerättyä aineistoa käsitellään ja mitä siitä nostetaan esiin tutkimusraportissa. He korostavat tutkijalla olevaa valta-asemaa alaikäiseen osallistajaan nähden. Valtaeroja tulisikin heidän mukaansa vähentää mahdollistamalla osallistujille vaikutusmahdollisuuksia tai luoda vuorovaikutusta ja luottamusta tutkijan ja osallistujien välille. Tutkimuksessa pyrin luomaan aineistonkeruutilanteista mahdollisimman rentoja tilanteita. Esimerkiksi ryhmäkeskustelut järjestettiin ringissä, tarjolla oli pientä purtavaa sekä pyrin huomioimaan jokaisen osallistujan kuitenkin painostamatta vastaamaan. Osallistujilla oli siis mahdollisuus vaikuttaa mihin asioihin halusivat ottaa kantaa ja mitä asioita toivat ilmi. Ryhmäkeskusteluihin olin tehnyt valmiin

puolistrukturoidun keskustelurungon, mutta osallistujilla oli valtaa myös kuljettaa keskustelua ja sen aiheita. Luottamusta pyrin rakentamaan osallistujiin mahdollisimman rennon ilmapiirin ja tarkan tutkimuksen selonteon kautta.

Olen tutkimuksen eri vaiheissa pyrkinyt parhaani mukaan noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä eli toimimaan rehellisesti, luotettavasti, vastuuntuntoisesti sekä toisia arvostaen (TENK, 2023). Tutkimuskentällä puhutaan paljon tutkijan puolueettomuudesta. Täydellinen objektiivisuus on kuitenkin mahdotonta, sillä tutkija luo tutkimusasetelman ja tulkitsee havaintoja itsenään (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tästä syystä tutkijan onkin tärkeää tiedostaa omat asenteensa ja tarkastella niitä koko tutkimusprosessin ajan kriittisesti suhteessa tutkimukseen. Tähän kriittiseen tarkasteluun ja itsereflektioon olen pyrkinyt. Koska tutkimuksessani kestävän toiminnan keinoja ja esteitä tutkitaan nimenomaan maaseudun näkökulmasta, on ollut tärkeää tunnistaa ja reflektoida omia asenteita, sillä omiin näkemyksiini varmasti osittain vaikuttaa se, että olen kotoisin maaseudulta, itse asiassa samalta paikkakunnalta, josta myös osa tämän tutkimuksen osallistujista asuu. Olen kuitenkin pyrkinyt avaamaan ja selostamaan tutkimuksen, sen analyysin ja oman ajattelun kulkua mahdollisimman läpinäkyvästi, jotta tutkimus olisi siltä osin mahdollisimman luotettavaa.

Tutkimustulokseni, kuten monet laadulliset tutkimukset, eivät ole suoraan yleistettävissä, sillä tutkimusaineistoni on suhteellisen pieni. Tutkimustulokseni tarjoavat kuitenkin arvokasta tietoa ja näkökulmaa maaseutumaisella paikkakunnalla asuvien eri sukupolvien käsityksistä toiminnan keinoista ja esteistä kestävyysmurroksen kontekstissa, sekä miten ylisukupolvinen oppiminen toisen sukupolven ymmärtämisenä ja empaattisena kohtaamisena narratiivisen eläytymisen keinoin rakentui osallistuneiden sukupolviryhmien keskuudessa.

5 YLISUKUPOLVISTA YMMÄRTÄMISTÄ ETSIMÄSSÄ

5.1 Toiminnan keinot kestävyysmurroksessa

Maaseudulla asuvan aikuisen toiminnan keinoja kestävyysmurroksessa kuvattiin viidessä nuorten ja kuudessa seniori-ikäisten eläytymistarinoissa. Eläytymistarinoista pystyi jakamaan toiminnan keinot kuuteen pääkategoriaan (kuvio 1), joista kaikki kategoriat olivat edustettuina sekä nuorten että seniori-ikäisten tarinoissa. Nuorilla ja seniori-ikäisillä oli siis hyvin samansuuntaisia käsityksiä toiminnan mahdollisista keinoista. Pääkategorioiksi muodostuivat: *liikkuminen, ruoka, kulutus, asuminen, kasvatus ja työ*, ne ovat linjassa myös Siivosen ja kollegoiden (2022) näkemyksiin toimijoiden kestävästä toiminnan keinoista. Pääkategoriat jaoin vielä alakategorioihin, joissa osassa nuorten ja seniori-ikäisten kuvaamat konkreettiset keinot erosivat toisistaan.

Nuoret	Seniorit
<ul style="list-style-type: none">• Liikkuminen<ul style="list-style-type: none">• Yhteiset matkat• Liikkumistarpeen vähentäminen• Auton vaihtaminen• Hyötyliikunta• Matkailutottumusten muuttaminen• Ruoka<ul style="list-style-type: none">• Omavaraisuus• Ruokailutottumusten muuttaminen• Ruoan vastuullisuus• Asuminen<ul style="list-style-type: none">• Energiaratkaisut• Muuttaminen• Kulutus<ul style="list-style-type: none">• Kulutuksen vähentäminen• Käytettynä ostaminen• Vastuullinen kulutus• Kierrätys• Kasvatus<ul style="list-style-type: none">• Kasvatus kohti kestävämpää elämäntapaa• Kotiopetus• Työ<ul style="list-style-type: none">• Etättyö• Työn vaihtaminen	<ul style="list-style-type: none">• Liikkuminen<ul style="list-style-type: none">• Yhteiset matkat• Liikkumistarpeen vähentäminen• Auton vaihtaminen• Hyötyliikunta• Ruoka<ul style="list-style-type: none">• Omavaraisuus• Asuminen<ul style="list-style-type: none">• Energiaratkaisut• Muuttaminen• Kulutus<ul style="list-style-type: none">• Kulutuksen vähentäminen• Käytettynä ostaminen• Vastuullinen kulutus• Kierrätys• Kädentaidot• Kasvatus<ul style="list-style-type: none">• Kasvatus kohti kestävämpää elämäntapaa• Työ<ul style="list-style-type: none">• Etättyö• Työn vaihtaminen

KUVIO 1. Toiminnan keinot kestävyysmurroksessa maaseudulla

Liikkumiseen liittyviä keinoja kuvattiin tarinoissa paljon. Kaikissa viidessä nuorten tarinassa kuvattiin vähintään yhtä liikkumiseen liittyvää keinoa. Myös senioreiden tarinoissa liikkumiseen liittyviä keinoja kuvattiin reilusti, sillä viisi kuudesta senioreiden tarinoista sisälsi liikkumiseen liittyviä keinoja. Yhtenä tärkeimmistä liikkumiseen liittyvistä keinoista tarinoissa kirjoitettiin pyrkimyksestä yhdistää matkoja, kuten työ-, koulu- ja muita asiointimatkoja esimerkiksi kauppaan ja kirjastoon. Matkoja pyrittiin yhdistelemään niin perheen kuin naapurienkin kesken. Lapset kulkivat kouluun joko yhteiskyydillä tai koulukuljetuksella. Tällä tavalla jokaisen ei tarvinnut aina kulkea erikseen omalla autolla, vaan autoilua saatiin vähennettyä.

”Matkat sovitellaan perheen kesken siten että päästään liikkumaan yhdessä ja myös naapurusten kesken sovitaan kimpakyytejä.” (S1)

Myös liikkumistarvetta pyrittiin vähentämään muun muassa tinkimällä harrastuksista, joihin pitäisi kulkea omalla autolla, sekä vaihtamalla kotiopetukseen, jolloin lapsia ei tarvitsisi kuljettaa kouluun. Auton vaihtaminen kuvattiin yhtenä liikkumiseen liittyvänä keinona muuttaa elintapoja kestävämmäksi. Auto vaihdettiin joko vähemmän kuluttavaan bensa-autoon tai päätettiin säästää, jotta voitiin tulevaisuudessa vaihtaa sähköautoon. Myös hyötyliikunnan lisääminen arkeen nähtiin keinona muuttaa elintapoja kestävämmäksi. Seniorit kirjoittivat hyötyliikunnasta hieman enemmän ja nuorista kaksi mainitsi hyötyliikunnan. Erona tässä oli kuitenkin selkeästi se, että senioreiden tarinoissa hyötyliikuntaa lisättiin arkeen maalla asuessa, mutta nuorten tarinoissa hyötyliikunta tuli mukaan vasta kaupunkiin muuton myötä. Senioreiden tarinoissa kuvattiin, kuinka perheen lapset kulkivat auton sijaan pyörillä tai suksilla kouluun ja Tintti itse pyöräili kesäisin töihin.

Ainoastaan nuorten tarinoissa kuvattiin matkailutottumusten muuttamista kestävä toiminnan keinona kestävyysmurroksessa. Senioreiden tarinoissa ei mainittu matkustelua ollenkaan, joka voi johtua monista eri syistä. Kahdessa nuorten eläytymistarinassa kirjoitettiin, kuinka matkailua pyrittiin vähentämään ja välttämään muun muassa lentämistä.

”Julkinen liikenne ei täällä kulje, mutta pidemmät reissut kuljemme pääasiassa aina junalla. - - Lomat sijoittuvat yleensä Suomeen, ja Euroopankin sisällä olemme matkustelleet vain maata pitkin. Lentokoneelle

emme ole vielä lasten kanssa lentäneet, ja olisi hyvä, jos asia pysyisi sellaisena.” (N1)

Ruokaan liittyviä keinoja kuvattiin yhtä paljon kuin liikkumiseenkin liittyviä keinoja eli kaikissa viidessä nuorten eläytymistarinassa ja viidessä senioreiden tarinoissa. Ruoan suhteen nuorten ja seniori-ikäisten kirjoittamat eläytymistarinat erosivat toisistaan selkeästi. Senioreiden tarinoissa kuvatut ruokaan liittyvät keinot liittyivät kaikki omavaraisuuteen, kun nuorilla taas omavaraisuus mainittiin ainoastaan yhdessä tarinassa. Senioreiden kirjoittamissa tarinoissa omavaraisuus siis korostui selkeästi verrattuna nuorten kirjoittamiin tarinoihin. Omavaraisuuden korostuminen seniori-ikäisten eläytymistarinoissa voisi ajatella juontuvan elämäntyylistä, jossa he ovat kasvaneet. Maaseudulla oltiin vielä 1950-luvullakin pitkälti omavaraisia, joten luultavasti tutkimukseen osallistuneet seniorit ovat lapsuudessa tottuneet omavaraisuuteen eri tavalla kuin tämän hetken nuoret (Sillanpää, 1999). Yhden nuoren eläytymistarinassa, jossa kuvattiin keinona omavaraisuutta, omavaraisuuden pyrkimiseen heittäytyttiin toden teolla, sillä tarinassa Tintti perusti maatalousyrittäjän. Harjoittamastaan maataloudesta hän saisi myös omiksi tarpeiksi esimerkiksi maitoa ja lihaa. Senioreiden eläytymistarinoissa omavaraisuutta kuvattiin marjastamisella ja sienestämällä, kasvattamalla omia kasviksia sekä saamalla isovanhemmilta riistalihaa ja viljaa. Kuhmosen ja kumppanien (2022) mukaan omavaraisuus on toimiva kestävän toiminnan keino maaseudulla, ja he korostavat lisäksi nimenomaan luonnontuotteiden käytön merkitystä. Heidän mukaansa omavaraisuus liittyy kohtuutalouteen, johon maaseudulla on paremmat mahdollisuudet kaupunkeihin verrattuna, sillä maaseudulla on paremmat mahdollisuudet hankkia osa omasta ravinnosta, energiasta ja materiaalista lähiympäristöstä. Eläytymistarinoiden omavaraisuus näyttäisi siis olevan oivallinen kestävän toiminnan keino maaseudulla.

”Tintti oli ahkera ja viljeli perunaa sekä juurikkaita ja pappa oli kova mettämies ja toi riistalihaa myös Tintin pöytään. - - itsepoimituista marjoista tehtyä mehua ja syödä mummun leipomaa pullaa. Pappa oli maanviljelijä, jonka pelloilta saatiin viljaa, ja ne käytettiin myllyssä ja leivottiin. Tintti osasi käyttää luonnonantimet omassa taloudessa, joten kaupasta ei tarvinnut kaikkea hakea.” (S6)

Nuorten tarinoissa ruokaan liittyvät keinot liittyivät pääasiassa ruokailutottumusten muuttamiseen. Kaikissa nuorten tarinoissa

ruokailutottumuksia muutettiin kohti kasvispainotteisempaa ruokavaliota, mutta yhdessäkään tarinassa ei vaihdettu ruokavaliota täysin vegaaniseksi. Lihan syönnin lopettamiseen ei päädytty yhdessäkään tarinassa, mutta lihan syöntiä pyrittiin vähentämään sekä paljolti korvaamaan punainen liha kanalla ja kalalla. Jokaisessa nuorten keinoja kuvaavassa tarinassa kasviksia lisättiin ruokavalioon ja pyrittiin myös syömään kasvisruokaa liharuoan ohella. Myös ruokailutottumusten muuttaminen on linjassa Kuhmosen ja kollegoiden (2022) kanssa, jotka korostavat yhtenä kestävä toiminnan keinona kotimaisen kalan sekä vaihtoehtoisten proteiinilähteiden käyttöä lihan sijaan. Yhdessäkään seniori-ikäisten eläytymistarinoista ei kuvattu ruokailutottumusten muuttamista toiminnan keinona.

”Tintin perhe voisi muuttaa myös omia ruokailutottumuksia, jos niissä olisi parantamisen varaa. Esimerkiksi lisäämällä kasvis peräistä ravintoa omaan ruokavalioonsa ja jättäisi vähemmälle lihan syönnin, joka on suuressa roolissa ilmastonmuutoksen kannalta.” (N2)

Yhdessä nuorten keinoja kuvaavassa eläytymistarinassa kuvattiin ruoan vastuullisuutta keinona kestävämpään elämäntapaan. Tarinassa kuvattiin, että Tintti söisi lähtökohtaisesti kotimaista ja vastuullisesti tuotettua lähiruokaa, sekä välttelisi ulkomaisia elintarvikkeita mahdollisuuksien mukaan.

Asumiseen liittyviä toiminnan keinoja kuvattiin neljässä nuorten ja kolmessa seniorien eläytymistarinoista. Sekä nuorten että seniori-ikäisten tarinoissa kuvattiin erilaisia energiaratkaisuja asumiseen liittyvinä toiminnan keinoina. Talon lämmitysratkaisuja pohdittiin useammassa tarinassa, joissa keinot erosivat toisistaan. Osassa tarinoista päädyttiin asentamaan talon katolle aurinkopaneelit ja yhdessä tarinassa puulämmityksen lisäksi hankittiin ilmalämpöpumppu. Yhdessä seniorin tarinassa sähkölämmityksen sijaan taloa lämmitettiin puilla, kun taas yhdessä nuoren tarinassa Tintti oli sitä mieltä, että sähkölämmitys olisi ympäristöystävällisempi kuin puulämmitys. Ilmeisesti lämmitysratkaisujen kestävyys arviointi on haasteellista. Tämä onkin ymmärrettävää, sillä myös Häyrysen ja kumppanien (2023) mukaan puulämmitys on määritelty epäkestäväksi toiminnaksi siitä vapautuvien pienhiukkasten ja hiilidioksidin takia, vaikka puu on lämmitysmuotona uusiutuva. He kuitenkin myös painottavat, että kestävyudessa tulee ottaa huomioon kokonaiskuva, jonka takia heidän mukaansa puulämmitys saattaa syrjäseuduilla olla kokonaisuudessaan

kestävämpi lämmitysmuoto kuin keskitetty sähkön- ja lämmöntuotanto energiaomavaraisuutta ajatellen. Sähköntuotannon kestävyys riippuu pitkälti tuotantomuodoista. Energiaratkaisuihin liittyviä keinoja oli myös sähkön- ja vedenkulutuksen pitäminen mahdollisimman pienenä, lyhyet suihkut, huoneiden lämpötilan laskeminen, keittiössä puuhellan käyttö lämmityksen lisäksi ruoanlaittoon sekä ikkunoiden ja ovien tiivistäminen.

Toisena asumiseen liittyvänä keinona, jota kuvattiin sekä senioreiden että nuorten kirjoittamissa tarinoissa, oli muuttaminen. Kahdessa nuorten kirjoittamassa tarinassa Tintti päätyi muuttamaan maalta kaupunkiin tai ainakin reilusti lähemmäksi kaupunkia. Näin työ- ja koulumatkat olisivat selvästi lyhyempiä, jolloin ne voisi kulkea kävellen tai pyörällä. Uudempien kaupunkitalojen koettiin olevan myös ympäristöystävällisempiä ja vähemmän saastuttavia kuin vanhan talon maaseudulla.

”Hän oli keskustellut lastensa kanssa muutosta kaupunkiin. - - He tulisivat muuttamaan kerrostaloon keskustan liepeille. Kerrostalo oli juuri rakennettu, joten sen lämmitys olisi paljon ympäristöystävällisempää kuin vanhan maaseututalon.” (N5)

Myös kahdessa seniori-ikäisten kirjoittamassa tarinassa mainittiin muutto. Kuitenkin erona nuorten kirjoittamiin tarinoihin, senioreiden tarinoissa muuttaminen jäi pohdinnan tasolle, sillä Tintti päätyi pohdinnan jälkeen jäädä asumaan vanhaan taloonsa. Syynä maalle jäämisessä oli maaseudun luonto ja rauha, jotka ovat myös terveydelle edullisia, sekä pienen kaupunkiasunnon ahtaus.

Kulutukseen liittyviä toiminnan keinoja kuvattiin kolmessa nuorten tarinassa ja neljässä seniori-ikäisten tarinassa. Kulutukseen liittyvissä keinoissa, joita tarinoissa kuvattiin, oli sekä samanlaisia että erilaisia näkökulmia. Molempien sukupolviryhmien tarinoissa yhtenä keinona nähtiin kulutuksen vähentäminen. Kulutusta vähennettiin yleisesti turhia tuhlailematta ja tehtiin vain tarpeellisia hankintoja. Kirjat lainattiin kirjastosta ja vaatteiden ostamista vähennettiin. Yleisen kulutuksen lisäksi tarvittavien asioiden ostaminen käytettynä nähtiin kestävän toiminnan keinona. Tarvittavia hankintoja pyrittiin tekemään kirpputoreilta ja netistä. Vaikka tarinoissa kuvattiin kulutuksen vähentämistä, konkreettista kulutuksen määrää ei sen tarkemmin avattu yhdessäkään tarinassa.

Molempien sukupolviryhmien tarinoissa oli yhdet viittaukset vastuulliseen kulutukseen. Näissä tarinoissa uudet hankinnat pyrittiin tekemään vastuullisilta brändeiltä ja tuotteiden laatuun ja paketointiin kiinnitettiin huomiota. Kierrätys mainittiin myös molempien sukupolvien tarinoissa keinona. Roskat alettiin kierrättämään polttamisen sijaan ja jätteet pyrittiin mahdollisimman pitkälle kierrättämään asianmukaisesti. Biojätteet kompostoitiiin, josta saatiin myös multa käyttööön omalle kasvimaalle. Senioreiden tarinoista kahdessa yhtenä kulutukseen liittyvänä keinona nähtiin kädentaidot, kun taas nuorten tarinoissa kädentaitoja ei tuotu esiin toiminnan keinoina vähentää kulutusta. Tarinoissa, joissa kädentaidot kuvattiin toiminnan keinoina, Tintti pystyi ostamaan kirpputoreilta myös pientä muokkausta vaativia vaatteita. Vaatteita siis osattiin muokata itselle sopivaksi, mutta lisäksi kaikki mahdollinen korjattiin ennemmin kuin ostettiin uutta. Vaatteita myös kudottiin alusta alkaen.

Kolmessa nuorten tarinassa ja kahdessa senioreiden tarinassa kuvattiin **kasvatusta** toiminnan keinona kestävyysmurroksessa. Molempien sukupolviryhmien tarinoissa oli havaittavissa, että kasvatusta kohti kestävämpää elämäntapaa nähtiin yhtenä toiminnan keinona kestävyysmurroksessa. Kasvatuksella nähtiin siis olevan tärkeä rooli kestävyysmurroksessa, jotta lapset oppivat huomioimaan kestävyuden kaikissa arjen toiminnoissa (Siivonen ym., 2022). Tarinoissa Tintti pyrki kasvattamaan lapsiaan kestävämpään elämäntapaan eri tavoin: esimerkiksi opettamalla kuluttamiseen, energiansäästöön ja ruokaan liittyviä asioita. Miten ja mistä ruoka tulee, kuinka rikkinäinen vaate korjataan sekä arvostamaan luonnonantimia, kuten marjoja ja sieniä. Kasvatuksen toivottiin vaikuttavan lasten mahdollisuuksiin ja halun muuttaa asioita kasvettuaan ensin hieman. Kasvatusta kuvattiin tarinoissa pitkälti niin sanotusti perinteisenä kasvatustyylinä, jossa vanhemmat opettavat asioita lapsilleen. Vain yhdessä tarinassa kuvattiin ylisukupolvisen oppimisen hetki lasten ja vanhemman välillä, jossa myös vanhempi oppi lapsiltaan.

”Hänen elämäntapa muutokset alkoivat rahapulan pakottamana, mutta nyt hän ylläpitää niitä lastensa vuoksi. Tintti tutustui ilmastonmuutoksen vaikutuksiin ja luki asiasta lisää netissä ja keskusteli asiasta lastensa kanssa. Lapset tuntuivatkin tietävän asiasta paljon enemmän kuin heidän vanhempansa.” (N5)

Yhden nuoren tarinassa myös kuvattiin kotiopetukseen ryhtyminen keinona kestävään elämäntapaan. Kotiopetuksen takia lapsia ei tarvinnut kyyditä pitkän matkan päähän kouluun, joten tällä tavoin säästyivät yksityisautolla ajettuja kilometrejä. Tarkemmin tarinassa ei kuvattu pyrittiinkö kotiopetuksessa muuten painottamaan kestäviä ajattelu- ja toimintatapoja.

Työhön liittyviä toiminnan keinoja kuvattiin kahdessa nuorten ja kolmessa seniori-ikäisten tarinoissa. Etätyöhön siirtyminen joko kokonaan tai osittain mainittiin molempien sukupolvien tarinoissa. Myös työpaikan vaihtaminen oli mahdollinen toiminnan keino, sillä yhden nuoren tarinassa Tintti päätti jättää työnsä ja perustaa maatalousyrityksen, jolla koki vähentävänsä autoilun ja kauppareissujen tarvetta. Myös yhdessä senioreiden tarinoista pohdittiin työn vaihtamista käsityöläisyyteen. Työpaikan vaihtoa lähemmäs kotia pohdittiin yhdessä tarinassa.

Lisäksi esteisiin keskittyvissä eläytymistarinoissa kuvattiin joitain toiminnan keinoja, joiden avulla Tintti pystyi esteistä huolimatta muuttamaan edes joitain toimintatapojaan kestävämmäksi. Nämä keinot olivat pääasiassa yksittäisiä ja osin ehkä hieman pienempiä toiminnan keinoja, mutta samansuuntaisia kuin keinoihin keskittyvissä tarinoissa kuvatut keinot. Esimerkiksi turhan kulutuksen karsiminen tai marjojen ja sienien kerääminen. Yhdessä nuoren esteisiin keskittyvässä eläytymistarinassa Tinttiä harmitti julkisen liikenteen puuttuminen ja pitkät välimatkat, joten hän päätti ryhtyä vaikuttamaan politiikkaan, jotta syrjäisemmälläkin seuduilla julkista liikennettä olisi mahdollista käyttää. Tämä erosi selvästi kaikkien muiden tarinoiden keinoista.

Pääsääntöisesti eläytymistarinoissa kuvatut toiminnan keinot olivat Tintin omaan ja perheen elämään liittyviä keinoja. Toiminnan keinot siis sijoittuivat pääsääntöisesti Sternin (2000) jaottelun mukaisesti yksityisen ympäristömyönteisen käyttäytymisen piiriin. Tämä tulos on yhteneväinen Oinosen ja Paloniemen (2023) tutkimuksen kanssa, jossa he tutkivat nuorten toimia kestävä kehityksen edistämiseen. Myös Vainion ja kumppanien (2020) mukaan yksityinen ympäristömyönteinen käyttäytyminen on hyvin yleinen toimintatapa. Kuitenkin eläytymistarinoissa pieni osa toiminnan keinoista toteutettiin myös yhteisöllisesti esimerkiksi naapurien kanssa, kuten kimpakyydit tai naapuriapu (Siivonen ym., 2022). Muuta ympäristömyönteistä käyttäytymistä tai ei-aktiivista julkista käyttäytymistä ei ollut havaittavissa kummankaan

sukupolven eläytymistarinoissa. Myöskään ympäristöaktivistista toimintaa ei kuvattu keinoihin keskittyvissä eläytymistarinoissa ollenkaan, mutta esteisiin liittyvissä tarinoissa yhdessä tarinassa kuvattiin ympäristöaktivistista toimintaa, kun Tintti päätti ryhtyä vaikuttamaan politiikkaan julkisen liikenteen lisäämiseksi. Myös Vainion ja kumppanien (2020) tutkimuksessa ympäristöaktivistinen toiminta oli huomattavan harvinaista.

5.2 Toiminnan esteet kestävyysmurroksessa

Maalla asuvan toiminnan esteitä kestävyysmurroksessa kuvattiin viidessä nuorten ja kuudessa seniori-ikäisten eläytymistarinassa. Sukupolvien kuvaamissa toiminnan esteissä oli sekä samanlaisuuksia että eroavaisuuksia. Tarinoista muodostin neljä pääkategoriaa toiminnan esteistä (kuvio 2), jotka esiintyivät molempien sukupolvien eläytymistarinoissa: *liikkuminen, taloudellinen tilanne, hyvinvointi sekä tottumukset ja muutoksen suuruus*. Hyvinvoinnin ja liikkumisen kategoriat jaoin vielä alakategorioihin. Molemmilla sukupolviryhmillä oli havaittavissa vielä yhdet omat pääkategoriat yhteisten lisäksi: nuorilla *arjen mukavuus ja helppous*, ja senioreilla *aika*.

Nuoret	Seniorit
<ul style="list-style-type: none"> • Liikkuminen <ul style="list-style-type: none"> • Välimatkat • Julkisen liikenteen puuttuminen • Taloudellinen tilanne • Hyvinvointi <ul style="list-style-type: none"> • Rauha • Mielenterveys • Ruoan terveellisyys • Tottumukset ja muutoksen suuruus • Arjen mukavuus ja helppous 	<ul style="list-style-type: none"> • Liikkuminen <ul style="list-style-type: none"> • Välimatkat • Julkisen liikenteen puuttuminen • Taloudellinen tilanne • Hyvinvointi <ul style="list-style-type: none"> • Rauha • Luonto • Harrastukset • Tottumukset ja muutoksen suuruus • Aika

KUVIO 2. Toiminnan esteet kestävyysmurroksessa maaseudulla

Liikkumiseen liittyviä esteitä kuvattiin sekä neljässä nuorten että neljässä seniorien eläytymistarinoista. Tarinoissa kuvattiin pitkien välimatkojen vaikeuttavan ja estävän esimerkiksi yksityisautoilun vähentämistä ja hyötyliikunnan käyttämistä kulkemiseen. Nuorten tarinoissa työ- ja koulumatkojen lisäksi pitkät välimatkat vaikeuttivat huomattavasti kierrättämistä, sillä lähin kierrätyspiste oli kaukana ja jätteiden kuljettamista kauas vain lajittelun vuoksi ei koettu järkeväksi. Maaseudulla kestävämmän elämäntavan esteenä kuvattiin myös julkisen liikenteen puuttuminen. Tarinoissa kuvattiin, kuinka maaseudulla ei kulje julkinen liikenne, joten töihin ja kouluun on välttämättä kuljettava omalla autolla. Tällaiseen rakenteelliseen esteeseen, kuten joukkoliikenteen puuttumiseen, yksittäisen toimijan voi olla haasteellista vaikuttaa, ainakaan nopealla aikataululla (Gifford, 2011).

”Autollahan minun pitää lähteä tuuleen ja tuiskuun, ei täältä jumalan selän takaa mitään bussejakaan kulje. - - Toki olisi paljon taloudellisempaa kulkea jollakin bussilla tai yhteiskyydillä töihin, mutta eihän täältä mitään bussiyhteyksiä töiden suuntaan ole...” (S7)

Taloudellinen tilanne oli esteenä kestävämmille toimintatavoille kolmessa nuorten ja neljässä seniori-ikäisten tarinassa. Raha, toimeentulo ja taloudellinen tilanne vaikutti tarinoissa huolettavan Tinttiä. Heikompi taloudellinen tilanne esti joitain kestävämpiä toimintatapoja ja valintoja (Cantell & Larna, 2006; Gifford, 2011). Auton vaihtaminen ekologisempaan sähköautoon tai kotimaisen ruoan ostaminen ei ollut mahdollista heikon taloudellisen tilanteen vuoksi. Myös maalta muuttaminen kaupunkiin estyi heikon taloudellisen tilanteen takia, rahaa joko ei ollut tai omasta talosta ei saa tarpeeksi rahaa, jotta pystyisi ostamaan uuden talon tai asunnon kaupungista. Raha tuntui olevan monen kestävämmän toimintatavan esteenä.

”Kestäviä ratkaisuja olisi moneen asiaan, mutta ne kustannukset.” (S12)

Hyvinvointiin liittyviä esteitä kestävämmille toimintatavoille kuvattiin kahdessa nuorten ja kolmessa seniorien eläytymistarinassa. Hyvinvointi näyttäytyi tarinoissa melko laajana kategoriana, jonka jaoin rauhaan, luonnon läheisyyteen, harrastuksiin, mielenterveyteen sekä ruoan terveellisyteen. Kaikista muista alakategorioista oli vain yksi maininta, paitsi rauhasta oli kaksi. Yksittäisten alakategorioiden maininnat tarinoissa oli siis hyvin pieniä, mutta yhteensä koko

hyvinvointiin liittyvien tekijöiden näkökulma esteenä kestävän elämäntavan muutoksessa näytteli keskivertoasemaa. Maaseudun rauha ja puhdas ilma tukivat kahdessa tarinassa Tintin ja hänen perheensä hyvinvointia. Tästä syystä Tintti koki, ettei kannattanut esimerkiksi muuttaa kaupunkiin. Samalla tavalla tulkitsin luonnon keskellä asumisen kuvaavan hyvinvoinnin edistävyttä, jonka takia maalle haluttiin jäädä asumaan. Harrastukset, jotka yleisesti tukevat hyvinvointia, toimivat yhdessä tarinassa kestävän toiminnan esteenä siten, että koska harrastuksista ei haluttu luopua ja välimatkat ovat pitkät, harrastaminen estää osaltaan yksityisautoilun vähentämistä. Yhdessä tarinassa Tintti ei voinut muuttaa kaupunkiin, sillä se ei tukenut hänen mielenterveyttään ja täten hyvinvointiaan. Sen enempää asiaa tarinassa ei avattu, mutta ajattelisin, että tämä voisi myös liittyä luontoon ja rauhaan, jota kahdessa muussa tarinassa kuvailtiin esteeksi maalta muuttoon. Myös ruoan terveellisyys pohditutti Tinttiä yhdessä nuoren tarinassa. Tarinassa Tintti koki, ettei kasvisruoat ole tarpeeksi terveellisiä, jotta voisi muuttaa ruokavaliotaan kasvispainotteiseksi.

”Tintti haluaisi tehdä enemmän kasvisruokia, mutta tietää niiden olevan ravinnepöyhä ja mauttomia. Nämä ominaisuudet eivät varmasti olisi hyväksi kasvaville nuorille. Tintti käyttää kananmunien paistamisessa voita, sillä on lukenut kylmäpuristettujen siemenöljyjen haitat, ja häntä epäilyttää niihin liittyvä keskustelu. Tintti haluaisi ilmaston puolesta luopua maitotuotteista, mutta vastaavia terveellisiä tuotteita ei ole. Tintti ei näet halua kyllästä lapsiaan keinotekoisien ruoan kemikaaleilla.” (N9)

Tottumukset ja muutoksen suuruus kuvattiin kestävien toimintatapojen esteenä kolmessa nuorten ja yhdessä seniorien eläytymistarinassa. Ruokailutottumusten muuttaminen ei ollut mahdollista, sillä niin Tintti kuin hänen lapsensa olivat tottuneet syömään lihapitoista ruokaa. Lapset eivät suostuneet luopumaan kinkusta leivän päällä. Totuttuja tapoja oli siis vaikea lähteä muuttamaan tai niitä ei haluttu muuttaa, joka muodostui kestävän toiminnan esteeksi (Cantell & Larna, 2006). Ruokavalion vaihtaminen täysin uuteen tuntui liian suurelta kynnykseltä. Perhe myös oli tottunut asumaan maaseudulla, joten kaupunkiin muutto kerros- tai rivitaloasuntoon ei ollut vaihtoehto. Elämä menisi vallan uusiksi ja siihen ei oltu valmiita. Näissä eläytymistarinoissa Tintti koki omien totuttujen elämäntapojensa suurimittaisen muutoksen liian suureksi ja hankalaksi asiaksi. Muutos olisi mullistanut koko Tintin elämän ja se olisi vaatinut heiltä liikaa. Tarinoissa ei kuvattu, miksi Tintti koki muutoksen liian suureksi.

Muutoksesta saatettiin kokea esimerkiksi paineita ja ajatella, että kaikki elämän osa-alueet tarvitsisivat muuttua kerralla. On myös mahdollista, että muutoksen suuruus liittyisi osittain esimerkiksi mukavuudenhaluun. Kuitenkin, koska tarinoissa ei sen tarkemmin kuvattu, mistä Tintin kokemus muutoksen liiallisesta suuruudesta tuli, sitä on vaikea sen tarkemmin analysoida.

”Koko elämäntavan muutos vaatisi Tintin mielestä heiltä aivan liian paljon, joten Tintti ei halua muuttaa elämäntapojaan niin suuresti.” (N10)

Kuten Cantellin ja Larnan (2006) sekä Gasparin ja kumppanien (2017) mukaan kestävän toiminnan esteeksi saattaa muodostua inhimilliset tekijät, kuten mukavuudenhalu, myös kolmessa nuorten eläytymistarinassa kuvattiin **arjen mukavuuden ja helppouden** toimivan esteenä kestävämmille toimintatavoille. Maalla asuessa elämä tuntui Tintistä mukavalta ja rauhalliselta, verrattuna kaupunkielämään. Ruokailutottumuksia ei haluttu muuttaa, sillä ruoanlaitto oli jo valmiiksi haastavaa lapsen allergioiden vuoksi. Ruoanlaiton rutiinit haluttiin arjessa säilyttää mahdollisimman helppoina. Yhdessä tarinassa Tintti mieluummin kuskasi lapset kouluun omalla autolla, kuin kuunteli lasten valitusta koulukyydistä, joka kesti tunnin pidempään kuin omalla autolla kulkeminen. Tintti ei myöskään halunnut vaihtaa isoisän rakentamaa puukiukaista ulkosaunaa mihinkään kestävämpään vaihtoehtoon, sillä saunan ihanat löylyt olivat suorastaan ”jumalallinen elämys”. Arjen mukavuuden ja helppouden tavoittelu siis muodostui näissä tarinoissa kestävämpien toimintatapojen esteeksi.

Kolmessa senioreiden tarinoista kuvattiin kestävämpien toimintatapojen esteenä olevan **aika**. Myös Cantell ja Larna (2006) ovat tuoneet esiin kiireen voivan toimia estävänä tekijänä kestäväälle toiminnalle. Tarinoissa kuvattiin kuinka olisi voitu kasvattaa esimerkiksi kasviksia omalla kasvimaalla, mutta tähän ei ollut aikaa. Omalla autolla kaupassa kävi nopeasti, ja tällä tavoin aikaa säästy muihin arjen askareisiin. Vedenlämmittämistä puulämmitteisellä padalla harkittiin yhdessä tarinassa, mutta idea kaatui polttopuiden hankkimiseen tarvittavaan aikaan. Näissä tarinoissa arki selvästi näyttäytyi hektisenä, ja kestävämpien toimintatapojen toteuttamiseen ei koettu olevan tarpeeksi aikaa, vaikka ehkä halua kuitenkin olisi hieman ollutkin.

Keinoihin kiinnittyvissä tarinoissa tuotiin esiin myös joitain esteitä tai mahdollisia esteitä kestäväälle toiminnalle. Nämä esteet olivat pitkälti

samantyyppisiä kuin mitä esteisiin keskittyvissä tarinoissakin kuvattiin. Rahasta ja sen puutteesta johtuen Tintti ei tarinoissa aina pystynyt tekemään niin suuria muutoksia elämäntapoihinsa kuin ehkä olisi halunnut. Taloudellinen tilanne siis tuli esiin estävänä tekijänä kestävämpiin elämäntapoihin siirtymisessä. Mahdollisia esteitä oli myös esimerkiksi kimppakyydeille, ettei naapureita olisi tai naapurit olisivat sellaisia, jotka eivät halua kulkea kimppakyydeillä tai heillä ei esimerkiksi olisi kulkua keskustaan samalla tavalla kuin Tintillä.

5.3 Tunteet ja arvot ohjaavat toimintaa kestävyysmurroksessa

Kaikissa kymmenessä nuorten ja kahdeksassa seniori-ikäisten eläytymistarinoissa kuvattiin erilaisia tunteita ja arvoja, jotka tuntuivat ohjaavan Tintin toimintaa ja toimintatapojen muutosta. Tämä havainto on yhteneväinen Broschin (2021) sekä Pihkalan ja kumppaneiden (2022) näkemykseen, jonka mukaan tunteet vaikuttavat merkittävästi ilmastonmuutosta hidastavaan toimintaan. Molempien sukupolviryhmien sekä keinoihin että esteisiin keskittyvissä eläytymistarinoissa kuvattiin tunteita ja arvoja, jotka pääosin olivat saman suuntaisia keskenään. Tarinoista oli kuitenkin havaittavissa joitain eroavaisuuksia kuvatuissa tunteissa ja arvoissa, jotka ohjasivat Tintin toimintaa.

Eläytymistarinoissa kuvattiin sekä vaikeita että myönteisiä tunteita kestävän toiminnan yhteydessä. Vaikeita tunteita, kuten ahdistusta, syyllisyyttä, surua ja huolta kuvattiin yhteensä viidessä nuorten ja neljässä seniori-ikäisten eläytymistarinassa. Vaikeat tunteet liittyivät tarinoissa muun muassa ilmastonmuutokseen, omiin toimintamahdollisuuksiin kestävyysmurroksessa sekä omien toimien ja arvojen ristiriitaisuuteen. Useissa eläytymistarinoissa, joissa Tintti koki vaikeita tunteita, nämä tunteet kuitenkin ohjasivat hänen toimintaansa. Vaikeat tunteet ohjasivat Tintin tekemään kestävämpiä tekoja ja muuttamaan elämäntapaansa kestävämmäksi.

”Eräänä iltana Tintti oli selannut uutisia ja huomannut artikkelin, johon oli upotettu mukaan laskuri, jonka avulla pystyi laskemaan kuinka paljon omat elintavat kuormittavat ympäristöä. Tintti oli järkyttynyt tuloksesta ja päättänyt ryhtyä toimeen.” (N5)

Osassa tarinoista Tintti tunsi ahdistusta, syyllisyyttä ja häpeää omasta elämäntavastaan ja toimistaan, jotka hän koki riittämättömiksi. Middlemiss (2010)

on tuonut esiin syyllisyyden tunteiden voivan kehittyä omasta toiminnasta, jos ympäristövastuullisia velvollisuuksia ei pystytä täyttämään. Tarinoissa Tintin syyllisyyden tunne syntyi ulkoisten paineiden, kuten julkisen keskustelun myötä, sekä omien toimien ja arvojen ristiriidoista. Hän ei esimerkiksi pystynyt vähentämään yksityisautoilua tai muuttamaan ruokavaliotaan omasta mielestään tarpeeksi ympäristöystävälliseksi, joka aiheutti hänessä syyllisyyden tunnetta.

”Tintti on alkanut tuntea huonoa omaatuntoa yleisen elämäntavan kestävämyydestä. Omasta mielestään hän on maalla pyrkinyt aina elämään lähellä luontoa, omavaraisesti ja säästäväisesti, kierrätys on ollut jo pitkään tapana. Perheessä ei ole tuhlaillu ylellisyyteen vaan on tehty vain tarpeellisia hankintoja. Nyt kuitenkin kaikkialta näytetään syyttävää sormea kulutuksesta.” (S1)

Surua ja huolta ympäristön tilasta ja ilmastonmuutoksesta kuvattiin sekä nuorten että seniorien eläytymistarinoissa. Tunteena surua kuvattiin pariin otteeseen, mutta sen ei kuvattu välttämättä niin vahvasti ohjaavan Tintin toimintaa. Huoli puolestaan tuntui kuitenkin tunteena olevan toimintaa edistävä tekijä, sillä se sai Tintin ryhtymään ympäristötoimiin. Tämä havainto voisi olla yhteydessä Boumanin ja kumppaneiden (2020) teoriaan, jonka mukaan huoli yhdessä ympäristöarvojen kanssa ovat yhteydessä ilmastonmuutosta hidastaviin toimiin. Eläytymistarinassa, jossa Tintti oli huolissaan ilmastonmuutoksesta ja ryhtyi toimiin, ei suoraan kuvattu Tintin ympäristöarvoja, mutta tulkittiin ympäristöarvojen olevan hänelle tärkeitä ympäristöhuolen perusteella.

”Tintti on huolissaan maapallon lämpenemisestä ja ilmastonmuutoksesta, joten yksityisautolla edestakaisin ravaaminen tuntuu hänestä pahalta. - - Tintti päättää siis ryhtyä vaikuttamaan politiikkaan siten, että julkista liikennettä tehtäisiin vilkkaammaksi syrjäisimmilläänkin seuduilla, jotta ihmisten ei tarvitsisi yksityisautoilla niin paljon.” (N6)

Eläytymistarinoiden perusteella Tintti kulki pitkälti vaikeiden tunteiden aallokossa, jossa Tintti koki niin ahdistusta, syyllisyyttä, surua kuin huoltakin. Kuitenkin yhdessä tarinassa kuvattiin vaikeiden tunteiden lisäksi Tintin pyrkivän itsemyötätuntoon ja armollisuuteen itseään ja omia toimintamahdollisuuksiaan kohtaan. Tarinassa Tintti pyrki hyväksymään tilanteensa, jossa joillekin kestäville toimille oli esteitä, ja lohdutti itseään sillä, että kuitenkin teki edes pieniä kestäviä toimia, kuten lähiruoan suosimista ja vaatteiden säästämistä tuleville sukupolville.

Tarinoissa kestävät toimintatavat myös aiheuttivat myönteisiä tunteita Tintissä. Tintti oli huomannut, että tekemällä hyvän asian ilmaston puolesta, tekee se myös hyvää hänelle itselleen. Kestävä toiminta tuotti hyvää mieltä ja osaltaan myös ohjasi Tinttiä ylläpitämään ja edistämään kestäviä toimintatapojaan. Havainto on linjassa aiempaan tutkimukseen, sillä myös Pihkalan ja kollegoiden (2022) tutkimuksen mukaan kestävästä valinnoista syntyi hyvää oloa, joka edisti kestävä toiminnan jatkamista.

”Siitä [kierrättämisestä] Tintti tuntee erityisen hyvää mieltä. Vaikka välillä tuntuu työläältä viedä eri pussukoita lajittelupisteelle, niin vanhaankaan ei ole enää paluuta. - - Erityistä iloa tuottaa sen miettiminen, mitä mistäkin vanhentumisen vaarassa olevasta tuotteesta voisi tehdä?” (S2)

Erilaiset arvot ohjasivat tarinoissa Tintin toimintaa. Ympäristöarvot ja omien lasten sekä tulevien sukupolvien elämän edellytyksien arvostaminen ohjasivat tarinoissa Tinttiä kohti kestäviä toimintatapoja. Muutamassa tarinassa kuvattiin selkeästi ympäristöarvojen olevan Tintille todella tärkeitä, jonka takia hän lähti pohtimaan erilaisia keinoja, joilla voisi muuttaa toimintaansa kestävämmäksi. Joissain tarinoissa ympäristöarvot tulivat hieman rivien välistä, kuten lyhyenä mainintana perheen vanhempien olevan niin sanotusti luontoihmissiä. Ympäristöarvot ennustavat myös Boumanin ja kumppanien (2021) mukaan vahvempaa osallistumista ilmastotoimiin. Seniorien tarinoissa perhe ja omat lapset olivat Tintille tärkeitä, mutta näissä tarinoissa ei suoraan kuvattu lapsien tai tulevien sukupolvien olevan syynä kestäville toimille. Nuorten tarinoista neljässä kuvattiin lasten ja tulevien sukupolvien elämän edellytyksien turvaamisen olevan niin tärkeitä, että tämä arvo ohjasi Tintin muuttamaan toimintatapojaan kestävämmäksi. Tällainen ajattelu voisi viitata siihen, että nuoret ovat omaksuneet kestävä kehityksen määritelmän mukaisen ajattelutavan, jossa pyritään vastaamaan nykyhetken tarpeisiin vaarantamatta tulevien sukupolvien kykyä vastata omiin tarpeisiinsa (YK, 1987, luku 2).

Raha nähtiin esteiden lisäksi arvokysymyksenä. Kahdessa nuorten tarinassa raha toimi selvästi lähtökohtana kestävämmille toimintatavoille. Tarinoissa kuvattiin Tintin säästävän rahaa kestävien toimintatapojen yhteydessä, kuten vähentämällä autoilua, jolloin säästy bensakuluja. Raha ja taloudellinen tilanne siis toimi sekä ohjaavana arvokysymyksenä että esteenä kestävämmille toimintatavoille (Bouman ym., 2021). Yhdessä tarinassa rahan

säästäminen toimi kestävien toimintatapojen lähtökohtana, mutta lopulta Tintti päätti jatkaa kestäviä toimintatapojaan lastensa ja tulevien sukupolvien vuoksi. Arvot siis yhdessä tarinassa kietoutuivat ja ohjasivat yhdessä Tintin toimintaa.

”Hänen elämäntapa muutokset alkoivat rahapulan pakottamana, mutta nyt hän ylläpitää niitä lastensa vuoksi. - - Tintti päätti että tulisi tulevaisuudessakin huolehtimaan elintapojensa ympäristöystävällisyydestä, jotta hänen lapsillaan olisi mahdollisuus kokea maailma yhtä koskemattomana kuin hänenkin sukupolvensa.” (N5)

5.4 Ylisukupolvinen oppiminen narratiivisessa eläytymisessä

Ryhmäkeskustelut ilmensivät tarinoiden lukemisessa heränneitä ajatuksia toisen sukupolven näkemyksistä. Keskustelut siis ilmensivät ja osaltaan edistivät narratiivisen eläytymisen välityksellä tapahtunutta ylisukupolvista oppimista, sillä keskustelussa osallistujat kuulivat, millaisia ajatuksia muille samaan sukupolviryhmään kuuluville osallistujille oli herännyt ja pääsivät yhdessä keskustelemaan niistä. Ylisukupolvisessa oppimisessa on kyse muun muassa tiedon, ajatusten, näkemysten, tunteiden, arvojen ja kokemusten välittämisestä sukupolvien välillä (Istead & Shapiro, 2014). Näistä ainoastaan kokemusten vaihtoa tässä narratiivisen eläytymisen keinoin toteutetussa ylisukupolvisessa oppimistilanteessa ei tapahtunut, johtuen siitä, että sukupolvet eivät fyysisesti kohdanneet ja täten eivät voineet keskustella todellisista kokemuksistaan. Eläytymistarinat kun eivät välitä henkilökohtaisia kokemuksia, vaan käsityksiä, sillä ne voivat olla täysin mielikuvituksen tuotetta (Wallin ym., 2019).

Huomasin ryhmäkeskusteluiden litteraatteja lukiessani, että ryhmäkeskusteluista oli huomattavissa ylisukupolvisen oppimisen sisältäneen pääasiassa oppimista toisistaan ja hieman oppimista toisiltaan (Schmidt-Hertha, 2014). Isteadin & Shapiron (2014) esiin tuomat ylisukupolvisen oppimisen sisällöt (tieto, tunteet, arvot ja näkemykset) näen sisältyvän myös oppimiseen toisiltaan ja oppimiseen toisistaan. Tulkitsen, että oppiminen toisiltaan sisältää uuden tiedon oppimista ja oppiminen toisistaan sisältää toisen sukupolven näkemysten, tunteiden ja arvojen oppimista eli opitaan toisesta sukupolvesta.

Oppiminen toisiltaan oli paljon vähäisempää kuin oppiminen toisistaan tässä narratiivisen eläytymisen keinoin toteutetussa ylisukupolvisessa oppimistilanteessa. Toisiltaan oppiminen onkin liitetty usein formaaliin

oppimiseen (Schmidt-Hertha, 2014), joten tämä havainto on linjassa yleisen käsityksen kanssa. Kuitenkin kaikissa kolmessa ryhmäkeskustelussa oli havaittavissa vähintään yksi toisiltaan oppimisen tilanne, jossa sukupolvet oppivat toisiltaan uutta tietoa tai tieto ei ollut täysin uutta, mutta tarinat muistuttivat jostain ehkä unohdetusta asiasta. Senioreiden ryhmäkeskustelussa tulkitsin uutta tietoa tai tiedon muistamista mieliin tulleen esimerkiksi kulutukseen liittyen. Autoihin liittyvä kulutuksellinen näkökulma herätti toisessa senioriryhmässä keskustelua, jossa pohdittiin eri autojen hyötyjä ja haittoja ympäristöystävällisyyden näkökulmasta. Pohdinta auton valmistamisesta ja päästöistä ei selkeästi ollut täysin uutta tietoa, mutta herätti keskustelun aiheesta, johon kaivattiin faktatietoa. Oppimista toisiltaan tulkitsin tapahtuneen myös, kun nuorten tarinat saivat toisen senioriryhmän yleisemmin pohtimaan tuotteiden alkuperää ja laatua.

”Haastattelija: No oliko siellä sitten jotain erityistä, mikä kiinnitti huomion? Siellä oli jo näitä mitkä yllätti, mutta oliko siellä jotain muuta, mikä kiinnitti erityisesti huomiota niissä tarinoissa?”

Seniori: Tää jätteiden lajittelu tällä yhdellä. Sen järkevyydestä hyvää pohdintaa.

Seniori: Ja sitten tää just, että teetettäisiin pitkäkestoisia, laadukkaita tuotteita, että siinä on hyvä pointti. Ettei sitä kertakäyttökrääsää.

Haastattelija: Mikä menee heti rikki sitten?”

Seniori: Nii.

Seniori: Halvalla Kiinasta sitä tuodaan...”

Oppimista toisiltaan tulkitsin tapahtuneen myös toisen senioriryhmän keskustelussa puhuttaessa nuorten tarinasta, jossa kirjoitettiin vanhan talon saastuttavamman enemmän kuin uuden talon. Tieto saattoi olla uutta, mutta mahdollista on myös, ettei heti vain osattu tai huomattu lähteä miettimään asiaa aiheen ympäriltä ja pohtimaan, mitä tällä olisi voitu tarkoittaa. Yksi senioreista kuitenkin lähti sanallisesti avaamaan omaa näkemystään, miten ymmärsi nuoren ajatuksen tekstissä, jonka myötä myös muut alkoivat pohtimaan aihetta.

”Seniori: Täällä sanotaan, että vanha talo myös saastuttaa enemmän kuin uudet talot.

Seniori: Miten se saastuttaa?

Seniori: Mä en ymmärrä...

Seniori: Sitä mä niin kun, että olihan täällä tämmöisiä kohtia, että mitä mä en ihan snajannut.

Seniori: Siitä ei kerrottu, mikä on sen lämmitys...

Seniori: Mikä on se lämmitysjärjestelmä niin?

Seniori (jatkaa): Ehkä siinä ajatellaan sitä, että kun se vanha talo on vähän iso ja sitten toisekseen vähän harva, niin se lämmityksen tarve on suurempi, niin siinä on ajateltu, että siinä poltetaan...

Seniori: Niin, menee lämmöt harakoille.

Seniori (jatkaa): Tulee saasteita enemmän."

Kysyin ryhmäkeskustelussa, onko tarinoiden kautta mahdollista oppia ja mitä se vaatii, että pystyy oppimaan, jolloin toisessa senioreiden ryhmäkeskustelussa nostettiin esiin tarinoiden suurta tietomäärää. Tästä tulkitsen, että tarinoista mahdollisesti opittiin myös uutta tietoa eli oppimista toisiltaan tapahtui narratiivisen eläytymisen keinoin toteutetussa ylisukupolvisessa oppimistilanteessa. Saman kysymyksen kohdalla nuorten ryhmäkeskustelussa yksi nuori toi esiin, että tarinoista pystyi oppimaan ainakin, "millaista elämä on ennen aikaan ollut". Nuorten mukaan senioreiden kirjoittamissa eläytymistarinoissa viitattiin paljon siihen, miten senioreiden nuoruudessa toimittiin. Tämä oli ainoa viite nuorten ryhmäkeskustelussa oppimisesta toisiltaan.

Molempien sukupolviryhmien ryhmäkeskusteluissa pääasialliseksi ylisukupolvisen oppimisen muodoksi tässä narratiivisen eläytymisen keinoin toteutetussa ylisukupolvisessa oppimistilanteessa muodostui **oppiminen toisistaan**. Oppimisen keskipisteenä oli siis toisen sukupolven näkemysten, tunteiden ja arvojen oppiminen ja ymmärtäminen (Schmidt-Hertha, 2014). Oppimista toisistaan oli huomattavissa, kun sekä nuorten että senioreiden ryhmäkeskusteluissa havaittiin käsitysten kestävän toiminnan keinoista ja esteistä olevan yllättävän samanlaiset keskenään. Eläytymistarinoiden lukemisen kautta osallistujat pääsivät oppimaan toisen sukupolven näkemyksiä, jotka todettiin jokaisessa ryhmäkeskustelussa yllättävän samanlaisiksi. Odotuksena selvästi oli ollut, että ajatusmaailmat olisivat eronneet enemmänkin.

”Nuori: No mä ehkä yllätyin jopa siitä, että nää oli aika samanlaisia, mitä mä siinä oon voinut kirjoittaa, että mä ehkä oletin, että olisi vähän ollut erilaisempia.”

”Seniori: No siis mä olin jopa yllättynyt, että mä rupesin katsomaan, että onko tää mun kirjoittamaani tekstiä. Kun oli niin kovin samanlaista. Ihan samoja asioita, että eihän se tietenkään minun tekstiä oo.

Haastattelija: Joo, kyllä.

Seniori: Ihan samoilla sanoilla meinasin aloittaa, että mä olin yllättynyt, että tää on tosiaan ajatukset hyvin pitkälti samoja. Ihan jotakin pientä sellaista mitä huomaa, et nuoremmilla on enemmän että... Tai siis mä itse en tutki esimerkiksi näiden tuotteiden alkuperää niin tarkasti, kun mitä esimerkiksi tekee tyttäreni, joka on sitten niin... mutta siis, että muuten on hyvin pitkälti samanlaiset huolet ja vähän samanlaiset ratkaisut, että tota se vähän yllätti.”

Narratiivisen eläytymisen kautta nuoret ja seniorit oppivat toisen sukupolven kestävyysmurrokseen liittyviä tunteita. Nuorten ryhmäkeskustelussa keskusteltiin senioreiden eläytymistarinoissa kuvatuista tunteista kestävyysmurroksessa. Nuoret nostivat ryhmäkeskustelussa esiin Tintin miettineen paljon, millaista ”kuvaa hän antaa lapsille kestävän elämäntavan omaksumisessa ja muutoksessa”. Nuoret eivät kuitenkaan nostaneet senioreiden eläytymistarinoista esiin esimerkiksi Tintin saaneen hyvää oloa kestävästä toimintatavoista. Nuoret pohtivat seniori-ikäisten eläytymistarinoita kuitenkin eniten yhdistäneen syyllisyyden tunteen, jonka he ajattelivat tulevan ulkopäin. Ryhmäkeskustelussa sanoitettiin syyllisyyden tunteella olevan pieni näkökulma ero omaan tarinaan, jossa pääosassa oli huoli, joka oli lähtöisin enemmän itsestä ja omista arvoista. Osassa nuorten tarinoista kuvattiin myös syyllisyyden tunnetta, mutta sitä ei nostettu ryhmäkeskustelussa esiin.

”Nuori: No varmaan semmoinen syyllisyyden tunne oli mun mielestä semmoinen kantava tekijä aika monessa kertomuksessa. Tää [Tintti] just koki ehkä, että häntä syyllistettiin eikä se välttämättä tiennyt mistä. [Muut myötälivät: ”mm-m”]

Haastattelija: Joo.

Nuori: Kyllä, joo mä voisin ehkä sanoa, että no mulla itsellä ainakin ehkä se päällimmäinen tunne oli enemmän huoli siitä ympäristöstä ja siitä omasta vaikutuksesta siihen, kun tässä taas sitten ehkä enemmän syyllisyys just muiden taholta. Et ehkä sellainen pieni näkökulma ero.”

Nuoret näkivät eläytymistarinoiden perusteella sukupolvilla olevan pieni näkökulma ero kestävyysmurrokseen liittyvissä tunteissa. Senioreiden

ryhmäkeskusteluissa puolestaan tuotiin esiin, että he ajattelivat nuorilla ja heillä olevan hyvin samanlaisia tuntemuksia kestävyysmurroksen kynnyksellä. Seniorit sanoittivat, että molemmat sukupolvet kokivat huolta ympäristöstä ja tulevaisuudesta. Seniorit näkivät nuorten tarinoissa huolen lisäksi ahdistuneisuutta ja huonoa omaatuntoa. Toisessa senioriryhmän keskustelussa kiinnitettiin huomiota yhdessä nuorten eläytymistarinaan, jossa kirjoitettiin armollisuudesta. Toisesta sukupolvesta opittiin siis, miltä heistä mahdollisesti voi tuntua. Samalla kuitenkin myös opittiin toisilta armollisuutta eli oppimista toisistaan ja oppimista toisiltaan tässä tapauksessa tapahtui yhtäaikaaisesti.

”Seniori: Joo ihan sama. Mäkin mietin just niitä, mutta sitten täällä on tällainen yhden erilainen, että ”joten hän yrittää olla itselleen armollinen ja hyväksyä tilanteen”. Niin mun mielestä tää oli hieno lause täällä lopussa. Niinhän jokaisen pitäisi tehdä, että kun tekee edes jotakin ja sitten pikkaisen enemmän ja sitten ehkä pikkaisen enemmän niin se, että ei niinku totaalinen muutos, niin se oli hieno lause mun mielestä tuolla lopussa.”

Oppimista toisistaan tapahtui myös toisen sukupolven arvojen osalta, joita eläytymistarinoissa oli kuvattu. Nuoret keskustelivat ryhmäkeskustelussa senioreiden tarinoissa ilmenneistä arvoista, joista ainakin osa erosi heidän mukaansa omissa eläytymistarinoissaan kuvaamistaan arvoista. Osa senioreiden eläytymistarinoissa kuvatuista arvoista tai niiden voimakkuus yllätti nuoret. Nuoret kuvasivat tarinoiden perusteella seniori-ikäisten arvoiksi kotiseurakkauden, perheen ja lapsien tärkeyden sekä luonnon ja luonnon rauhan. Myös yhteisöllisyys nuorten mukaan tuli tarinoissa vahvana arvona esiin, joka nuorten ryhmässä nähtiin haikailuna menneeseen. Nuorten mukaan nykyään ei edes välttämättä tunneta naapureita ja he pohtivatkin, että yhteisöllisyys on saattanut hävitä tästä maailmasta, ”vaikka varmaan kaikki sitä haluaisi”. Nuoret kuvasivat ryhmäkeskustelussa yhteisöllisyyden lähes kadonneen ja etteivät itse enää kirjoittaisi yhteisöllisyydestä. Kuitenkin nuorten tarinoissakin kuvattiin yhteisöllisyyttä esimerkiksi kimppakyydit naapurien kanssa ja yhdessä tarinassa naapurit tulivat talkoisiin. On siis mahdollista, että yhteisöllisyyttä pohdittiin nuorten ryhmäkeskustelussa vain jonain tietynlaisena toimintana, eikä huomattu yhteisöllisyyden ulottuneen myös osaan heidän tarinoistansa.

Oppimista toisistaan tapahtui myös, kun seniorit tunnistivat ja tunnustivat ryhmäkeskusteluissa nuorten tiedon määrän ja laajan ymmärryksen. Seniorit

kuvasivat keskustelussa, kuinka iloisesti yllättyneitä he olivat nuorten ajatuksista ja kirjoitustaidoista. He olivat etukäteen ajatelleet näkemysten eroavan paljon ja eivät olleet osanneet ajatella nuorilla olevan niin paljon tietoa. Seniorit itsekin sanoittivat, että ennako-oletukset kumottiin täysin. Käsityksiä ja oppimista toisesta sukupolvesta peilattiin helposti myös omaan jälkikasvuun ja heidän lapsiinsa tai omiin isovanhempiin. Oppimista ja ymmärrystä rakennettiin siis aiempien kokemusten päälle.

”Nuori: Tää kuulostaa hyvin paljon meidän isovanhempien puheelta. Tai ainakin huomaan samoja piirteitä sieltä.”

Kuitenkin vaikka ryhmäkeskusteluissa yllättyttiin siitä, kuinka samanlaisia ajatuksia sukupolvilla oli keskenään eläytymistarinoissa, löydettiin sieltä myös näkemyseroja. Molemmissa senioriryhmissä kiinnitettiin melko paljon huomiota yhden nuoren eläytymistarinaan, jossa kestävän toiminnan keinona perustettiin maatalousyritys ja vaihdettiin lasten koulu kotiopetukseen. Sitä pidettiin hieman idealistisena ja osa utopistisena, jopa mahdottomana ajatuksena toteuttaa. Keskustelussa nousi esille taloudelliset seikat, niin maatalousyrityksen perustamisessa kuin ylläpidossa. Senioreiden keskusteluissa myös pohdittiin sitä, kuinka nykypäivänä pienviljely ei enää ole taloudellisesti kannattavaa ilman, että työskentelee sen lisäksi muualla.

”Seniori: Mulla oli varmaan sama, kun mäkin ajattelin just tän ensimmäisen kohdalla, että itse ehkä ajattelin enemmän realistisesti tai kyllä tämäkin varmaan realistista on, mutta niinkun... Ehkä siinä sitten elämäkokemus toisi jotakin näkökantoja vähän, ettei se ehkä ihan niin helposti käy, että otetaan lehmiä ja ruvetaan sitten myymään sitä maitoa, että siellä on kaiken maailman säädöksiä ja muuta tämmöistä että. [naurahdus]”

Ryhmäkeskusteluissa nuoret näkivät senioreiden olevan, ainakin tarinoiden perusteella, muutosvastaisempia kestävyysmurrosta ajatellen. Pääasiassa yksi nuori toi kyseistä näkemystä esille, mutta muut kyllä myötäilivät ja toivat esiin, että olivat samaa mieltä. Nuoret siis tulkitsivat seniorien eläytymistarinoista, että muutos nähtiin niissä tosi vaikeana asiana.

”Nuori: Mä en tiä tuliko tässä mitään silleen niinku tosi pistävästi erilaisia. Tässä oli ehkä vähän semmoinen. Niinku muutosvastaisempi semmoinen yleinen. Joku semmoinen niinku... [Osa myötäili ”Mm-m.”]

Nuori: Jotenkin haikaileva.

Nuori (jatkaa): Joo, joo just semmoinen, että vähän se muutos silleen... Ehkä suhtautuu siihen sillain negatiivisemmin, ku mitä mun tekstissä.”

”Nuori: Mä en tiedä luinko mä rivien välistä oikein, mutta mulla on jotenkin semmoinen fiilis, että se ei hirveästi ehkä sitä itse ajattele, että olisi hyvä elää vähän kestävämmiin, kun jotenkin se ympäristön paine vaikuttaa enemmän sen mielipiteeseen, että kaikki muut sanoo, että täytyisi muuttua. Niin kai sitten varmaan täytyy jotain tehdä.”

Nuorten näkemä kielteinen sävy ja muutosvastaisuus tarinoissa tuntui liittyvän seniorien tarinoiden luonteeseen, joissa oli paljon viitteitä menneeseen aikaan. Nuoret toivat ryhmäkeskustelussa esiin, että seniorien tarinoissa käsiteltiin paljon pienehköjä toiminnan keinoja, kuten marjastaminen ja sienestäminen, ja heidän mielestään isompia keinoja, kuten muuttoa kaupunkiin, ei nähty keinona juuri siitä syystä, että seniorit näkisivät muutoksen kielteisempänä ajatuksena. Ryhmäkeskustelussa nuoret kuitenkin sanoittivat ymmärrystä senioreiden ”muuttohaluttomuuteen”. Nuoret näkivät, että senioreiden arvoissa luonto ja maaseutu ovat korkealla, jonka takia maalla halutaan asua. Myös sanoitettiin ymmärrystä sille, että seniorit ovat saattaneet elää maaseudulla ja samassa yhteisössä monia vuosikymmeniä, jolloin ”vaikea sieltä on poiskaan lähteä”.

Ryhmäkeskusteluissa käsiteltiin myös narratiivisen eläytymisen keinoin tapahtuvaa ylisukupolvista oppimista suoraan. Ryhmäkeskusteluissa kysyin osallistujilta, pystyikö tällä tavalla oppimaan toisesta sukupolvesta. Kaikki ryhmät eli sekä nuoret että seniorit olivat sitä mieltä, että narratiivisen eläytymisen keinoin on mahdollista oppia toisesta sukupolvesta.

”Seniори: Kyllä mun mielestäni pystyy ja kun vaan ennakkoluulottomalla asenteella lukee, niin kyllä sieltä aina pystyy niitä onkimaan mitä siellä on semmoista. Ei se mitenkään tunnu mahdottomalta. On ihan sama minkä ikäinen on.

Seniори: Ja sitten ihan pystyy silläkin tavalla, että ymmärtää erilaisia näkökantoja tai ”tuotapa en ole huomannutkaan”, että toinen ajattelee sitä toisella tavalla. Niin kyllä ilman muuta oppii.”

Oppimista ja eläytymistä koettiin narratiivisessa eläytymisessä helpottavan se, että oli ensin itse päässyt eläytymään samaan aiheeseen ja kirjoittamaan siitä oman tarinan. Sekä nuorten että seniори-ikäisten ryhmäkeskusteluissa tuotiin esille, että olisi voinut olla hankalampi eläytyä ja ymmärtää ilman, että olisi ensin itse päässyt kirjoittamaan tarinaa. Näin tarinoita lukiessa pystyttiin hieman vertaamaan omaan tarinaan ja millaisiin asioihin itse oli tarinoissa kiinnittänyt

huomiota. Narratiivisen eläytymisen keinoin toteutetussa ylisukupolvisessa oppimisessa tärkeäksi nähtiin se, että ensin pääsi itse kirjoittamaan ja pohtimaan aihetta itsekseen, jonka jälkeen pystyi paremmin eläytymään myös toisen sukupolven kirjoittamaan eläytymistarinaan.

”Nuori: Joo helpotti itsellä tosi paljon tai että olisi ollut tosi vaikea ruveta miettimään, että jos olisi tää [toisten tarinoiden lukeminen ja ryhmäkeskustelu] tullut ekana. [Muut myötäilivät: ”mm-m”]

Nuori: Joo, samaa mieltä. Kyllä tää ois vaikeeta ymmärtää näitä tekstejä, jos ei itse olisi tehnyt sitä valmiiksi.

Nuori: Niin, kyl tosta varmaan olis helposti jäänyt joku ajatus tulematta, jos olisi heti tullut tää [toisten tarinoiden lukeminen ja ryhmäkeskustelu] ekana.

Haastattelija: Joo, se olisi ohjannut jotenkin?

Nuori: Niin, just.”

Pohdittaessa onko sukupolvien välillä todella näkemyseroja, esiin nousi, ettei kysymyksessä ole välttämättä pelkästään ikään tai sukupolviin liittyvät näkemyserot. Tutkimuksen aiheeseen liittyvien näkemyserojen nähtiin nuorten ryhmässä mahdollisesti liittyvän asuinpaikkaan eli asuuko maaseudulla vai kaupungissa. Nuorten ryhmäkeskustelussa nousi esille myös eläytymistarinoiden suppeus, jonka takia tarinoista ajateltiin voivan olla hankala saada kokonaista kuvaa toisen sukupolven ajatusmaailmasta. Yksittäisempiä näkökulmia ja käsityksiä tarinoiden ajateltiin ilmentävän ihan hyvin. Kehyskertomusten nähtiin myös rajaavan näkökulmaa, jolla tarinat kirjoitetaan, joka vaikuttaa siihen, ettei tarinoissa välttämättä tule esiin kirjoittajan koko oma näkemys. Tämä on hyvä huomio nuorilta, sillä vaikka eläytymismenetyksessä kehyskertomukset pyritään tekemään mahdollisimman vähän ohjaaviksi, ne joka tapauksessa ohjaavat osallistujia kirjoittamaan jostain tietyistä näkökulmista. Eläytymistarinat eivät kuvaa ihmisten kokemuksia, vaan mahdollisia näkemyksiä ja käsityksiä, sillä tarinat voivat olla mitä tahansa omien käsitysten ja fiktiivisen tarinan väliltä. Eläytymistarinat kuitenkin kuvitteellisuudesta huolimatta nähdään ilmentävän kulttuurisesti jaettuja käsityksiä, joiden kautta ne ovat yhteydessä todellisuuteen (Härkönen ym., 2022). On siis hieno huomio, että yksi eläytymistarina kuvaa aina vain yhtä näkökulmaa ja käsitystapaa, jonka kaikkia taustalla olevia asioita ei välttämättä tarinassa tuoda aina esiin.

”Nuori: Joo ja mä sanoisin, että tää kehyskertomus kanssa anto sulle vähän jo näkökulmaa siihen valmiiksi, että siihen ei ihan täysin pysty tuomaan ehkä kaikkia niitä omia ajatuksia, että jos nyt sanotaan, että Tintti haluaa muuttaa elämäntapaansa kestävämmäksi, niin sitten ei ehkä voi kirjoittaa, että Tintti ajattelee, että ilmastonmuutos on jotain ihan huuhaata.”

Ryhmäkeskusteluista havaitsin, että seniorit näkivät ylisukupolvisen oppimisen olevan tärkeää ja halusivat ylisukupolvista kohtaamista ja oppimista tapahtuvan enemmän kuin mitä sitä tällä hetkellä tapahtuu. Molemmissa senioriryhmissä painotettiin isovanhempien roolia ylisukupolvisessa kohtaamisessa. Seniorit toivat esiin, että ennen perheet olivat isompia ja yleensä oltiin lähempänä esimerkiksi isovanhempia, tätejä ja setiä, joka lisäsi ylisukupolvista kohtaamista, kun taas nykyään perheet ovat pienempiä ja niin sanotusti pirstaloituneempia kuin ennen (Mannion, 2016). Suurin osa senioreista toi ryhmäkeskustelussa esiin, etteivät nähneet lastenlapsiaan kovin usein ja kun näkivät, keskustelut pysyivät melko pintapuolisina. He eivät siis keskustelleet yhteiskunnallisista asioista lastenlasten tai muiden tuttujen nuorten kanssa juuri ollenkaan tai niin paljon kuin halusivat. Vain muutama seniori kertoi keskustelewansa myös yhteiskunnallisista asioista lastenlasten kanssa. Keskusteluyhteys siis riippui paljon perhekulttuurista. Osallistujilla oli kuitenkin eri ikäisiä lastenlapsia, joka tietysti osaltaan vaikuttaa keskusteluiden yhteiskunnalliseen luonteeseen, sillä ihan pienten lasten kanssa keskustellaan hyvin eri tavalla kuin jo nuorten ihmisten kanssa.

Nuoret puolestaan pitivät ylisukupolvista kohtaamista tärkeänä, mutta eivät niinkään ilmiöiden, kuten kestävyysmurroksen näkökulmasta, vaan enemmänkin yksilöiden, kuten ”yksinäisten vanhusten” näkökulmasta. Nuoret eivät nähneet ylisukupolvisella oppimisella ja kohtaamisella välttämättä olevan mahdollisuutta ja vaikutusta suuremmalle muutokselle. Tämä näkökulma ylisukupolviseseen oppimiseen ja kohtaamiseen tuntui pohjautuvan heidän aiempiin kokemuksiinsa esimerkiksi omien isovanhempien kanssa. Nuoret eivät olleet tulleet aiemmissa ylisukupolvisissa kohtaamisissa kuulluksi ja ajattelivat, ettei keskustelulla kuitenkaan olisi vaikutusta. Sekä nuoret että seniorit ajattelivat ylisukupolvisen oppimisen ja kohtaamisen halun täytyvän lähteä yksilöistä, muuten todellista kohtaamista ja ymmärrystä ei tapahdu. Ristiriita nuorten ja seniori-ikäisten näkemyksissä ylisukupolvisesta oppimisesta ja kohtaamisesta on mielestäni tärkeä huomio, joka kuvaa ylisukupolvisen oppimisen ja empaattisen

ymmärtämisen tarvetta, sekä kuvaa sukupolvien välisiä suhteita ja sitä kuilua, joka sukupolvien välillä on.

”Nuori: No ei se sitä huonontais, mut ei varmaan myöskään parantaiskaan, koska sillä vanhemmalla sukupolvella on yleensä aika vankat mielipiteet joka asiasta. Ja jos kattoo omia isovanhempiensa niin niiden mielipide ei muutu, vaikka sanois mitä. Vaikka lyöt faktapaperit pöytään, se on se mielipide silti ihan sama. Se on niin, niin... Kyllähän se avartas varmaan heidänkin näkökulmaa, mutta ei se, mitään suurta konkreettista muutosta se ei toisi.

Nuori: Joo kyllä sitä, että kun, tai ajattelen samalla tavalla, koska tässä [tarinoissa] just puhuttiin aika pienistä asioista pääasiassa kuitenkin vaikka niinku... tai esimerkiksi näistä kaikista tuli se ilmi, että sitä ei nähdä vaihtoehtona, että muutettaisiin pois sieltä maalta, mistä just on ne isot liikkumiskustannukset ja. Ja ehkä päästötkin, niin siitä ollaan aika vankkoja, että täällä on parempi olla kyllä ja sitten, että katotaan vaan yksilön näkökulmaa.”

Kaiken kaikkiaan narratiivisen eläytymisen keinoin toteutetussa ylisukupolisessa oppimistilanteessa molemmat sukupolviryhmät oppivat hieman toisiltaan ja pääasiassa toisistaan. Seniorit oppivat tulkintani mukaan nuorten olevan älykkäitä ja maailman tapahtumia tarkasti seuraavia ihmisiä, joilla on paljon hyviä näkemyksiä. Seniorit sanoittivat myös, että ajattelevat heidän oman sukupolvensa olevan nihkeämpi tällaisten muutosten suhteen. Nuoret puolestaan oppivat tulkintani mukaan, että seniorien ajatukset ja näkemykset eivät välttämättä olekaan niin ”vanhanaikaisia” kuin he olettivat. Molemmat sukupolviryhmät selkeästi oppivat toisistaan, että heidän näkemyksensä ja ajatuksensa olivat yllättävänkin samanlaisia kestävän toiminnan keinoihin ja esteisiin liittyen, vaikka joitain näkökulmaeroja asioihin löydettiinkin. Narratiivisen eläytymisen keinoin toteutettu ylisukupolvinen oppiminen mahdollisesti osallistujille siis tilan oppia ymmärtämään toista sukupolvea ja heidän käsityksiään ilman, että toisen sukupolven olisi tarvinnut välttämättä omaksua ne itselleen (Boström & Schmidt-Hertha, 2017).

5.5 Empatia ylisukupolisessa oppimisessa

Narratiivisen eläytymisen keinoin toteutetussa ylisukupolisessa oppimisessa oli paikoitellen havaittavissa pyrkimystä empaattiseen ymmärrykseen toista sukupolvea kohtaan. Empaattista ymmärrystä tulkitsin ryhmäkeskusteluissa esiintyneen Smalingin (2007) määritelmän mukaisesti silloin, kun osallistujat

sanallistivat eläytymistään toisen sukupolven kokemusmaailmaan pyrkien ymmärtämään toisen sukupolven mahdollista kokemusmaailmaa.

Nuorten ryhmäkeskustelussa empaattista ymmärtämistä tulkitsin olevan kohdassa, jossa nuoret keskustelivat senioreiden tarinoiden kulutukseen liittyvistä keinoista. Nuoret pyrkivät ymmärtämään, miksi seniorien tarinoissa ei puhuttu heidän mielestään erityisen paljon kuluttamisen vähentämisestä. Keskustelussa nuoret nostivat esille, että senioreilla ajatus saattaisi jo valmiiksi olla, ettei kuluteta enempää kuin itse tarvitsee eli nuoret pohtivat seniori-ikäisten mahdollista taustaa, jolloin kulutus ei välttämättä ole ollut yhtä runsasta kuin nykypäivänä. Nuoret pohtivat myös, että nuoremmat ihmiset ovat tottuneet ehkä kuluttamaan enemmän ja huolettomammin, jolloin kulutuksen vähentäminen voi näyttäytyä helpompana kestävän toiminnan keinona. Nuoret sanoittivat ryhmäkeskustelussa useassa kohdassa ymmärrystään seniorien erilaisille lähtökohdille ja näkemyksille, joita huomasivat tarinoissa. Tulkitsen nuorten siis pyrkineen empaattiseen ymmärtämiseen näissä tilanteissa. Empaattisen ymmärtämisen pyrkimyksestä huolimatta nuorten keskustelu rahasta tekee näkyväksi sen, että työtä empaattisen ymmärtämisen eteen tarvittaisiin lisää, jotta voitaisiin ymmärtää paremmin, mistä seniorien tarinoiden rahasta puhumisessa on kysymys.

”Nuori: No ehkä vähän sama, kun tossa kuluttamisessa, että näissä monissa puhuttiin siitä, että rahat on lopussa, niin pidettiin oletuksena sitä, että kaikki ylimääräinen on jo karsittu ja sitten niistä yksittäisistä ruuista ja koulukuljetuksista pitää tinkiä. Vaikka onhan sitä monella todellisuudessa paljon enemmänkin semmosta turhuutta ja muuta.

Nuori: Joo, yleensä ylipäätään ehkä se raha oli jotenkin semmoinen aika paljon suurempi huolenaihe, kun mitä itse osas ajatella. Mä en tiedä vaikuttaako siihen se, että ei me olla mitään aikuisia vielä, jotka jotain omaa taloutta ihan hirveästi pyörittäisi. Vai sitten se, että onko jotenkin se elämä tuonut sellaista pelkoa siitä rahasta tai että, miten rahan arvo on muuttunut tässä heidän elämän aikana. Mutta se oli tässä aika paljon just silleen, että näillä oli kaikilla rahapula näissä tarinoissa. [Muut myötäilivät]”

Nostin ryhmäkeskusteluissa esiin oman pohdintani eläytymistarinoista, jossa pohdin, tarkoitettiinko tarinoissa samaa asiaa, kun nuoret kuvasivat mielenterveyttä ja seniorit sitä, missä on hyvä asua ja olla. Toisessa senioriryhmässä tästä syntyneessä keskustelussa tulkitsin pyrkimystä empaattiseen ymmärtämiseen, kun seniorit sanoittivat ymmärrystä tämän hetken

nuorten paineisiin. Seniorit pyrkivät empaattiseen ymmärtämiseen puhuessaan tämän hetken nuorten ja heidän nuoruusaikojen eroista. Seniorit pyrkivät ymmärtämään, miltä nuorista voi nykyään tuntua, kun paineita tulee monesta suunnasta. He myös vertasivat mahdollista tunnekokemusta omaan nuoruuteensa, jossa heidän mielestään ei ollut suuria paineita olla kaikkea heti valmiina. Seniorit siis pyrkivät yhdistämään omia tunteitaan tämän hetken nuorten mahdollisiin tunteisiin eli pyrkivät pohtimaan, miltä kyseinen tilanne itsestä voisi tuntua (Smaling, 2007). Tämä tilanne kuvaa pyrkimystä empaattiseen ymmärtämiseen.

”Seniori: Niin sitä nykyään kauheasti puhutaan sitä nuorten mielenterveysasioita, että... Eikä niillä varmaan helppoa ole.

Haastattelija: Niin, paineita varmaan tulee monesta suunnasta.

Seniori: Kauheat vaatimukset joka puolelta, että kyllä meillä toisaalta oli helpompaa silloin. [myötäilyä]

Seniori: Ja me tyydyttiin niin vähään.

Seniori: No sekin tietysti, mutta nykyään se yhteiskunta vaatii justinsa, että...

Seniori: Joo, niin on.

Seniori: Joo, silloin ei tosiaan tarvinnut olla heti autoa ja telkkaria ja joka lajia.”

Myös toisen senioriryhmän ryhmäkeskustelussa oli läsnä empaattista ymmärtämistä, kun ryhmässä keskusteltiin niistä nuorten eläytymistarinoista, jotka eivät seniorien mielestä olleet ”ihan niin realistisia”. Keskustelussa seniorit sanoittivat ymmärrystään nuorten mahdollisesti idealistisemmillekin tarinoille. Seniorit näkemykseni mukaan pyrkivät eläytymään nuorten asemaan ja ymmärtämään heidän asiaansa heidän näkökulmastaan. Seniorit nostivat esiin, että nuorilla erilaiset elämäkokemukset eivät välttämättä vielä rajoita ideoita ja ajatuksia samalla tavalla kuin heitä vanhemmilla sukupolvilla. Tätä ei kuitenkaan nähty huonona asiana, vaan seniorit kuvasivat, että on hienoa, kun on erilaisia ajatuksia ja ideoita. Seniorit siis eläytyivät ja tunnistivat affektiivisella tavalla nuorten näkökulman asiassa sekä kunnioittivat sukupolvien erilaisuutta, mikä viittaa LaCapran näkemykseen empatiasta (Marino, 2022).

”Seniori: No tota, kyllä meillä puhutaan sillain... Että nuoret on loppujen lopuksi yllättävän valveutuneita osa ja sen joskus kyllä huomaa sitten, että kun joku tommoinen yläkouluikäinen sanoo, että jostain sanoo nyt vaikka, ei välttämättä ilmastosta, mutta jostain tällaisesta yhteiskunnallisesta jutusta, että ai juu, tossa onkin kyllä ajatusta. Että kyllä se näkökulma on niinku toisenlainen ja se on aika hieno. [myötäilyä]”

Vaikka seniorit olivat toisinaan hieman kriittisiäkin tarinoissa esitettyjen keinojen, kuten aurinkopaneelien asentamisen kanssa, havaitsin tilanteessa myös pyrkimystä empaattiseen ymmärtämiseen. Empaattinen ymmärtäminen ei siis estänyt kriittistä ajattelua (Smaling, 2007). Toisessa senioriryhmässä aurinkopaneelien asentaminen herätti hieman kriittistäkin keskustelua sen suhteen, ettei kyseinen kestävä toiminnan keino ole kannattava kaikkien näkökulmasta. Seniorit toivat esiin, että elämässä kuitenkin tulee ottaa huomioon myös esimerkiksi varallisuus ja ikä, jolla he viittasivat siihen, kauanko henkilö mahdollisesti vielä asuu kyseisessä paikassa ja onko se täten kyseiselle henkilölle kannattavaa. He ajattelivat, että iäkkäämpien henkilöiden ei välttämättä ole yhtä kannattavaa asentaa aurinkopaneeleja, jos näköpiirissä on esimerkiksi muutto keskusta-alueelle lähemmäs palveluja. He kuitenkin ymmärsivät nuorten näkökulmaa aiheeseen ja olivat yhtä mieltä siitä, että aurinkopaneelien asentaminen on joissain tapauksissa hyvä kestävä toiminnan keino.

Kuitenkin paikoitellen ryhmäkeskusteluista oli havaittavissa, että toisen sukupolven näkemyksiä oli haasteellista ymmärtää. Nuorten ryhmäkeskustelussa oli yhdessä tilanteessa havaittavissa, että toisen sukupolven käsityksiä oli haastava ymmärtää. Nuoret pohtivat, miksi seniorien tarinoissa korostui heidän mielestään melko pienet asiat ja keinot, eikä tarinoissa Tintti ollut valmis yhtä suuriin muutoksiin, kuten ruokavalion muutokseen tai kaupunkiin muuttamiseen, kuin heidän omista tarinoistaan. Nuorten oli haastava ymmärtää, miksi lähes jokaisessa seniorien kirjoittamassa eläytymistarinassa kuvattiin esimerkiksi marjastamisen ja sienestämisen olevan niin tärkeä kestävä toiminnan keino. Tässä kohtaa ryhmäkeskustelussa ei ollut havaittavissa pyrkimystä empaattiseen ymmärtämiseen.

Kaiken kaikkiaan ryhmäkeskusteluista oli tulkittavissa, että narratiivisen eläytymisen kautta pyrittiin ymmärtämään toisen sukupolven lähtökohtia ja näkemyksiä. Kuitenkin koska sukupolvilla ei ollut suoraa keskusteluyhteyttä, saatettiin paikoitellen jumittua osittain omiin mielikuviin ja oletuksiin toisesta

sukupolvesta tai samankaltaisuuden illuusiosta, joka ohjasi keskustelua enemmän valtarakenteita ja -suhteita uudistavaan suuntaan kuin todelliseen empaattiseen ymmärtämiseen (Pedwell, 2016). Esimerkiksi nuoret näkivät senioreiden tarinoiden ilmentävän muutosvastaisuutta. Kuitenkaan yhdessäkään seniorien eläytymistarinoista ei suoraan mainittu, että muutos olisi huono ja hankala asia. Muutosvastaisuuden käsitys saattoi siis pohjautua nuorten oletukseen seniori-ikäisten sukupolvesta, johon on saattanut vaikuttaa heidän aiemmat kohtaamisensa seniorisukupolven kanssa, joista ryhmäkeskustelussa puhuttiin. Senioreiden toisessa ryhmäkeskustelussa nostettiin esiin esimerkiksi yhden nuoren tarinassa mainittu kestävän toiminnan keino, jossa Tintti päätti lähteä poliittisesti ajamaan julkisen liikenteen lisäämistä myös maaseudulle. Tämä ajatus todettiin seniorien ryhmäkeskustelussa nopeasti olevan ”kaukana todellisuudesta”, eikä nuoren näkemystä aiheesta pyritty ymmärtämään sen tarkemmin. Tulkitsen, että tässä tilanteessa seniorit, mahdollisesti tiedostamattaan, olettivat kaikilla olevan yhtäläinen näkemys, ettei maaseudulle voisi löytyä toimivaa ratkaisua julkisen liikenteen toimintaan. Tällainen retoriikka ja oletus yhtäläisestä näkemyksestä ei pyri purkamaan, vaan ylläpitämään valtarakenteita, jonka kautta ymmärrystä ja uusia toimivia ratkaisuja voi olla vaikeaa löytää (Zembylas, 2018).

Narratiivisen eläytymisen keinoin toteutetussa ylisukupolvisessa oppimistilanteessa ei ollut suoraa vuorovaikutusta toisen sukupolven kanssa. Ryhmäkeskusteluissa oli havaittavissa pyrkimystä empaattiseen ymmärtämiseen, mutta paikoitellen empaattinen ymmärtäminen olisi saattanut tarvita fyysisen keskusteluyhteyden sukupolvien välille, jonka kautta mahdollisesti olisi pyrkimyksen sijaan saavutettu täysivaltainen empaattinen ymmärtäminen sukupolvien välille. Dialogis-hermeneuttista empaattista ymmärtämistä, jossa yhdistyy vuorovaikutteisuus ja tulkitseva ote (Smaling, 2007), ei tulkintani mukaan saavutettu tämän tutkimuksen yhteydessä. Vaikka ryhmäkeskusteluissa olikin havaittavissa pyrkimystä empaattiseen ymmärtämiseen, tulkitsin, ettei empaattinen ymmärtäminen saavuttanut täyttää potentiaaliaan eli dialogis-hermeneuttista empaattista ymmärrystä sukupolvien välillä.

6 SUKUPOLVIEN VÄLISTÄ KOHTAAMISTA JA EMPATIAA TARVITAAN

6.1 Tutkimuksen johtopäätökset

Tutkimukseni mukaan nuorten ja seniori-ikäisten käsitykset kestävän toiminnan keinoista ja esteistä olivat pitkälti linjassa aiemman tutkimustiedon kanssa (Siivonen ym., 2022). Pääasiallisia kestävän toiminnan keinoja kuvattiin liittyvän kuuteen eri kategoriaan; liikkuminen, ruoka, kulutus, asuminen, kasvatus ja työ. Molemmille sukupolville yhteisiä kestävän toiminnan esteitä kuvattiin olevan liikkuminen, taloudellinen tilanne, hyvinvointiin liittyvät tekijät sekä tottumukset ja muutoksen suuruus. Lisäksi nuoret kuvasivat tarinoissaan arjen mukavuuteen ja helppouteen liittyviä esteitä, ja seniorit kuvasivat myös ajan rajallisuuden estävän kestävää toimintaa. Tarinoissa ei kuitenkaan kuvattu tiedon tai tahdon puutteen olevan esteenä kestävälle toiminnalle, kuten Cantellin ja Larnan (2006) tutkimuksessa. Myöskään Giffordin (2011) esiin nostamia psykologisia esteitä, kuten kieltämistä, vertailua tai normeja, ei kuvattu eläytymistarinoissa kestävän toiminnan esteiksi.

Omien sekä tutkimukseen osallistuneiden oletusten vastaisesti nuorilla ja senioreilla oli yllättävän samanlaiset ajatukset yksilöiden kestävän toiminnan keinoista ja esteistä maaseudulla asuttaessa. Tämä tutkimustulos ei kuvaa yleistä näkemystä sukupolvien välisestä kuilusta ja vastakkainasettelusta, jota myös mediassa tuodaan usein esiin (Sarpila, 2012). Tutkimukseen osallistuneiden näkemysten mukaan vastakkainasettelu ei välttämättä olekaan aina sukupolvien välillä. Vastakkainasettelu saattaa liittyä kestävien toiminnan keinojen ja esteiden suhteen esimerkiksi siihen, asuuko maaseudulla vai kaupungissa.

Narratiivisen eläytymisen keinoin toteutetussa ylisukupolvisessa oppimisessa, oppiminen perustui tiedon, ajatusten, näkemysten, tunteiden ja arvojen välittämiseen sukupolvien välillä (Istead & Shapiro, 2014). Ylisukupolvisesta oppimisesta narratiivisen eläytymisen välityksellä jäi uupumaan ainoastaan kokemusten välittäminen, sillä eläytymistarinat eivät kuvaa henkilökohtaisia kokemuksia, vaan kirjoittajien käsityksiä (Wallin ym., 2019). Narratiivisen eläytymisen keinoin toteutettu ylisukupolvinen oppiminen tässä tutkimuksessa rakentui Schmidt-Herthan (2014, 148) esiin tuoman Siebertin ja Seidelin (1990) jaon mukaisesti tarkasteltuna oppimiseen toisiltaan ja oppimiseen toisistaan. Pääasiassa ylisukupolvinen oppiminen tässä tutkimuksessa rakentui oppimiseen toisistaan, jossa sukupolvien näkökulmat ja ajatukset ovat keskeistä oppimissisältöä. Narratiivinen eläytyminen mahdollisti ylisukupolviselle oppimiselle tilan ymmärtää toisen sukupolven näkökulmia ja ajatuksia, ilman välttämätöntä tarvetta omaksua niitä omikseen (Boström & Schmidt-Hertha, 2017).

Tärkeänä huomiona pidän tutkimuksen tuloksissa sitä, että sukupolvilla oli selvä näkemusero siinä, miten ylisukupolvisesta oppimisesta ja kohtaamisesta sekä sen mahdollisuuksista ajatellaan. Seniori-ikäiset näkivät ylisukupolvisella oppimisella olevan tärkeä rooli niin ihmisille itselleen kuin myös yhteiskunnallisesti, ja sen toivottiin lisääntyvän tulevaisuudessa. Nuoret puolestaan ajattelivat ylisukupolvisen oppimisen olevan tärkeää, mutta ei ilmiöiden ja yhteiskunnan kehityksen kannalta, vaan enemmänkin yksilöiden, kuten yksinäisten vanhusten näkökulmasta. Nuorten näkemys ylisukupolvisen oppimisen mahdollisuuksista on yhteneväinen Boströmin (2014) näkemykseen ylisukupolvisen oppimisen yhteydestä sosiaaliseen pääomaan, mutta myös Taubamin (2023) näkemykseen ylisukupolvisen oppimisen vähentävän seniorien yksinäisyyden kokemuksia. Nuoret eivät nähneet ylisukupolvisella oppimisella olevan kuitenkaan sen suurempaa merkitystä isommassa kuvassa. Tämä huomio sukupolvien näkemysten välillä olevasta ristiriidasta ylisukupolvisen oppimiseen liittyen, kuvaa sukupolvien välistä kuilua sekä ylisukupolvisen kohtaamisen ja empaattisen ymmärtämisen tarvetta.

Narratiivisen eläytymisen keinoin toteutetussa ylisukupolvisessa oppimistilanteessa oli nähtävissä empaattista ymmärtämistä, vaikka ryhmät eivät fyysisesti kohdanneetkaan toisiaan. Tulkintani mukaan empaattisen

ymmärtämisen optimaalisinta muotoa dialogis-hermeneuttista empaattista ymmärtämistä (Smaling, 2007), ei kuitenkaan tämän tutkimuksen kontekstissa tapahtunut. Empaattisen ymmärtämisen pyrkimyksen lisäksi oli ryhmäkeskusteluista paikoitellen havaittavissa tilanteita, joissa ei pyritty empaattiseen ymmärtämiseen, vaan omat mielikuvat ja oletukset toisesta sukupolvesta ottivat vallan, jolloin keskustelu ohjautui valtarakenteita ylläpitävään retoriikkaan (Pedwell, 2016).

Kaiken kaikkiaan narratiivinen eläytyminen vaikuttavaa soveltuvan ylisukupolvisen oppimisen toteuttamiseen. Kuten Jarviskin (2012) on tunnistanut, tarinat mahdollistivat erilaisuuden ymmärtämistä ja toisista oppimista. Eläytyminen vaikuttaakin antavan erilaisen mahdollisuuden kohdata ja tutustua toisen sukupolven käsityksiin ja näkemyksiin kuin fyysinen kohtaaminen, ja näin myös mahdollistaa empaattisen ymmärtämisen.

6.2 Tutkimusprosessin aikana heränneitä pohdintoja

Nuorten ryhmäkeskustelussa läsnä oli itseni ja osallistuvien nuorten lisäksi nuorten opettaja, joka ei kuitenkaan osallistunut keskusteluun ja oli vain ikään kuin sivustaseuraajana. Hän teki omia töitään ryhmäkeskustelun ajan, mutta jälkikäteen olen pohtinut, onko opettajan läsnäolo voinut vaikuttaa ryhmäkeskustelun muotoutumiseen? Onko joku jättänyt sanomatta jonkin ajatuksen, vaikka osallistujille painotettiin, ettei osallistuminen vaikuta heidän opintoihinsa? Nuorten ryhmäkeskusteluun osallistui yhteensä 10 nuorta, mutta muutama osallistuja ei koko ryhmäkeskustelun aikana osallistunut sanallisesti ryhmäkeskusteluun, vaikka kaikki osallistujat tunsivat toisensa ja pyrin rohkaisemaan kaikkia yleisesti osallistumaan keskusteluun niin sanallisesti kuin tilaakin antamalla (Kallinen & Pirskanen, 2022). Nämä nuoret enemmänkin myötäilivät ja nyökyttelivät muiden kommenteille. Seniorien ryhmät puolestaan olivat kooltaan pienemmät kuin nuorten ryhmä, ja senioriryhmissä keskustelu oli runsaampaa ja täysin hiljaiseksi jääneitä osallistujia ei ollut. Olen jälkikäteen pohtinut olisiko pienempi ryhmäkoko helpottanut nuoria osallistumaan keskusteluun? Ja olisiko nuorten ryhmäkeskustelun aineisto hyvin erilainen, jos myös nyt hiljaa olleet nuoret olisivat osallistuneet keskusteluun?

Yhden nuoren kirjoittama eläytymistarina, joka liittyi kestävän toiminnan esteisiin, herätti minut pohtimaan sukupolviin liitettyjä stereotypioita. Kyseisessä eläytymistarinassa Tintin mielestä kasvisruoat ovat mauttomia ja ravinneköyhiä, ja hänen mielestään maitotuotteille ei ole olemassa vastaavia terveellisiä tuotteita. Kyseinen eläytymistarina on erityisen kiinnostava, sillä mielestäni se murtaa stereotypioita siitä, että kasvisvaihtoehdot näyttäytyisivät kaikille nuorille niin sanotusti helppoina vaihtoehtoina. Onkin tärkeää huomata, että yksittäiset tarinat ovat yksittäisten ihmisten kirjoittamia, eikä yhdestä tarinasta voi vielä vetää johtopäätöksiä kokonaisen sukupolven käsitykseksi, mutta vastaavasti yleinen käsitys esimerkiksi tietyn sukupolven käsityksestä tai näkemyksestä ei aina vastaa yksilöiden käsityksiä.

Kiinnostavaa eläytymistarinoissa oli myös se, että Sternin (2000) määrittelyyn verrattaessa kestävän toiminnan keinot sijoittuvat lähes täysin yksityisen ympäristömyönteisen käyttäytymisen piiriin. Kestävän toiminnan keinoissa oli sekä yksilön keinoja että yhdessä yhteisöllisemmin tehtäviä toimia. Oman tulkintani mukaan nämä kaikki toimet, oli toiminta sitten yksin tai yhdessä muiden kanssa tehtävää, sijoittuivat yksityisen ympäristömyönteisen käyttäytymisen alle. Kiinnostavaa tuloksissa oli, että eläytymistarinoissa ei mainittu ollenkaan ei-aktivistiseen julkiseen käyttäytymiseen tai muuhun ympäristölle merkittävään käyttäytymiseen liittyviä kestävän toiminnan keinoja, ja vain yhdessä tarinassa mainittiin ympäristöaktivistinen kestävän toiminnan keino. Tutkimuksen tulos on tältä osin yllättävän erilainen kuin Vainion ja kumppanien (2020) tulos, jonka mukaan 17—75-vuotiaiden suomalaisten yleisin kestävän energiakäyttämisen muoto on ei-aktivistinen julkinen toiminta. Toisaalta tutkimuksen tulos on yhteneväinen Oinosen ja Paloniemen (2023) tutkimuksen kanssa, jossa ei-aktivistinen julkinen toiminta ja ympäristöaktivismi näyttivät olevan nuorilla vähiten käytössä olevat käytösmallit. Tutkimustulokseni kuitenkin yllättivät hieman, sillä olisin olettanut kestävän toiminnan keinoiksi mainittavan myös esimerkiksi äänestämisen tai sosiaalisen median vaikutusmahdollisuudet, jotka sijoittuvat ei-aktivistisen julkisen toiminnan piiriin.

Ryhmäkeskusteluista oli mielenkiintoista huomata, kuinka muuttamiseen kiinnitettiin nuorten ryhmäkeskustelussa yllättävän paljon huomiota. Nuorten kirjoittamissa tarinoissa kahdessa kestävän toiminnan keinona mainittiin maalta muuttaminen kaupunkiin, kun taas senioreiden tarinoista kahdessa muuttamista

pohdittiin kestävän toiminnan keinona, mutta tarinoissa Tintti kuitenkin päätyi jäämään asumaan maalle. Kuitenkin nuorten ryhmäkeskustelussa muuttamisesta keskusteltiin melko paljon ja nuoret pohtivat, miksi senioreiden tarinoissa kestävän toiminnan keinot olivat enemmän nuorten sanojen mukaisesti pieniä asioita kuin suurempia tekoja, kuten maalta kaupunkiin muuttaminen. Onkin mielenkiintoista, miksi maalta muutto nähtiin niin vahvana kestävän toiminnan keinona, kun maaseudulla asuvat henkilöt voivat tehdä niin paljon kestäviä toimintoja ja ratkaisuja myös maalla asuessaan? Kuhmosen ja Kuhmosen (2015) tutkimuksessakin hahmoteltujen maaseudun tulevaisuuskuvien mukaan kestävään toimintaan liittyvän hajautuneen biotalouden kestävä yhdyskuntarakenne perustuu hajautettuun malliin, jossa tärkeää on paikallislähtöinen suunnittelu, monipuoliset asumis- ja elämäntapavaihtoehdot sekä uusiutuvan energian ja biopolttoaineiden hyödyntäminen, jonka ansiosta hajautunut yhdyskuntarakenne ei olisi enää ympäristörasite. Myös Kuhmosen ja kumppaneiden (2022) mukaan useat fossiilitaloutta korvaavista asumismalleista ja elämäntavoista sijaitsee maaseudulla.

Nuoret toivat ryhmäkeskustelussa esiin, että näkivät seniori-ikäisten eläytymistarinoiden kuvaavan seniorien muutosvastaisuutta tai kielteisyyttä kestävyysmurrosta kohtaan. Käsitin ryhmäkeskusteluissa nuorten näkemyksen liittyvän seniorien tarinoiden luonteeseen, joissa viitattiin suhteellisen paljon menneeseen aikaan, heidän omaan lapsuuteensa. Oman tulkintani mukaan viitteet menneeseen aikaan eivät kuvastaneet erityisen kielteistä näkemystä muutokselle, vaan sukupolven eletyn elämän muodostamia käsityksiä ja arvoja. Mielestäni on inhimillistä peilata käsityksiä ja ajatuksia omiin kokemuksiin, vaikkei eläytymistarinat kokemuksia välittäneetkään, ne ovat saattaneet kuitenkin vaikuttaa ihmisten käsityksiin asioista. Nuoret keskustelivat myös omista aiemmista kohtaamisistaan isovanhempiensa kanssa, jotka kuuluvat seniori-ikäisten sukupolveen. Ryhmäkeskustelusta tulkitsin, etteivät nuoret olleet kyseisissä kohtaamisissaan tulleet kuulluiksi ja se loi näkemyksen siitä, ettei ylisukupolvisella kohtaamisella ja keskustelulla ole vaikutusta suurempaan muutokseen. Pohdin myös, vaikuttiko nuorten aiemmat kohtaamiset siihen, että he näkivät seniori-ikäisten eläytymistarinoiden olevan muutosvastaisia?

Dialogis-hermeneuttinen empaattinen ymmärtäminen on Smalingin (2007) mukaan jatkuva prosessi, jossa testataan, uudelleen muotoillaan ja kehitetään ymmärrystä niin henkisesti kuin sosiaalisestikin vuorovaikutuksen avulla. Tässä tutkimuksessa en havainnut ylisukupolvisessa oppimistilanteessa tapahtuneen dialogis-hermeneuttista empaattista ymmärrystä, vaikka ryhmäkeskusteluissa olikin tulkintani mukaan paikoitellen havaittavissa empaattista ymmärtämistä sekä pyrkimystä siihen. Empaattisen ymmärtämisen toteutumisen suhteen jäin pohtimaan, olisiko dialogis-hermeneuttinen empaattinen ymmärtäminen ollut mahdollista saavuttaa ilman osallistujien fyysistä kohtaamista ja vuorovaikutusta? Vai vaatiiko se aina toteutuakseen fyysisen kohtaamisen ja vuorovaikutuksen sukupolvien välillä?

6.3 Mahdollisia jatkotutkimusaiheita

Kestävyysmurrokseen liittyvää ylisukupolvista oppimista ei aiemmin ole tutkittu empatian näkökulmasta, joten tämä tutkimus oli vain pintaraapaisu aiheeseen. Näenkin siis tärkeäksi, että aihetta tutkittaisiin jatkossa lisää, jotta empaattisen ymmärtämisen ja ylisukupolvisen oppimisen mahdollisuuksista kestävyysmurroksessa saataisiin laajempi ja syvempi ymmärrys. Laajempaa ymmärrystä voisi olla mielekästä lähteä tutkimaan esimerkiksi syvemmillä tutkimuksella sukupolvien välisistä suhteista, ja onko sukupolvien kestävyysmurrokseen liittyvien näkemysten suhteen todellisia näkemuseroja.

Tässä tutkimuksessa ryhmäkeskusteluissa molemmat sukupolvet nostivat esiin, että kestävyysmurrosta ajatellen näkemuserot eivät välttämättä johdu aina sukupolvien välisestä kuilusta, vaan se voi liittyä esimerkiksi asuinpaikkaan. Tämän huomion nojalla voisikin olla mielenkiintoista tutkia onko maaseudulla asuvien ja kaupungissa asuvien ihmisten käsityksissä kestävä toiminnan keinojen ja esteiden välillä eroa. Tällaisella löydöksellä voisi olla merkitystä esimerkiksi yleisempään ymmärrykseen kestävästä toiminnan keinoista ja esteistä, mutta se voisi myös auttaa ymmärtämään erilaisia lähtökohtia ja näin lisätä empatiaa yhteiskuntaan sekä keskusteluun kestävyysmurroksesta.

Myös ylisukupolvisen oppimisen ja empaattisen ymmärtämisen yhteyttä itsessään olisi tärkeää tutkia lisää. Koska tämän tutkimuksen kontekstissa narratiivisen eläytymisen keinoin toteutetussa ylisukupolvisessa

oppimistilanteessa ei toteutunut dialogis-hermeneuttinen empaattinen ymmärtäminen, olisi mielenkiintoista tutkia, olisiko empaattinen ymmärtäminen syvempää, jos ylisukupolvinen oppiminen toteutettaisiin sukupolvien fyysisenä kohtaamisena. Mielekästä tutkimustulosteni nojalla olisi myös lähteä tutkimaan, kuinka ylisukupolvista kohtaamista ja oppimista sekä empaattista ymmärtämistä olisi mahdollista lisätä yhteiskuntaan, ja millaisia vaikutuksia tällä voisi olla. Tällainen tutkimus olisi yhteiskunnallisesti merkittävää, sillä sen kautta voisi olla mahdollista edistää yhteiskuntaa kohti kestäviä ajattelu- ja toimintatapoja sekä toisten ymmärtämistä.

LÄHTEET

- Aaltola, E. (2017). Miksi empatia. Teoksessa E. Aaltola & S. Keto (toim.) *Empatia: myötäelämisen tiede*. (s. 13—26). Into Kustannus Oy.
- Aarnio-Linnanvuori, E. (2019). How do teachers perceive environmental responsibility? *Environmental Education Research*, 25(1), 46—61.
<https://doi.org/10.1080/13504622.2018.1506910>
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. (4. painos). Vastapaino.
- Boström, A-K. (2003). *Lifelong learning, intergenerational learning and social capital: From theory to practice*. [Väitöskirja, Stockholm University].
- Boström, A-K. (2014). Intergenerational learning and social capital. Teoksessa B. Schmidt-Hertha, S. Jelenc Krašovec & M. Formosa (toim.) *Learning across Generations in Europe: Contemporary Issues in Older Adult Education*. (191—201). Sense Publishers.
- Boström, A-K. & Schmidt-Hertha, B. (2017). Intergenerational Relationships and Lifelong Learning. *Journal of Intergenerational Relationships*, 15(1), 1—3.
<https://doi.org/10.1080/15350770.2017.1260408>
- Bouman, T., Steg, L. & Perlaviciute, G. (2021). From values to climate action. *Current Opinion in Psychology*, 42, 102—107.
<https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2021.04.010>
- Bouman, T., Verschoor, M., Albers, C. J., Böhm, G., Fisher, S. D., Poortinga, W., Whitmarsh, L. & Steg, L. (2020). When worry about climate change leads to climate action: How values, worry and personal responsibility relate to various climate actions. *Global Environmental Change*, 62.
<https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2020.102061>
- Brosch, T. (2021). Affect and emotions as drivers of climate change perception and action: a review. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 42, 15—21.
<https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2021.02.001>
- Cantell, H. & Larna, R. (2006). *Ympäristövastuullisuus nuorten sanoissa ja teoissa*. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja A1/2006.

- Chineka, R. & Yasukawa, K. (2020). Intergenerational learning in climate change adaptations; limitations and affordances. *Environmental education research*, 26(4), 577—593.
<https://doi.org/10.1080/13504622.2020.1733494>
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2018). *Research Methods in Education*. (8. painos). Routledge, Taylor & Francis Group.
- Cortellesi, G. & Kernan, M. (2016). Together old and young: how informal contact between young children and older people can lead to intergenerational solidarity. *Studia Paedagogica*, 21(2), 101—116.
<https://doi.org/10.5817/SP2016-2-7>
- Eskola, J., Karayilan, S., Kaski, T., Lehtola, T., Mäenpää, T., Nishimura-Sahi, O., Oede, A-M., Rantanen, M., Saarinen, S., Toivikko, P., Valtonen, M. & Wallin, A. (2017). Eläytymismenetelmä 2017 – Ohjeita ja kokemuksia menetelmästä kiinnostuneille. Teoksessa J. Eskola, T. Mäenpää & A. Wallin (toim.) *Eläytymismenetelmä 2017: Perusteema ja 11 muunnelmaa*. (s. 266—293). Tampere University Press.
- Feola, G. (2015). Societal transformation in response to global environmental change: A review of emerging concepts. *Ambio*, 44(5), 376–390.
<https://doi.org/10.1007/s13280-014-0582-z>
- Gaspar, R., Antunes, D., Faria, A. & Meiszner, A. (2017). Sufficiency before efficiency: Consumers' profiling and barriers/facilitators of energy efficient behaviours. *Journal of Cleaner Production*, 165, 134—142.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.07.075>
- Gifford, R. (2011). The dragons of inaction: Psychological barriers that limit climate change mitigation and adaptation. *American Psychologist*, 66(4), 290—302. <https://doi.org/10.1037/a0023566>
- Hanmore-Cawley, M. & Scharf, T. (2018). Intergenerational learning: collaborations to develop civic literacy in young children in Irish primary school. *Journal of Intergenerational Relationships*, 16(1), 104—122.
<https://doi.org/10.1080/15350770.2018.1404421>
- Hake, B. J. (2014). What grows in gardens? Perspectives on intergenerational learning in urban spaces. Teoksessa B. Schmidt-Hertha, S. Jelenc Krašovec & M. Formosa (toim.) *Learning across Generations in Europe:*

Contemporary Issues in Older Adult Education. (155—166). Sense Publishers.

Hayes, T., Walker, C., Parsons, K., Arya, D., Bowman, B., Germaine, C., Lock, R., Langford, S., Peacock, S. & Thew, H. (2022). In it together! Cultivating space for intergenerational dialogue, empathy and hope in a climate of uncertainty. *Children's Geographies*, 21(5), 803—818.

<https://doi.org/10.1080/14733285.2022.2121915>

Heikkilä, T. & Niiniluoto, I. (2023). Aika haastaa humanistit – miksi ja miten? Teoksessa T. Heikkilä & I. Niiniluoto (toim.) *Aika haastaa humanistit: Puheenvuoroja humanistisen tutkimuksen puolesta*. (s. 11—32). Gaudeamus.

Hämäläinen, H., Danielsbacka, M., Hägglund, A. E., Rotkirch, A. & Tanskanen, A. O. (2021). *Sukupolvien suhteet: Ikääntyminen ja vuorovaikutuksen muutos suurten ikäluokkien ja aikuisten lasten elämänselämyksessä*. Väestöliitto: Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D64/2021.

Härkönen, S., Lätti, J., Rytivaara, A. & Wallin, A. (2022). Eläytymismenetelmä – mahdollisuuksia ja rajoja. Teoksessa S. Härkönen, J. Lätti, A. Rytivaara & A. Wallin (toim.) *Kasvatuksen muuttuvat työ- ja toimintaympäristöt: 10 eläytymismenetelmätutkimusta*. (s. 337—346). Tampere University Press.

Häyrynen, S., Mustonen, A. & Salmivuori, E. (2023). Syrjäseudut siirtymässä: kestävyysmurroksen ja sen oikeudenmukaisuuden moninaiset tulkinnat periferiastrategioissa. *Alue ja ympäristö*, 52(2), 99—120.

<https://doi.org/10.30663/ay.130499>

IPCC. (2023). *Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. IPCC, Geneva, Switzerland.

<https://doi.org/10.59327/IPCC/AR6-9789291691647>

Istead, L. & Shapiro, B. (2014). Recognizing the Child as Knowledgeable Other: Intergenerational Learning Research to Consider Child-to-Adult Influence on Parent and Family Eco-knowledge. *Journal of Research in Childhood Education*, 28(1), 115—127.

<https://doi.org/10.1080/02568543.2013.851751>

- Jarvis, C. (2012). Fiction, empathy and lifelong learning. *International Journal of Lifelong Education*, 31(6), 743—758.
<https://doi.org/10.1080/02601370.2012.713036>
- Jensen, B. B. (2002). Knowledge, action and pro-environmental behaviour. *Environmental Education Research*, 8(3), 325—334.
<https://doi.org/10.1080/13504620220145474>
- Kallinen, K. & Pirskanen, H. (2022). *Lasten ja nuorten tutkimushaastattelu*. Gaudeamus.
- Kallio, K. P. & Thomas, M. E. (2019) Editorial: Intergenerational encounters, intersubjective age relations. *Emotion, Space and Society*, 32(2019), 1—4.
<https://doi.org/10.1016/j.emospa.2019.04.004>
- Kaplan, M. S. (2002). Intergenerational programs in schools: considerations of form and function. *International Review of Education*, 48(5), 305—334.
<https://doi.org/10.1023/A:1021231713392>
- Kuhmonen, T., & Kuhmonen, I. (2015). Maaseutualueiden vaihtoehtoiset tulevaisuudet. *Maaseudun uusi aika*, 23(2), 5—23. http://www.mua-lehti.fi/arkisto/2_15/kuhmonen_kuhmonen.pdf
- Kuhmonen, T., Kuhmonen, I., & Näyhä, A. (2022). *Maaseudun paikka tulevaisuuden kestävässä yhteiskunnassa*. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto. Tutu e-julkaisu, 6/2022.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-249-575-4>
- Kuula, A. (2011). *Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Vastapaino.
- Käppi, M., Tuunanen, S., Näyhä, A. & Kotiaho, J. S. (2021) ”En minä, mutta muut!” – Emmi-ilmiö kestävyysmurroksen esteenä. *Alue ja ympäristö*, 50(2), 136—153. <https://doi.org/10.30663/ay.102426>
- Laininen, E. (2019). Transformatiivinen oppiminen ekososiaalisen sivistymisen mahdollistajana. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 20(5), 16—38.
<https://journal.fi/akakk/article/view/84515>
- Mannion, G. (2016). Intergenerational education and learning: We are in a new place. Teoksessa S. Punch, R. M. Vanderbeck, T. Skelton (toim.) *Families, intergenerationality, and peer group relations*. Springer.
https://doi.org/10.1007/978-981-4585-92-7_5-1

- Marino, T. M. (2022). The role of empathy in bridging Western and Indigenous knowledges: Dominick LaCapra and Ailton Krenak. *Rethinking History*, 26(4), 569—595. <https://doi.org/10.1080/13642529.2022.2145062>
- Meadows, D. (1999). *Leverage Points: Places to Intervene in a System*. Hartland: The Sustainability Institute.
- Mensah, J. (2019). Sustainable development: Meaning, history, principles, pillars, and implications for human action: Literature review. *Cogent Social Sciences*, 5(1). <https://doi.org/10.1080/23311886.2019.1653531>
- Mezirow, J. (2000). Learning to think like an adult. Teoksessa J. Mezirow (toim.) *Learning as transformation. Critical perspectives on a theory in progress*. (s.3—33). Jossey-Bass.
- Middlemiss, L. (2010). Reframing individual responsibility for sustainable consumption: Lessons from environmental justice and ecological citizenship. *Environmental Values*, 19(2), 147—167.
- Newman, S. & Hatton-Yeo, A. (2008). Intergenerational learning and the contributions of older people. *Ageing Horizons*, 8(10), 31—39.
- Oinonen, I. & Paloniemi, R. (2023). Understanding and measuring young people's sustainability actions. *Journal of Environmental Psychology*, 91, 102124. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2023.102124>
- Pedwell, C. (2016). De-colonising empathy: Thinking affect transnationally. *Samyukta: A Journal of Gender and Culture*, 1(1). <https://doi.org/10.53007/SJGC.2016.V1.I1.51>
- Pihkala, P., Sangervo, J. & Jylhä, K. M. (2022). Nuorten ilmastoahdistus ja ympäristötunteet. Teoksessa T. Kiilakoski (toim.) *Kestävää tekoa. Nuorisobarometri 2021*. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, Opetus- ja kulttuuriministeriö. Julkaisuja, 237, 95—116. <http://hdl.handle.net/10138/342972>
- Rogers, A. (2014). *The base of the iceberg: Informal learning and its impact on formal and non-formal learning*. Barbara Budrich Publishers.
- Ropes, D. (2013). Intergenerational learning in organizations. *European Journal of Training and Development*, 37(8), 713—727. <https://doi.org/10.1108/EJTD-11-2012-0081>
- Rutanen, N. & Vehkalahti, K. (2019). Lasten ja nuorten tutkimusetiikan muuttuvat kentät. Teoksessa N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.)

- Tutkimuseettisesta sääntelystä elettyyn kohtaamiseen – Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II.* Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (2010). Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa J. Ruusuvuori, Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) *Haastattelun analyysi.* (s. 9—36). Vastapaino.
- Saari, A. (2016). Elinikäinen oppiminen ja yksilöivä valta. *Aikuiskasvatus*, 36(1), 4—13. <https://doi.org/10.33336/aik.88470>
- Salomaa, A. & Juhola, S. (2020). How to assess sustainability transformation: A review. *Global Sustainability*, 3, e24, 1—12. <https://doi.org/10.1017/sus.2020.17>
- Sarpila, O. (2012). Minun sukupolveni, sinun sukupolvesi. Tilastokeskus, *Hyvinvointikatsaus 1/2012*, 14—18.
- Schmidt-Hertha, B. (2014). Different concepts of generation and their impact on intergenerational learning. Teoksessa B. Schmidt-Hertha, S. Jelenc Krašovec & M. Formosa (toim.) *Learning across Generations in Europe: Contemporary Issues in Older Adult Education.* (145—153). Sense Publishers.
- Semi, J. (2010). *Sisäiset sijainnit: Tutkimus sukupolvien paikkakokemuksista.* [Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto].
- Shephard, K. (2008). Higher education for sustainability: seeking affective learning outcomes. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 9(1), 87—98. <https://doi.org/10.1108/14676370810842201>
- Siivonen, K., Cantell, H., Ihanainen-Rokio, O., Kurenlahti, M., Laakso, S., Latvala-Harvilahti, P., Pietikäinen, J. & Salonen, A. O. (2022). Kestävyysmurroksen keinot. Teoksessa T. Halonen, K. Korhonen-Kurki, J. Niemelä & J. Pietikäinen (toim.) *Kestävyiden avaimet – Kestävyystieteen keinoin ihmisen ja luonnon yhteiselo.* (s. 199—236). Gaudeamus Oy.
- Sillanpää, M. (1999). *Happamasta makeaan. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin kehitys.* Hyvää Suomesta.
- Sinquefield-Kangas, R. (2019). Looking for empathy in visual encounters. *International Journal of Education & the Arts*, 20(21), 1—31. <http://doi.org/10.26209/ijea20n21>
- Smaling, A. (2007). The meaning of empathic understanding in human inquiry. Teoksessa A-T. Tymieniecka (toim.) *Phenomenology of Life from the*

- Animal Soul to the Human Mind: Book II The Human Soul in the Creative Transformation of the Mind.* (s. 309—341). Springer.
- Soini, K. & Salo, M. (2022). Kestävyyspuheen kolme kehystä. Teoksessa Vehmasto, E., Salo, M. & Soini, K. (toim.) *Kestävyyden kehukset – Luonnonvaratutkimus kestävyysmuutoksessa*. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 74/2022. (s.7—28). Luonnonvarakeskus.
- Soininen, N., Juhola, S., Kahiluoto, H., Korhonen-Kurki, K. & Salomaa, A. (2022). Kestävyystieteen muutosteoriat. Teoksessa T. Halonen, K. Korhonen-Kurki, J. Niemelä & J. Pietikäinen (toim.) *Kestävyyden avaimet – Kestävyystieteen keinoin ihmisen ja luonnon yhteiselo*. (s. 107—150). Gaudeamus Oy.
- Stephan, A. (2021). Intergenerational Learning in the Family as an Informal Learning Process: A Review of the Literature. *Journal of Intergenerational Relationships*, 19(4), 441—458.
<https://doi.org/10.1080/15350770.2020.1817830>
- Stern, P. C. (2000). Toward a coherent theory of environmentally significant behaviour. *Journal of Social Issues*, 56(3), 407—424.
<https://doi.org/10.1111/0022-4537.00175>
- Taubau, T. (2023). Intergenerational learning in action. Teoksessa K. Evans, W. O. Lee, J. Markowitsch & M. Zukas (toim.) *Third international handbook of lifelong learning*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-19592-1>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- UNESCO. (2009). *Global report on adult learning and education*. UIL.
- Vainio, A., Pulkka, A., Paloniemi, R., Varho, V. & Tapio, P. (2020). Citizens' sustainable, future-oriented energy behaviours in energy transition. *Journal of Cleaner Production*, 245, 118801.
<https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.118801>

- Wallin, A., Koro-Ljungberg, M. & Eskola, J. (2019). The method of empathy-based stories. *International Journal of Research & Method in Education*, 42(5), 525–535. <https://doi.org/10.1080/1743727X.2018.1533937>
- Ze, O., Thoma, P. & Suchan, B. (2014). Cognitive and affective empathy in younger and older individuals. *Aging and Mental Health*, 18(7), 929—935. <https://doi.org/10.1080/13607863.2014.899973>
- Zembylas, M. (2018). Reinventing critical pedagogy as decolonizing pedagogy: The education of empathy. *Review of Education, Pedagogy, and Cultural Studies*, 40(5), 404—421. <https://doi.org/10.1080/10714413.2019.1570794>
- YK. (1987). *Brundtlandin komissio: Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. <https://www.un.org/en/academic-impact/sustainability> (Viitattu 8.3.2024)
- YK. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations. <https://sdgs.un.org/publications/transforming-our-world-2030-agenda-sustainable-development-17981> (viitattu 8.3.2024)

LIITTEET

Liite 1: Ryhmäkeskusteluiden keskustelurunko

- Miltä tarinoiden lukeminen tuntui? Mitä ajatuksia heräsi?
- Kun nyt luitte toisen sukupolven kirjoittamia eläytymistarinoita, niin yllätytkö jostain?
 - o Oliko tarinoissa siis jotain yllättävää, mitä ette olisi ajatelleet siellä olevan tai yllättikö, että jokin asia puuttui?
- Oliko tarinoiden ajatukset erilaisia vai samanlaisia omien ajatusten kanssa?
 - o Miten ne erosivat tai mitkä olivat samanlaisia?
- Mitkä asiat tarinoissa kiinnitti huomion?
 - o Miksi?
- Miten lukemissanne tarinoissa Tintti ajatteli elämäntapansa kestävydestä?
- Mieltä olette, pystyykö toisen sukupolven kirjoittamista tarinoista oppia jotakin?
- Tuntuuko toisen sukupolven ymmärtäminen vaikealta tai helpolta tarinoiden kautta kohdattaessa? Miksi?
- Ajatteletteko, että myös tällaisten tarinoiden kautta on mahdollista ymmärtää toisen sukupolven ajatuksia?
- Miltä tuntui eläytyminen eri ikäisen henkilön rooliin tarinoita kirjoittaessa?
- Mua kiinnostaa, että kun ootte jo aiemmin tehnyt tarinan samasta aiheesta/tilanteesta ja nyt luitte toisten tekemiä tarinoita, tuntuuko, että toisen ajatusmaailmaan pääsee kiinni?
 - o Mitkä asiat on sellaisia, joihin pääsee kiinni?
 - o Mitä olisi sellaista, että pitäisi olla enemmän, että pääsisi paremmin kiinni?
 - o Oliko tarinan tilanteeseen helppo eläytyä uudelleen?

- Tuntuuko, että pystytte ymmärtämään toisen näkökulman tarinassa, vaikka itse ajattelisit toisin?
 - o Mitkä asiat olivat sellaisia, joita pystyitte ymmärtämään?
 - o Entä sellaisia, joita ette ymmärtäneet?
- Yleisesti monesti ajatellaan, että nuorten ja seniori-ikäisten näkemykset eroavat toisistaan paljonkin. Lukiessani tarinoita, huomasin, että tarinoissa oli aika paljon samanlaisia ajatuksia ja tunteita. Mitä mieltä olette, onko eri sukupolvilla oikeasti niin suuret näkemuserot asioihin kuin mitä yleisesti ehkä ajatellaan?
 - o Onko ongelmana, että ei ole ylisukupolvista keskustelua, vaikka yhteneväisiä ja samantyyppisiä ajatuksia voisi ollakin toisten sukupolvien kanssa?
- Olisiko kiva päästä joskus vaikka kouluihin keskustelemaan nuorten kanssa eri asioista? // Olisiko kiva, että koulussa joskus pääsisi keskustelemaan eri sukupolvien kanssa jostain kursseilla käydyistä teemoista? Tai että kurssitöitä voisi tehdä yhdessä eri sukupolvien kanssa?
 - o Mitä tällaisella toiminnalla voisi saavuttaa?
- Koetteko ylisukupolvisen kohtaamisen tärkeäksi? Miksi tai miksi ei?
- Oma pohdinta on tarinoiden lukemisen jälkeen, että ehkä kestävyysmurroksen esteenä ei välttämättä olekaan ihmiset ja näkemysten totaaliset ristiriidat, vaan keskustelun ja kohtaamisen puute. Ylisukupolvisen keskustelun kautta voisi olla mahdollista löytää yleisesti hyväksytyt toimintatavat, joihin ainakin suurin osa voisi olla tyytyväinen, ei kuitenkaan kaikille ideaali, mutta keskustelulla olisi mahdollista löytää ratkaisut ja ymmärrys, miksi jotkin asiat tehdään toisin, kuin itselle olisi ideaaleinta. Mitä mieltä olette tällaisesta ajatuksesta?
- Kenen homma on mielestänne järjestää keskustelua sukupolvien välille asioista (kuten kestävyysmurroksen teemoista tai muista) Onko se esim. yksilöiden tai kunnan homma?
 - o Miksi?
- Huomasitteko tarinoissa sellaisia asioita, että olisi puhuttu samoista asioista, kuin itse, mutta eri sanoin?

- Nuoret puhuivat esim. mielenterveydestä, seniorit enemmän "maalla hyvä olla"
 - Vaikuttaako tällainen huomio jotenkin ymmärtämiseen?
 - Miten tällainen mahdollisesti voisi vaikuttaa toisten ymmärtämiseen?
- Millaisia tunteita ja arvoja toisen sukupolven tarinoissa oli kuvattuna? Eroaako ne omista tunteista ja arvoista? Miten? Vai onko samanlaisia?
 - Olisiko esim. omat isovanhemmat kirjoittaneet samanlaisia tarinoita, kuin nyt luitte? // Tuntuuko, että nuorten kirjoittamat tarinat olivat saman tyyppisiä kuin, miten ajattelette lastenlasten kirjoittavan tai millainen näkemys esim. median kautta nuorten ajatuksista on tullut? Vai erilaisia?
 - Tuleeko teidän juteltua tällaisista (kestävyysmurroksen tai muista yhteiskunnallisista) asioista isovanhempien/lastenlasten kanssa?
 - Huomasin, että tarinoissa kirjoitettiin paljonkin ruoasta ja, että keinot ja esteet kuitenkin erosivat eri sukupolvien välillä jonkin verran. Nuorilla korostui ruoan kotimaisuus ja kasvisruoan lisääminen, senioreilla taas ruoan itse kasvattaminen, leipominen. Esteinä nuorilla oli tottumukset ja senioreilla usein ajan puute. Teittekö samanlaisen huomion? Mitä ajattelette tästä eroavaisuudesta tarinoissa? Mistä se voisi kertoa?
 - Nuorten keinoissa muuttaminen, senioreilla vain pohdintaa/viittaus muuttamiseen, muttei niin tapahtunut. Herättääkö tällainen huomio jotain mietteitä? Mistä tällainen asia voisi kertoa?
 - Onko vielä jotain lisättävää? Jotain josta ei vielä ole keskusteltu, mutta on mielestäsi tärkeä huomio?

Liite 2: Tiedote tutkimuksesta ja suostumus

Tiedote tutkimuksesta

Opiskelen Tampereen yliopistossa elinikäistä oppimista ja kasvatusta, ja teen pro gradu -tutkimusta ylisukupolvisesta oppimisesta ja empatiasta kestävyysmurroksen kontekstissa.

Tutkimukseni tarkoituksena on muodostaa käsitys eri sukupolvien edustajien kestävyysmurrokseen liittyvistä käsityksistä sekä miten empaattisen kohtaamisen kautta voi ymmärtää toisen sukupolven käsityksiä. Tutkimukseni kohderyhmänä ovat nuoret sekä seniori-ikäiset henkilöt.

Tutkimuksessani pyydän sinua ensimmäisellä tapaamiskerralla kirjoittamaan tarinan lyhyen tarinaan johdattavan tekstin pohjalta. Toisella tapaamiskerralla pääset lukemaan toisen sukupolviryhmän kirjoittamia tarinoita, joista keskustelemme ryhmänä.

Kerään tutkimuksen aineiston nimettömästi. Ryhmäkeskustelu nauhoitetaan analyysia varten (sekä nauhoite että kirjoitelmat tuhotaan tutkimuksen päätyttyä).

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista eli voit kieltäytyä tutkimuksesta tai keskeyttää tutkimukseen osallistumisen sen aikana. En kerää osallistujien henkilötietoja (esim. nimiä tai yhteystietoja). Aineistojen osalta olen laatinut EU:n edellyttämänä tietosuojailmoituksen, jonka saa pyydettäessä luettavaksi.

Lisätietoja

Roosa Solkinen

Tätä lomaketta ei yhdistetä tutkimuksen vastauslomakkeeseen tai ryhmäkeskusteluun.

Olen saanut tutkimuksesta riittävästi tietoa. Ymmärrän, että osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista.

Kyllä, haluan osallistua tutkimukseen.

Päiväys

Tutkimukseen osallistujan allekirjoitus

Tutkimukseen osallistujan nimenselvennys

Liite 3: Tietosuojailmoitus

Rekisterin nimi	Ylisukupolvinen oppiminen ja empaattinen kohtaaminen kestävyysmurroksen aallokossa [pro gradu -tutkielma]
Päiväys	24.11.2023
Rekisterinpitäjä(t)	Roosa Solkinen, [sähköposti]
Ohjaaja tai oppilaitoksen yhteyshenkilö	Kirsi Pauliina Kallio, [sähköposti]
Henkilötietojen käsittelytarkoitus ja käsittelyperuste	<p>Henkilötietoja käsitellään kestävyysmurrokseen ja ylisukupolviseen oppimiseen liittyvässä opinnäytetutkimuksessa.</p> <p>Tutkimukseni tarkoituksena on muodostaa käsitys maaseutumaisen paikkakunnan eri sukupolvien edustajien kestävyysmurrokseen liittyvistä käsityksistä sekä miten empaattisen kohtaamisen kautta voi ymmärtää toisen sukupolven käsityksiä. Tutkimukseni kohderyhmänä ovat nuoret ja seniori-ikäiset henkilöt.</p> <p>Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Henkilötietojen käsittelyperusteena on:</p> <p>☒ suostumus. EU:n yleinen tietosuoja-asetus 6 artikla 1.a-kohta. Suostumuksen voi peruuttaa milloin tahansa ilmoittamalla tästä rekisterinpitäjälle. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta ennen suostumuksen peruuttamista suoritetun käsittelyn lainmukaisuuteen. TAI</p> <p>☐ yleisen edun mukainen tieteellinen tutkimus. EU:n yleinen tietosuoja-asetus 6 artikla 1 e-kohta. Ks. ohje Henkilötieto opinnäytetyössä</p>
Henkilötietojen säilytysaika	<p>Aineisto säilytetään Roosa Solkisen pro gradu -tutkimusta varten.</p> <p>Opinnäytteen valmistuttua aineisto ja henkilötiedot tuhoetaan.</p> <p>Siltä osin kuin ohjaajalla on pääsy aineistoon opinnäytetyön ohjaamista ja tarkastamista varten, ohjaajat ja tarkastajat käsittelevät henkilötietoja ainoastaan niin kauan kuin on tarpeellista työn hyväksymistä varten.</p>
Rekisterin tietosisältö ja tietolähteet	<p>Rekisterissä käsiteltäviä henkilötietotyyppit tietoryhmittäin:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ikäryhmä (nuoret/seniori-ikäiset) - Ryhmäkeskustelu nauhoitetaan (ääni) <p>Tiedot kerätään tutkittavilta itseltään. En kerää nimiä tai yhteystietoja.</p>
Henkilötietojen vastaanottajat	Henkilötietojasi ei luovuteta ulkopuolisille.

Rekisterin suojauksen periaatteet	Manuaalinen aineisto säilytetään lukitussa tilassa/kaapissa. Digitaalinen aineisto suojataan käyttäjätunnuksella ja salasanalla tai kaksivaiheisella käyttäjän tunnistuksella (MFA). Aineistosta poistetaan suorat tunnistetiedot. Tiedostot säilytetään kaksivaiheisen tunnistuksen vaativassa palvelussa.
Rekisteröidyn oikeudet	Tietosuojalainsäädännön mukaisesti sinulle kuuluu oikeus saada pääsy tietoihin, oikaista tietoja, oikeus tietojen poistamiseen (oikeus tulla unohdetuksi), rajoittaa tietojen käsittelyä ja vastustaa henkilötietojen käsittelyä. Jos haluat käyttää jotain oikeuttasi, ota yhteys rekisterinpitäjään.
Oikeus valittaa viranomaiselle	Sinulla on oikeus tehdä valitus henkilötietojen käsittelyä valvovalle viranomaiselle, jos epäilet henkilötietojasi käsiteltävän vastoin tietosuojalainsäädäntöä: tietosuoja.fi / sähköposti: tietosuoja@om.fi